

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE COVID 19
PANDEMİSİNİN EĞİTİM ÖĞRETİM SÜRECİNE ETKİSİ: DICLE ÜNİVERSİTESİ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Suzan ŞAHİN

0000 0002 7408 5575

BURSA

2023

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE COVID 19
PANDEMİSİNİN EĞİTİM ÖĞRETİM SÜRECİNE ETKİSİ: DİCLE
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Suzan ŞAHİN

0000 0002 7408 5575

BURSA

2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Suzan ŞAHİN

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA BENZERLİK YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 26/04/2023

Tez Başlığı / Konusu: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına göre Covid- 19 Pandemisinin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi: Dicle Üniversitesi Örneği

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 74 sayfalık kısmına ilişkin, 26/04/2023 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal (benzerlik) tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %19 dur. .

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dâhil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal (benzerlik) içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

26.04.2023

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: SUZAN ŞAHİN

Öğrenci No: 801821013

Anabilim Dalı: TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Programı: Sosyal Bilgiler Eğitimi

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman: Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

TEZ YAZIM KILAVUZU'NA UYGUNLUK ONAYI

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Covid- 19 Pandemisinin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi: Dicle Üniversitesi Örneği” adlı yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Suzan ŞAHİN

Danışman

Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

Bursa Uludağ Üniversitesi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD Başkanı

Prof. Dr. Gökhan ARI

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 801871013 numaralı SUZAN ŞAHİN' in hazırladığı “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına göre Covid- 19 Pandemisinin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi: Dicle Üniversitesi Örneği” konulu yüksek lisans tez çalışması ile ilgili tez savunması, 05.05.2023 günü, 11.00-13.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara ilişkin alınan cevaplar sonunda adayın başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Doç. Dr. Selma GÜLEÇ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi
Erkan ŞENŞEKERCİ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Hakan ÖNAL
Balıkesir Üniversitesi

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans sürecimde beni her zaman destekleyen, bana her zaman kendimi değerli hissettiren pek çok insan vardı. Bu yüzden kendimi hep çok şanslı hissettim. Her birinize bu süreçte yanımda olduğunuz için ayrı ayrı teşekkür ediyorum. İyi ki hayatımdasınız!

Öncelikle yüksek lisans sürecimin genel olarak başta kişisel gelişimim olmak üzere mesleki bakış açım da olumlu yönde büyük farklılıklar meydana getirdiğini söyleyebilirim. Yoğun çalışmalar sonucunda tamamladığım bu çalışma ile akademik kariyer basamaklarından birini de tamamlamış bulunuyorum. Mesleki hayatıma büyük dokunuşları olan bu tez çalışmasının gerçekleşmesinde şüphesiz birçok kişinin yardım ve destekleri etkili olmuştur.

Öncelikle, tez çalışmam süresince bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, yol gösteren ve rehberliğini çalışma süreci boyunca esirgemeyen, kendisi ile çalışmaktan büyük onur duyduğum değerli danışmanım Doç. Dr. Selma GÜLEÇ hocama, akademik olarak desteğini esirgemeyen hocam Dr. Öğr. İsmail YILDIZ' a, hayatımın her anında yanımda olup bana güvenen, beni yetiştiren ve hayatı boyunca okuyabilmem adına maddi ve manevi desteğini esirgemeyen canım babam, M. Salih ŞAHİN'e annem Kadriye ŞAHİN'e, çalışmam boyunca beni motive eden ve destekleriyle bana güç katan arkadaşlarım uzman öğretmen Merve Can BAHŞİ, Arman AMAK ve gönül birlikteliği ile yol arkadaşlığı yapan eşim Macit AKDENİZ' e çok teşekkür ederim.

ÖZET

Yazar	Suzan ŞAHİN
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Ana Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bilim Dalı	Sosyal Bilgiler Eğitimi
Tezin Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	113
Mezuniyet Tarihi	05/05/2023
Tez	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Covid- 19 Pandemisinin Etkisi: Dicle Üniversitesi Örneği
Danışmanı	Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE COVID- 19 PANDEMİSİNİN EĞİTİM ÖĞRETİM SÜRECİNE ETKİSİ: DICLE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Bu araştırmada, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre Covid- 19 Pandemisinin eğitim öğretim sürecine etkisini incelenmek amaçlanmıştır. Verilerin analizinde, var olan durumu belirtmek için betimsel analiz, daha detaylı bulguları elde etmek ve yorumlamak için de içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Diyarbakır Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 40 gönüllü sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu uzman görüşlerine sunulmuş, uzman görüşleri neticesinde forma son hali verilerek yüz yüze görüşme yöntemiyle öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Geliştirilen formun ilk kısmı kişisel bilgilerin, ikinci kısmı ise Covid- 19 pandemisi döneminde eğitimde karşılaşılan sıkıntıların tespit edilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının görüşlerini almaya yönelik temalar belirlenmiş, temalara uygun cevaplar kodlar halinde düzenlenmiş ve tekrarlanma sıklıklarına (f) yer

verilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerinden alıntılar yapılarak ilgili tablolar altında yer verilmiştir. Organize edilen kelimeler ve cümleler yorumlanarak belirli kodlara ulaşılmış ve aralarındaki ilişkiler yorumlanıp yapılandırılarak temalar oluşturulmuştur.

Öğretmen adaylarına Covid- 19 pandemisi döneminde eğitim nasıl etkilenmiştir, bu süreçte kullandığımız araçlar nelerdir, kullandığımız araçlarla ilgili sorunlar yaşadınız mı, hibrit eğitim sürecine geçişte ne gibi zorluklar yaşadınız gibi sorular yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında; çevrimiçi derslerde internet alt yapısından kaynaklı sorunlar, eğitimcilerin uzaktan eğitime dair tecrübe eksiklikleri ve çevrimiçi eğitim materyallerinin kısıtlı olması gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Covid- 19, Eğitim, Pandemi, Sosyal Bilgiler, Uzaktan Eğitim*

ABSTRACT

Author	Suzan ŞAHİN
University	Bursa Uludağ University
Field	Turkish and Social Sciences Education
Branch	Social Studies Education
Degree Awarded	Master
Page Number	113
Degree Date	05/05/2023
Thesis	The Effect of Covid 19 Pandemic on Educational Process According to Social Studies Teacher Candidates: The Example of Dicle University
Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Selma GÜLEÇ

THE EFFECT OF COVID 19 PANDEMIC ON EDUCATIONAL PROCESS ACCORDING TO SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES: THE EXAMPLE OF DICLE UNIVERSITY

In this study, it was aimed to examine the effect of the Covid-19 Pandemic on the education and training process according to the social studies teacher candidates of Dicle University Ziya Gökalp Education Faculty. In the analysis of the data, descriptive analysis was used to indicate the existing situation, and content analysis was used to obtain and interpret more detailed findings. The sample of the study consisted of 40 volunteer social studies teacher candidates studying at Diyarbakır Dicle University Ziya Gökalp Faculty of Education. The semi-structured interview form prepared by the researcher was presented to expert opinions, and the form was finalized as a result of expert opinions and applied to teacher candidates by face-to-face interview method. The first part of the developed form was prepared to identify personal information, and the second part to identify the problems encountered in education during the Covid-19 pandemic.

In this research, the themes to get the opinions of the pre-service teachers were determined, the answers suitable for the themes were arranged in codes and the frequency of

their repetition (f) was included. Quotations from the teacher candidates' opinions are given under the relevant tables. By interpreting the organized words and sentences, certain codes were reached and themes were formed by interpreting and structuring the relationships between them.

Teacher candidates were asked questions such as how education was affected during the Covid- 19 pandemic, what are the tools you used in this process, did you have problems with the tools you used, what kind of difficulties did you experience in the transition to the hybrid education process. In the light of the findings obtained; In online courses, results such as problems caused by internet infrastructure, lack of experience of educators in distance education and limited online training materials have been reached.

Key Words: *Covid- 19, Distance Education, Education, Pandemic, Social Studies,*

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA BENZERLİK YAZILIM RAPORU	ii
TEZ YAZIM KILAVUZU'NA UYGUNLUK	
ONAY iii.....	iii
JÜRİ ONAYI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Cümlesi	2
1.2. Alt Problemler.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.7. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL BİLGİLER İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

2.1. Eğitim Öğretim Kavramı	5
2.2 Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler.	6

2.2.1 Sosyal Bilgilerin Tanımı	6
2.2.2. Sosyal Bilgilerin Amacı	8
2.2.3. Sosyal Bilgilerin Önemi	10
2.2.4. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci.....	11
2.2.5. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Karşılaşılan Sorunlar	12
2.2.6. Sosyal Bilgilerin Faydaları.....	14
2.3. Uzaktan Eğitim.....	15
2.3.1 Uzaktan Eğitimin Dünyadaki Gelişimi.....	17
2.3.2. Uzaktan Eğitimin Türkiye’deki Gelişimi.....	19
2.3.3. Uzaktan Eğitimin Özellikleri.....	21
2.3.4. Uzaktan Eğitimin Avantajları.....	22
2.3.5. Uzaktan Eğitimin Dezavantajları	23
2.4. Uzaktan Eğitim Sürecinde Kullanılan Araçlar.....	24
2.5. Covid-19 Salgının Ortaya Çıkışı.....	25
2.5.1. Covid-19 Salgının Eğitime Etkisi.....	26
2.6. İlgili Araştırmalar.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni.....	40
3.2. Çalışma Grubu.....	40
3.3. Verilerin Toplanması.....	41
3.4. Geçerlik ve Güvenirlik.....	41
3.5. Verilerin Analizi.....	42
3.6. Verilerin Toplanması.....	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Öğretmen Adaylarına Ait Demografik Bilgiler.....	44

4.2. Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular.....	48

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç.....	66

5.2. Öneriler.....	71

Kaynakça.....	73

Ekler.....	91

Tablolar Listesi

<i>Tablo</i>	<i>Sayfa</i>
1. Katılımcıların Cinsiyet Özellikleri.....	44
2. Katılımcıların Sınıf Düzeyi.....	45
3. Katılımcıların Yaş Durumu.....	45
4. Katılımcıların Kardeş Sayısı Özellikleri.....	45
5. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu.....	46
6. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu.....	46
7. Katılımcıların Anne Çalışma Durumu.....	46
8. Katılımcıların Baba Çalışma Durumu.....	47
9. Katılımcıların Ailelerinin Aylık Gelir Durumu.....	47
10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Uzaktan Eğitime Yönelik Düşünceleri.....	48
11. Motivasyon Sağlama Durumu.....	52
12. Uzaktan Eğitimde Kullanılan Araçlar.....	54
13. Derse Erişim Sorunları.....	55
14. Fiziksel Uyarıcı Sorunları.....	57
15. Hibrit Eğitim Sürecinin Zorlukları	58
16. Verimi Artırma Önerileri.....	60
17. Uzaktan Eğitimin Öğretmenlik Becerilerine Etkisi.....	62
18. Kullanılan Ders Materyalleri.....	64

Şekiller Listesi

<i>Şekil</i>	<i>Sayfa</i>
1. Verilerin Toplanması.....	43

Kısaltmalar Listesi

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
TDK	: Türk Dil Kurumu
WHO	: Dünya Sağlık Teşkilatı
YÖK	:Yüksek Öğretim Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Yaşam boyu devam eden bir süreç olarak eğitim, bireylerin hayatlarında istendik yönde oluşturulan davranışların bütünüdür (Ertürk, 1972). Eğitim kavramı, uysallaştırma, terbiye ve bireyin doğuştan sahip olduğu gizil güçleri ortaya çıkararak bunları yeteneğe dönüştürme eğilimidir. Yani genel anlamda eğitim, birçok eğitimci tarafından davranış değiştirme süreci olarak ifade edilir (Ertürk, 1982).

Dünyada birçok ülkede görülen çok geniş bir alanda etkisini gösteren salgın hastalıklara pandemi denir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Sosyal, ekonomik, çevresel, toplumsal hayatı ve eğitimi etkileyerek küresel bir krize yol açan pandemi birçok alan gibi eğitim alanında da büyük değişimlere neden olmuş, örgün öğretim süreçlerinin değişime uğramasına ve yüz yüze eğitim faaliyetlerinin hızlı bir şekilde durdurulmasına yol açmıştır ve yerini uzaktan eğitime bırakmıştır (Tanhan, 2020). Bu da teknolojiye dayalı eğitim sistemlerinin eğitime entegre edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu değişimlere ayak uyduramayan ülkeler eğitim sürecinde birçok aksaklıkla karşı karşıya kalmıştır (Ghani, 2020).

Türkiye bu süreçte bir taraftan Covid 19 pandemisinin yayılmasını azaltan önlemler alırken, diğer taraftan öğretmen, öğrenci ve velilerin istek ve beklentilerini dikkate alarak tamamlayıcı ve alternatif eğitim uygulamaları arayışına girmiştir (MEB, 2018). Bu sorunu çözmek amacıyla uzaktan eğitim yöntemleri kullanılmıştır.

Zamana ve ortama bağlı kalmaksızın, belirli araçlarla yürütülen öğretim yöntemine uzaktan eğitim denir (Kaya, 2002; Bozkuş, 2014). Sosyal hayat ve etkileşim başta olmak üzere hayatımızda önemli bir yeri olan eğitim totalde ayrı ortamlarda bulunan öğretmen ve öğrencilerin teknolojiden yararlanarak etkileşimini sağlayan örgün ve yaygın eğitimin en önemli yöntemi haline gelmiştir (İşman, 2008). Pandemi ile birlikte uygulanmaya başlanan eğitimle örgün eğitim geçici olarak dijital ortama aktarılmıştır (Akkoyunlu ve Bardakçı, 2020).

Bu bağlamda eğitim öğretimin önemli bir parçası olarak hayatımıza giren uzaktan eğitim kavramı öğretmen, öğrenci ve öğretmen adayları üzerinde olumlu ve olumsuz olarak etkiler yaratmış ve bu durum eğitime yönelik perspektifi değiştirmiştir (Bozkurt ve Sharma, 2020).

Farklılaşan bu algının eğitim sisteminin ana bileşeni olan öğrencilerin öğrenme ve öğretme süreçlerinin merkezinde olması ve bu sürece aktif olarak katılabilmesi için de sosyal bilgiler eğitimi önem arz etmektedir (Ayva, 2010).

Sosyal bilgiler içinde bulunan toplumun özelliklerini barındıran, bireylerin toplumsallaşması ve değişen koşullara uyum sağlaması için insanlarla olan ilişkilerini düzenleyen, vatandaş olarak bilinçli bireyler olmasını sağlayan, milli, evrensel, sosyal ve kültürel değerlerin önemini kavratıp, öğrencilere ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan temel derslerden biridir (Aykaç, 2007).

Bu çalışma da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine göre Covid 19 pandemisinin eğitim öğretim sürecine etkisi incelenmiştir.

1.1. Problem Cümlesi

Dicle Üniversitesinde okuyan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Covid 19 pandemisi döneminde sürdürülen uzaktan eğitim hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.2. Alt problemler

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre Covid 19 pandemisi eğitim sürecini nasıl etkilemiştir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları online eğitimde motivasyonlarını nasıl sağlamışlardır?
4. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde kullandıkları araçlar nelerdir?
5. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları online eğitimde fiziksel uyarıcılar (ses, internet erişimi) açısından sorunlar yaşamış mıdır?
6. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları online eğitimde derse ve öğretim elemanına erişimde zorluklar yaşamış mıdır?
7. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları pandemi dönemindeki hibrit eğitim sürecine geçişte herhangi bir zorluk yaşamış mıdır?
8. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinin daha verimli hale getirebilmesi için önerileri nelerdir?
9. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre uzaktan eğitim görmek öğretmenlik

becerilerini hangi yönde etkilemektedir?

10. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre pandemi sürecinde ders materyalleri nasıl kullanılmıştır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, tüm dünya ile birlikte Türkiye’de de etkisini göstermekte olan Covid-19 pandemisi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecinde yaşanan olumlu ve olumsuz durumların incelenmesidir.

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarından, derslerinin uzaktan yapılmasına ilişkin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Efektif ve sürdürülebilir bir sosyal bilgiler öğretiminin gerçekleşmesi için mevcut problemler belirlenmeli ve problemlere çözüm önerileri aranmalıdır. Pandemi döneminde eğitime dâhil olan uzaktan eğitim sosyal bilgiler eğitiminde de bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Bu çalışmanın pandemi ile yaşanan uzaktan eğitim süreci ile birlikte sosyal bilgiler eğitiminde yaşanan sorunların ortaya konması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın, benzer konu araştırmalarına destek olmasına, Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Covid 19 pandemisinin eğitim öğretim sürecine etkisi ile ilgili görüşlerinin belirlenmesine ve ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören öğretmen adaylarının araştırmaya hiçbir baskı altında kalmadan gönüllülük ilkesi doğrultusunda katılım gösterdiği kabul edilmiştir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Diyarbakır/ Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi’nde eğitim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınırlıdır.

Araştırmada elde edilen veriler görüşme formunda yer alan sorulara verilecek yanıtlar ile sınırlıdır. Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Eğitim; “Davranış değiştirme ve yeni davranış kazandırma süreci olarak değerlendirilmektedir. Eğitimin temel amacı, bireyin tüm yönleriyle var olan potansiyellerinin ortaya çıkarılmasıdır” (Sarıcı Bulut ve Sarıkaya, 2018).

Sosyal bilgiler; “Sosyal bilimlerin bulgularını bütünleştirerek, öğrenci seviyesine göre basite indirgeyen, bu bilimleri kullanarak, topluma adapte olmada ve toplumsal problemleri çözmek için ihtiyaç duyulan bilgi, tutum, beceri ve değerleri bireye aktarmayı hedef edinen vatandaşlık programıdır” (Öztürk ve Otluoğlu 2002).

Pandemi; “ Dünyada birden fazla ülkede veya kıtada çok geniş bir alana yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklar olan epidemilere verilen genel bir addır” (Pandemik influenza, 2019).

Covid-19; “Covid -19 yeni bir tür korona virüsünün neden olduğu hastalıktır. ‘CO’ korona (corona), ‘VI’ virüs (virus) ve ‘D’ hastalık (disease) anlamına gelmektedir. 19 ise 2019 yılını ifade etmektedir. Covid -19 virüsü, şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS) ve bazı soğuk algınlığı türleriyle aynı virüs ailesine bağlı yeni bir virüştür” (UNİCEF, 2020).

Uzaktan eğitim; “Öğretmen, öğrenci ve diğer paydaşların yüz yüze bir araya gelmeden birtakım teknolojik araçlar kullanılarak yapılan eğitim biçimi şeklinde tanımlanmaktadır” (Türk Dil Kurumu, 2022).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL BİLGİLER İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

2.1. Eğitim- Öğretim Kavramı

Bireylerin kişiliklerindeki gelişime katkı sağlamak, değer ve becerileri elde etmesi amacıyla sürdürülen etkinlikler eğitim öğretim sürecinde gerçekleştirilmektedir (Büyükkarcı, 2003). Bireysel ve toplumsal dinamikler yaratmada yadsınamaz etkileri olan bu kavram eğitsel sistemler aracılığı ile kazandırılmak istenen davranışlar olarak ifade edilebilir (Eraslan ve Babadağ, 2015).

Eğitimin en çok yapılan tanımlarından biri şöyledir; kişinin yaşadığı hayat tecrübelerinden dolayı o kişide bilerek ve isteyerek arzu edilen davranışları ortaya çıkarma sürecidir. İnsan doğduğu andan itibaren kendini toplumun içinde bulur. Yaş ilerledikçe zihinsel seviyesi yükselir ve toplumda daha iç içe olup, sosyal çevresiyle bilgi alışverişini artırır. Yaşadığı hayat tecrübesiyle birlikte insan, isteyerek davranış değişikliğini kabul eder. Bu şekilde işleyen süreç eğitimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi genel anlamda eğitim bir süreçtir ve bu süreç sonucunda ortaya çıkan ürünlerden oluşmuş örüntüye eğitim denir (Aydın, 2007).

Tüm Dünya için önemli bir değer olan eğitim ülkelerin kalkınmasına yardımcı olur. Eğitim, bir ülkenin gelişmesine ve kalkınmasına katkı sağlar, insanların gelecekte karşılaşabilecekleri sorunlara çözüm önerileri üretebilmesi için yol haritası çizer. Kişilerin örf ve adetlerini, kültürlerini modern değerlerle ahenkli bir biçimde harmanlayabilmelerine yardımcı olur. Eğitim tüm ülkelerin önem verdiği bir değerdir (Tayan, 1996).

Öğretim ise eğitimle aynı anlama geldiği zannedilen, çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan bir kavramdır. Bu kullanım birçok eğitim uzmanına göre yanlıştır. Eğitimle ilgilenen uzmanlar eğitimin tanımıyla öğretimin tanımının birbirinden ayrılması gerektiğini belirtmiştir. Her eğitim uzmanının kendi bakış açısına göre tanımlarında vurguladıkları noktalar farklılık göstermektedir (Pekuslu, 2019). Öğretim; öğrenene yeni beceriler kazandırmayı amaçlayan planlı- programlı bir süreçtir (Güven ve Özerbaş, 2018).

Bir öğretim kurumunda öğretmenler aracılığıyla; öğrenenlere araç-gereç kullanılarak bilgiyi aktarma ve bilginin işlenmesi süreci olarak tanımlanan öğretim kavramı (Kaptan, 1993), öğrenmenin oluşturulması ve ilerlemesini hedefleyen planlı aktiviteler süreci olarak açıklanabilir (Açıkgöz, 2003).

Eğitimin birincil hedefi, sosyal ortamdaki insanları yetiştirmek, geliştirmek ve insanları içinde yaşadıkları sosyal ortama faydalı bireylere dönüştürmektir. Eğitimin toplumsal, politik ve maddi fonksiyonlarının temel amacı da bu doğrultudadır. Ülkemizde eğitim devamlı olarak insanların modernleşmesi ve toplumun her açıdan yükselebilmesi için önemli bir rol oynamaktadır. Ekonomistlerin ve sosyologların ortaya attıkları kuramlara uygun şekilde hareket eden liderler, Tanzimat'ın ilanından itibaren, bilinçli bir şekilde, eğitim alanındaki ilerlemeler yoluyla insanların ekonomik, toplumsal ve politik olarak kalkınmalarına katkı sağlamayı hedeflemişlerdir. Bu doğrultuda eğitim alanına çok önemli miktarlarda kaynak aktarmışlardır. Cumhuriyetin ilanından itibaren hükümetler ülkemizin eğitim alanının gelişmesinde, modernleşmesinde ve sayısal anlamda yurt çapında yaygınlaşmasında çok önemli çabalar sarf etmiştir (Özden, 1999).

2.2. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler

Sosyal bilgiler ve sosyal bilimler kavramları çoğu insan tarafından eş anlamlı kelimeler olarak düşünülse de bu düşünce yanlış bir düşüncedir. Sosyal bilgiler ve sosyal bilimler birbirlerinden farklı kavramlardır (Aktürk, 2012).

Kabapınar (2010), sosyal bilimleri toplum ve toplumun içerisindeki bir birey olan insanın yaşadıklarını geçmiş ve günümüz ile ilişki kurarak bilimsel bir veri ortaya koymaya çalışan disiplinler bütünü olarak tanımlamıştır. Sosyal bilgiler için Amerika Birleşik Devletinde Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS, 1993) geniş bir tanım yapmıştır. “Sosyal bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı için sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanların bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olmaktır.

2.2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal bilgiler, kişinin sosyal varoluşunu başarmasını sağlaması hedefiyle; siyaset bilimi, tarih, sosyoloji, hukuk, coğrafya, felsefe, antropoloji, ekonomi psikoloji vb. sosyal bilimleri, vatandaşlık bilgisi içeriklerini barındıran öğrenme alanlarının tek bir ünite ya da ana konu altında toplanmasını sağlayan, bireyin toplumsal ve kendi çevresiyle interaktifinin

gelecek, günümüz ve geçmiş olarak ele alındığı, birlikte öğrenme felsefesinden yola çıkılarak düzenlenmiş bir ilköğretim disiplindir (MEB, 2005).

Toplum ve bireyle alakalı farklı bilimlerin konu ve tekniklerinden faydalanarak, bireyin kendi çevresi ve toplumsal çevresiyle birleşimini zaman faktörü içinde, dersler arası yaklaşımla yakalayan, globalleşen ve küçülen dünyada hayatla alakalı birincil demokratik değerlerle bezenmiş, doğru düşünebilen, yetenekli demokratik ve etkin vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen çalışma alanıdır (Serttaş, 2019).

Bireyler ve bireylerin içinde buldukları toplumlar sürekli bir değişim halinde oldukları için çok farklı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bireylerin toplum içindeki gereksinimlerini giderebilmek için, kişilerin toplumla ahenkli bir düzen içerisinde yaşayabilmeleri için insanı ve toplumu inceleyen bilim dallarına çok büyük görevler düşmektedir. İnsanlar içinde yaşadıkları toplumun onlardan istedikleri görevleri çok iyi bir düzeyde anlamaları ve o görevleri yerine getirebilmeleri için insanı ve toplumu inceleyen bilim dallarına ihtiyaç duymaktadırlar. İnsanların ihtiyaç duyduğu bu bilim dalları böylece toplum bilimlerinin bir sahası olan sosyal bilgileri oluşturmuştur (Safran, 1993).

Her yönden gelişen ve değişen dünya ve ülke şartlarıyla doğru bilgi kaynaklı karar verip sorunları atlatabilen, temel vatandaşlık görevlerini yerine getirebilen insanlar yetiştirme hedefiyle toplumu ve insanı inceleyen bilimlerden alınan bilgi beceri ve teknikleri harmanlayarak kullanan bir ders olarak sosyal bilgileri tanımlayabiliriz (Kaymakçı ve Ata, 2012).

Sosyal bilgiler disiplininin konu alanı kişinin içinde yaşadığı toplumla bilgi, beceri, tutum ve davranış alışverişinin meydana getirdiği sonuçlardır. Sosyal bilgiler dersinde birey içinde bulunduğu toplumun ondan ne istediğini öğrenirken, kişiler arası toplumsal etkileşimi de öğrenmiş olur. Toplumun hangi kesiminde nasıl davranması gerektiği hakkında bilgi ve fikir sahibi yapılmaya çalışılır. Bireylerin diğer kişilerle, devletle ve dış dünyayla olan ilişkilerini düzenlemelerine yardımcı olur. Bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarını, atalarının kültürünü öğrenerek günümüz kültürüyle karşılaştırmalarını, geçmişini, tarihini doğru öğretmeyi ve günlük hayatta karşılaştıkları problemleri en kolay yoldan çözebilmelerinde sosyal bilgiler eğitiminin sağladığı katkı bir hayli fazladır (Güngördü, 2001).

Sosyal bilgiler dersinin sorumluluklarının farkına varma, farklılıklara saygılı olma, çevresinde ve dünyada var olan sorunlara karşı duyarlılık bilinci yüksek seviyede olan yurttaş

yetiştirme amacı vardır. Konusu insan olan bilimler arasından seçilmiş bilgilere göre, insanları sosyal hayatla alakalı toplumun insanlardan beklediği gayret, bilgi birikimi ve performansın aşılandığı bir alandır (Erden, 2000).

Toplum ve bireyle alakalı farklı bilimlerin konu ve tekniklerinden faydalanarak kişinin toplumsal ve bireysel çevresiyle ilişkisini bilgi, beceri, tutum, davranış ve tecrübelerinin alışverişini süreç içinde dersler arası yaklaşımla inceleyen ve globalleşen, küçülen dünyada hayatla alakalı ilk olarak akla gelen demokratik değerlerle bezenmiş, kendisine sunulan bilginin kaynağını sorgulayan, araştıran, düşünen, dogmatiklikten uzak aklın, bilimin ve mantığın tuttuğu ışık boyunca hareket etmesini bilen demokratik, adaletli kendisine ve çevresine faydalı işler yapabilen, üreten yurttaşlar yetiştirmeyi hedefleyen bir alandır (Doğanay, 2005).

Yukarıda sosyal bilgilerle ilgili verilen bilgiler ve yapılan tanımlar bu dersin hem ülkemiz hem de dünya çapında bütün bireyleri, sosyal grupları ve toplumları ilgilendiren bir konu havuzuna sahip olduğunu göstermektedir. Bu dersin konum, statü, zengin, fakir, genç, yaşlı, kadın, erkek fark etmeksizin bütün insanlar açısından vazgeçilmez bir ders olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Tüm toplumlar geleceklerini garantilemek adına, buldukları toplumda yaşayan bireylere tarihini, kültürünü, geçmişini, örfünü, adetini, geleneğini, göreneğini doğru bir şekilde aktararak üreten, vatanına bağlı kaliteli insanlar yetiştirmek ister. Bunu gerçekleştirebilmenin en güzel yolu ise programlı ve kaliteli bir eğitimden geçer. Toplumlar içinde buldukları durumu ve dünyayı olduğu gibi bütün gerçekleriyle gelecek nesillere aktarabilmek için eğitim sistemleri oluştururlar. Tüm bu anlatılanlar ışığında sosyal bilgiler dersi toplumların belirlediği hedeflere ulaşabilmek için vazgeçilmez bir derstir (Pekuslu, 2019).

2.2.2. Sosyal Bilgilerin Amacı

Sosyal bilgilerin amacı; insanların hayatlarında karşılaştıkları çeşitli sorunlara en uygun çözüm yollarını bulabilmeleri için onları hayat şartlarına hazırlamaktadır. Sosyal bilgiler insanların başlarına gelen olumlu veya olumsuz durumlarla nasıl mücadele edebileceğini, bu durumların ilerleyen dönemlerde kendilerine ne gibi fayda veya zarar getirebileceğini öngörmelerini sağlar. Toplum içindeki bireylerin kendisine ve topluma karşı sorumluluklarını anımsatır (Akdağ, 2012).

Sosyal bilgilerle ilgili yapılan yorumların hemen hepsinde etkin yurttaşlık kavramı bulunmaktadır. Etkin yurttaşlarda olması gereken bilgi, tecrübe ve beceriler bu derste vatandaşlık konusu kapsamında okullarda aktarılmaktadır. Hayat bilgisi adıyla algılama

anlama kapasitesi bakımından daha küçük yaşlardaki çocukların etkin yurttaş olarak yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Tay, 2005).

Bu derste verilen bilgi, beceri, tecrübe, yetenek, tutum ve davranışların bilimsel teknikler ile ortaya çıkan bilgiler olması son derece önemlidir. Bu derste etkin yurttaş yetiştirmek amacıyla lazım olan bilgilerin bilimsel tekniklerle ortaya çıkarılmış, geçerliliği yüksek bilgiler olması şarttır. Böyle bilgilerin bulunmasında ve öğrencilere aşılmasında bilimsel yöntem ve tekniklerin uygulanması gerekmektedir. Bu derste insanı ve toplumu inceleyen bilimler, konusu insan ve toplum olan bilimlerde kullanılan bilimsel teknik ve yöntemlerin uygulanması sosyal bilgilere çok fazla fayda katmaktadır (Safran, 2011).

Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin amacı sosyal bilgiler öğretiminin amacına paralel olarak şöyle sıralanmıştır;

1. “Etkin vatandaş yetiştirme yolunda milli bilgilere, kültürel ideallere sahip,
2. Milli bütünlüğe ve bağımsızlığa, demokratik ve her alanda gelişmiş bir toplum geliştirme bilincine erişmiş,
3. Türkiye Cumhuriyeti’nin ve anayasasının temel ilkelerini, reform ve ideallerini benimsemiş,
4. Türk toplumunun ve ahlaki ve kültür değerlerini geliştirme ve yaşatmaya inanmış,
5. Çağdaş demokrasi ve insan haklarının öngördüğü vatandaşlık ideal ve deneyimlerini kazanmış,
6. Sosyal bilgiler öğretimi yönünden gerekli teknik, etkinlik ve stratejileri bilip uygulamaya koyabilen,
7. Hukuk ve toplum kurallarına saygılı,
8. İnsanların ve milletlerin birbirine bağlı ve birlikte yaşamak zorunda olduklarını kavramış,
9. Çevreyi, milli kültür eserlerini ve doğayı koruyarak geliştirmeye gönüllü,
10. Genel hatlarıyla dünya tarihi ve uygarlıkları ile bunların bugünkü yaşayışımıza etkilerini anlayan,
11. Sosyal bilimler metodolojisini anlama ve kullanmaya yatkın,
12. Programda ön görülen öğretmenlik yeterlik yetkilerine sahip olur” (Barth ve Demirtaş, 1997).
13. Öğretmenler, toplumun ilerlemesine katkı sağlayıp, sosyal ve ekonomik açıdan gelişmesine etki eden, bireylere demokrasi kültürünü, millet, vatan ve vatanseverlik kavramını aşılamanı, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurulmasını sağlayan en

önemli kişilerdir. Bunlar bütün öğretmenlerin (Türkçe, sosyal, fen, matematik gibi) üstlendiği görevlerdir. Fakat özel olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görevleridir (Öztürk, 2002). Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgilerin amaçları doğrultusunda bahsi geçen amaçları gerçekleştiren, yerine getiren, uygulayan kişilerdir (Tekindal ve Cin, 2002).

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri daha fazla kazandırılarak öğrencilerin toplumu ilgilendiren problemleri çözebilecek nitelikte yetiştirilmesi istenmektedir (Uysal, 2010). Sosyal bilgiler her yönüyle iyi ve örnek bir vatandaş yetiştirmeyi amaçlar. Bireylerin karar alırken akılcı düşünmesi, sorgulaması, sosyal problemlere duyarlı olması, olaylara eleştirel gözle bakması, toplumun sorunlarına yaratıcı ve özgün çözümler üretmesi beklenmektedir (Turan, Sünbül ve Akdağ, 2009).

2.2.3. Sosyal Bilgilerin Önemi

Sosyal bilgiler toplulukların ve insan gruplarının önceden yaşadıkları süreçleri, şu anlarını ve gelecekte yaşamak istedikleri hayatlarına ulaşmak için hayallerini kurdukları hedeflerine yol gösterici olan, siyasi, finansal, kültürel ve fiziki çevresini oluşturan bir uygulama sahası olan küresel bir kavramdır ve de yurdumuzun eğitim sisteminde çok büyük bir yer işgal etmektedir (Öztürk ve Deveci, 2011).

Dünyada ve Türkiye’ de meydana gelen varlıkları neden sonuç ilişkisi içerisinde birbirine bağlayan, insanların yurttaşlık görev, yetki ve sorumluluklarının bilincinde olmalarına katkı sağlayarak, bireyin hem dünyanın hem de içinde yaşadığı ülkesinin tarihsel sürecini, şu anını ve gelecekte kendisini nelerin beklediğinden yola çıkılarak öğrencilere aktarılan bilgiler, sosyal bilgiler dersiyle mümkün olduğu için bu ders oldukça önemli bir yere sahiptir (Dönmez, 2003).

Yanpar (1997), sosyal bilgiler dersi hakkında çıkarımda bulunurken şunları söylemiştir: “İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersi mihver ders kabul edilen derslerden bir tanesidir. Öğrencilerin toplum ve toplumun sorunları hakkında bilgi sahibi ve çözüm yeteneğine sahip olabilmeleri, bunu başarırken iyi bir vatandaş olma niteliğini de korumalarının yolları bu dersin doğrudan konusu içine girer. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi ihtiyacı vardır. Öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarının analiz edilerek bu dersin en iyi şekilde öğretilmesi için gereken önlemler alınmalıdır.” Yanpar’ın yaklaşımından hareketle etkili bir sosyal bilgiler dersinin nasıl olacağı sorusu ortaya çıkmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi iyi bir yurttaş, sorumluluklarını bilen, haklarını kullanan, toplumsal olaylara duyarlı bir vatandaş yetiştirmeyi hedefler. Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanım ve açıklamaların ilgili disiplinin güncel, geçerli ve gerçek yaşamla ilişkilendirilebilecek eğitim öğretim sürecine sahip bir nitelikte hazırlandığı görülmektedir (MEB, 2018).

1968 yılından itibaren ülkemizde okullarda okutulan sosyal bilgiler dersinin birden çok tanımı yapılmıştır. Tanımlara göre sosyal bilgiler dersi yaşamın içinde olan her türlü bilgi, beceri, tecrübeyi öğrencilere aktaran, insanın bulunduğu her bilim dalıyla alakalı olan, insanın içinde bulunduğu sosyal grup ve toplum açısından da çok önemli konumda bulunan bir derstir (Çalıklan, 2019).

2.2.4. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci

Türkiye'de okutulan Sosyal Bilgiler dersi insanın çevresiyle olan etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesi amacı güden, “tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk gibi sosyal bilimler disiplinlerini konu edinen, toplu öğretim anlayışı hareketinden oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005).

National Council of Social Science (NCSS, 1993) Sosyal Bilgileri, “sanat, edebiyat ve sosyal bilimler disiplin bileşenlerinden oluşan, bireylere vatandaşlık beceri ve yeterlilikleri kazandırma amacıyla oluşmuş bir çalışma alanı şeklinde tanımlamıştır. Antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden ilişkili içeriklerin okul programına eklenmesiyle sistematik ve koordineli bir çalışma alanı sunduğunu belirtmiştir.” Sosyal bilgilerin temel amacı birbiriyle bağlantılı kültürel farklılıkların olduğu demokratik bir toplumda yaşayan vatandaşların toplumsal bilinçe ulaşmasında ve akılcı kararlar alabilmesinde yardımcı olmaktır.

1960'lardan sonra Sosyal Bilimler ile disiplinler arası yaklaşımın Sosyal Bilgiler çalışma alanına entegre edilmesiyle Sosyal Bilgiler araştırma-inceleme temelinde şekillenmeye başlamıştır (Kan, 2010). 1993 yılında NCSS tarafından Sosyal Bilgiler öğretiminin eyaletlerde ve diğer ülkelerde etkili bir öğrenme sürecinin gerçekleşmesi amacıyla ulusal sosyal bilgiler öğretim standartları oluşturulmuştur (NCSS, 1993).

Son olarak 2016 yılında, gelişen ve değişen dünya şartlarıyla uyumlu hale gelmek ve Sosyal Bilgiler öğretim programının güçlendirilmesi amacıyla çekirdek Sosyal Bilgiler devlet standartları çerçevesi hazırlanmıştır. Türkiye’de de Sosyal Bilgiler çeşitli felsefe ve akımlardan etkilenmiş, toplumun ve dönemin beklentilerine göre Sosyal Bilgiler öğretim programı kendini revize etmiştir. Türkiye’de Sosyal Bilgiler öğretim programının tarihsel gelişimi süreç içerisinde 1924’ten itibaren 2017 yılına kadar birçok değişim göstermiştir. En son, 2018 yılında Sosyal Bilgiler öğretim programı en güncel halini almıştır (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler dersi yaşantı tabanlı bilgiler içeren dinamik bir eğitim sürecinden oluştuğundan dolayı günümüz bilim teknoloji dünyasındaki gelişmeler ve toplumların ideal bireyleri yetiştirme amacı bu dersin öğretim programının gelişim sürecini önemli ölçüde etkilemiş ve araştırmacılar da öğretim programlarındaki değişiklikleri ve yenilikleri incelemiştir.

2.2.5. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Karşılaşılan Sorunlar

Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı (MEB, 2018) “21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk İlkelerini ve İnkılaplarını benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, doğru karar veren, yaratıcı),sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir.“

Başarılı bir sosyal bilgiler eğitimi için, sosyal bilgiler alanındaki sorunların tespit edilmesi ve sorunları çözmek maksadıyla birtakım adımların atılması gerekmektedir (Yılmaz, 2010). Atılacak olan adımlardan birinin sosyal bilgiler dersinde yaşanan güçlükleri en iyi bilen öğretmenlerle görüşmeler olduğu söylenebilir. Öğretmenler sahada uygulayıcı olmalarından dolayı, karşılaşılan sorunların, onların bakış açılarından değerlendirilmesi oldukça önemlidir (Karacaoğlu ve Acar, 2010).

Yılmaz ve Tepebaş’ın (2011) araştırmalarına göre, sosyal bilgiler dersi araç-gereçlerinin (örn, küre, harita, atlas, bilgisayar vb. araçlar) yetersiz olduğu, sınıfların kalabalık olduğu, bu olumsuzluklardan dolayı yapılan eğitimin yapılandırmacı eğitim anlayışla örtüşmediği görülmüştür. Aynı araştırmada öğrencilerin verilen ödevleri yapmadıkları, sınıf kurallarına uymadıkları, öğrenmeye karşı güdülenme sorunu yaşadıkları, öğretim sürecinde öğrenmeye karşı sorumluluklarının bilincinde olmadıkları ve hazır bulunuşluk düzeylerinin

düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilgi duymadıkları ve derse karşı olumsuz bir tutuma sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Arslantaş (2006)'ya göre sosyal bilgiler öğretmenleri, ders içeriğinin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermediğini, sosyal bilgiler dersi süresinin yetersiz olduğunu, konuların yoğun, öğrencilere göre soyut ve karmaşık olduğunu belirtmiştir.

Atbaşı (2007)'ye göre, 6. ve 7. sınıf derslerine giren sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders için gerekli materyalleri bulamadıklarını, müfredatın yoğun olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca sınıf mevcutlarının fazla olduğu ve bu duruma bağlı olarak öğrencilerin dikkatini çekmekte zorlandıklarını, öğrencilerin motivasyonlarını sağlamakta zorlandıklarını, öğrenci merkezli olan gezi-gözlem ve inceleme gibi yöntemleri kullanamadıklarını belirtmişlerdir.

Yılmaz (2010)' a göre, sınıfların öğretmen merkezli olarak tasarlanması, öğrenme sürecinde kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinin yapılandırmacı kuramla uyuşmaması, sınıf mevcutlarının fazla olması, öğrenci merkezli grup çalışmalarının yeterince yapılmaması ve sınıfların öğretim teknolojisi ve teknik donanım bakımından yetersiz olması öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları önemli sorunlardır.

Akşit'e (2011) göre, öğrencilerin ders kitabı ve çalışma kitabı dışında farklı materyalleri çok kullanmadıkları, kitap okuma ve teknoloji kullanma yönelimlerinin az olduğu bulgulanmıştır.

Memişoğlu ve Köylü'nün (2015) yaptığı çalışmada, öğretmenlere sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunlar sorulduğunda; ders saatlerinin yetersiz olduğunu, ders kitaplarının yeterli sayıda etkinlik içermediğini ve tarih konularının içeriklerinin ağır olduğunu belirtmişlerdir.

Bir başka çalışmada sosyal bilgiler dersine farklı branştan öğretmenlerin girmesi, öğrencilerin ilgisini çekebilecek etkinliklerin yapılmaması, öğretim materyali kullanılmaması, dersin sıkıcı ve ezbere dayalı bir ders olarak görülmesi (Gönenç ve Açıkalin, 2017); ders saatinin yetersiz olması, eğitim politikasında yaşanan sorunlar olduğu ve kaynak erişiminde güçlükler yaşandığı bulguları elde edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde yaşanan sorunları; dersin işlenişi, program ve ders kitabı sorunları, tarih ve coğrafya konularının öğretilmesinde yaşanan sorunlar olarak ifade etmiştir (Koçoğlu ve Egüz 2019).

Sosyal bilgiler ders saatinin yetersiz olması öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri kullanmasını engellemektedir. Sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan sorunlardan bazıları Sosyal

bilgiler programından kaynaklanmaktadır. Araştırmalar Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] tarafından 2017 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda kültürel miras öğelerine çok az yer verildiğini; bu nedenle milli değerleri yansıtan soyut kültürel miras konularının olduğu zorunlu dersler veya seçmeli dersler eğitimin tüm kademelerde okutulmasının önemli olduğunu göstermiştir (Gürel ve Çetin, 2018).

Gönenç ve Açıkalin (2017) araştırmalarında, öğrencilerin disiplinsiz davrandıkları, derse karşı ilgisiz oldukları, her şeyi öğretmenden bekledikleri bulgusuna ulaşılmışlardır. Sosyal bilgiler dersinde yaşanan sorunların belirlenerek önüne geçilmesi, sosyal bilgiler dersinin öğretimi açısından büyük önem taşımaktadır.

2.2.6. Sosyal Bilgilerin Faydaları

Küçük yaşlardaki çocukların kendilerini, dış dünyayı ve içinde yaşadıkları toplumun, sosyal grupların öğelerini ana hatlarıyla öğrenmelerini sağladığı için sosyal bilgiler oldukça faydalı bir ders olarak görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi yurdumuzda 4., 5., 6. ve 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin öğretim programlarında kendisine yer bulmaktadır. Bu dersle öğrenciler okul çatısı altında etkin yurttaş olabilmeyi öğrenirler.

Vergi verme, askere gitme, devlet malına zarar vermeme, oy kullanma, isterse seçimlerde aday olabilme, ekonomik olarak üreten kendisine ve çevresindeki insanlar için iyi işler başarabilen kaliteli ve aktif insan olabilme gibi özellikleri sosyal bilgiler sayesinde öğrenirler. Çocukların içinde yaşadıkları toplumun, buldukları coğrafyanın, geçmişte yaşanmış olay ve durumların bugüne yansımalarını, bugün yaşayan siyasi liderlerin hayatlarından ders çıkarılması gereken noktaları ve hangi şartlarda demokrasinin işlevselliğini kaybettiğini öğrenmeleri sosyal bilgilerin sağladığı faydalar açısından oldukça önemli bir konumda bulunmaktadır.

Öğrencilere kendi ülkelerinde geniş çaplı bir kamuoyuyla kabul gören inançları ve değerleri öğrenip özümseyerek ileride etkin birer yurttaş olarak yapması gereken görev ve sorumlulukları yerine getirme bilinci sosyal bilgiler ile aşılır. Hayattaki tüm gerçeklerin bir disipline yansması öğrencilere aktarılırken küçük yaşlardaki çocuklara geleceğin etkin yurttaşları olmaları için verilen gerekli bilgileri sadece aktarmakla kalmıyor, aynı zamanda o bilgiler öğrencilere gerçek hayatlarında kullanılarak, uygulamaları sağlanıyor. Böylece öğrenciler geleceğin etkin yurttaşları olmak için aldıkları bilgileri iyice özümsemiş oluyorlar (Tanrıoğen, 2006).

Sosyal bilgiler öncelikle kişinin kendini tanmasına vesile olur. Kişinin kendisini tanımada kastedilen şey; yeteneklerinin farkına varmasına, sınırlılıklarını bilmesine, neleri kolaylıkla yapıp neleri yaparken zorlanacağına kanaat getirmesine, yapamayacağı şeyler için gayret gösterip çaba sarf etmesine, kendisine hedefler koyarak o hedeflere ulaşmak için elinden gelenin en iyisini yapmak için uğraşmasına sosyal bilgiler katkı sağlamaktadır. Sosyal bilgilerin en önemli faydalarından bir diğeri ise kişinin içinde bulunduğu toplumu tanması yani içinde yaşadığı hayatını idame ettirdiği sosyal ve fiziki çevrenin ondan neler beklediğini öğrenmesi ve ona göre davranmasıdır.

Kişi kendisini ve toplumu tanıyıp ilişkilendirdikten sonra yani içinde bulunduğu toplumun beklentilerini öğrenip ona göre kendisine bir yol haritası çizdikten, yaşadığı topluma göre kendisini düzenledikten sonra daha mutlu, daha huzurlu, daha sağlıklı, kavgasız, gürültüsüz, toplum birey veya birey çatışması olmadan bir hayat geçirebilir. Bütün bunlar kişinin içinde yaşadığı topluma ayak uydurabilmesi için gerekli donanıma ulaştırılması amacıyla sosyal bilgilerin konusunda, kapsamında ve içeriklerinde mevcuttur (Karakuş, 2006).

Ülkemizde sosyal bilgiler dersinin en önemli faydalarından biriside etkin yurttaş yetiştirmek, öğrencileri daha küçük yaşlardan itibaren vatanını milletini bayrağını seven, özgürlüğüne ve bağımsızlığına düşkün, akli ve vicdanı hür bireyler olmalarını aşlamak; tarihimizi, kültürümüzü, örfümüzü, âdetimizi, geleneğimizi, göreneğimizi, yaşayış tarzımızı, alışkanlıklarımızı, küçük yaşlardaki çocuklara özümsetmektir (Gürkan, 2009).

Bu dersin konusu kapsamında psikoloji, sosyoloji, felsefe, antropoloji, coğrafya, vatandaşlık, tarih vb. dersler bulunmaktadır. Bu derslerin konuları her insanın yaşam boyu faydalanabileceği tarzda beceri ve tutumları içermektedir. İnsanların ortak hedef etrafında toplanarak oluşturulan kültürün özümsemesi için sosyal bilgiler oldukça önemli bir derstir. Sosyal bilgilerin küçük yaşlardaki öğrencilere aktardığı bilgi ve becerilerin daha sonraki dönemlerde de bireye ve topluma etkisinin süreceği düşünülmektedir. Bugünün küçükleri, yarının büyükleri olacağı için çocukların bu bilgileri öğrenmeleri gelecek kuşakların da bu bilgilerden faydalanmasını sağlayacaktır (Özmen, 2010).

2.3. Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim, öğrenci ile öğreticinin öğrenme ve öğretme sürecinde ayrı mekânlarda oldukları, bireylere yer, mekân ve zaman açısından esneklik, bireysellik ve bağımsızlık olanağı sunan sistematik eğitim biçimlerinden biridir (Uşun, 2006).

Uzaktan eğitim; duvarsız eğitim, açık öğretim, mektuplaşarak eğitim, esnek eğitim, hayat boyu öğretim, deneyimsel öğrenim, yönetilmiş özel çalışma, bağımsız öğrenme, bireyselleştirilmiş öğrenme, kaynak tabanlı öğrenim, kendi kendine erişimli öğrenme, kendi kendine çalışma, desteklenmiş kendi kendine çalışma veya devam eden eğitim (İşman, Barkan ve Demiray, 2003) olarak tanımlanır.

Uzaktan eğitim sistemi pek çok farklı metotla uygulanan bilgiyi, beceriyi, kazanımı ve donanımı alma ve öğretme yöntemlerinden biridir. En geniş kapsamlı bakış açısıyla tarif edilecek olursa; birbirinden farklı yerlerdeki öğretici bilgiyi, beceriyi, tecrübeyi aktarıcı ile o bilgiyi, beceriyi, tecrübeyi alıcı arasındaki etkileşimi teknolojinin yardımı sayesinde kurdukları bir sistemdir (Yadigâr, 2010).

Uzaktan eğitimi (İşman, 2011), “Birbirlerinden kilometrelerce uzaklıkta, farklı ortamlarda olan öğretmen ve öğrencilerin, birbirleriyle görüntülü ve sesli olarak etkili iletişim kurabilmesidir.” şeklinde tanımlamıştır. Türk Dil Kurumu (2020) ise uzaktan eğitimi; “öğretmen, öğrenci ve diğer paydaşların yüz yüze bir araya gelmeden birtakım teknolojik araçlar kullanılarak yapılan eğitim biçimi” şeklinde tanımlamaktadır.

Başaran ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları araştırmada zengin öğrenme materyallerinin hazırlanması ve ders içeriklerinin uzaktan eğitime uygun hale getirilmesi ile uzaktan eğitimin öğrencinin bireysel öğrenmesine imkân vereceğini belirtmişlerdir.

Kaya (2002)’e göre “Geleneksel örgün öğrenme-öğretme yöntemlerindeki sınırlılıklar nedeniyle sınıf içi etkinliklerinin yürütülemediği zamanlarda, öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişimin ayrı ortamlardan yer, mekân ve zaman bakımından esnek ve bağımsızlık fırsatı sunarak sistematik bir eğitim yürütme sürecidir” şeklinde ifade etmiştir. Covid-19 süreci ile başlayan online eğitim geleneksel eğitim sürecini reforme ederek modern eğitim yöntemlerine dönüşmüştür (Harasim, 2000).

Gelişmekte olan teknoloji ile eğitimin internet aracılığıyla öğrencilere aktarılması olarak tanımlanan uzaktan eğitim, pandemi sürecinde dijital öğrenme deneyimiyle bütün ülkelerde ilerlemiştir. İlerleyen teknoloji ve uzaktan eğitim hususunda az sayıda yapılan çalışmalar öğrenci ve öğreticilerin bu süreçte deneyimlerinin oldukça önemli olduğu sonucuna varmıştır (Telli ve Altun 2020).

Eğitimin devamlılığının sağlanması için uzaktan eğitim büyük önem arz eder fakat başarı veyahut başarısızlık durumu henüz teyit edilememektedir (Giannini ve Lewis, 2020).

Uzaktan eğitim faaliyetlerinin verimli olabilmesi için, uzaktan eğitim ile ilgili algılar önemlidir (Başar ve diğerleri, 2019). Olumlu yargılara sahip bireyler, sistemin başarısının artmasında büyük önem arz eder. Fidan (2020)'ın yaptığı araştırma sonucuna göre; öğretmenlerin çoğunluğu uzaktan eğitimin eğitsel açıdan kullanılması açısından olumlu görüş sahibi olduklarını belirtmiştir.

2.3.1. Uzaktan Eğitimin Dünyadaki Gelişimi

1856 yılında uzaktan eğitim sistemi alanında planlı, programlı bir şekilde girişimlerin başladığı görülmektedir. 1856 senesinde Charles Toussaint ve Gustay Langenscheid Almanya'nın başkenti Berlin'de, (bugün de Langenscheid ismiyle eğitim öğretim araç gereçleri yayınlayan) o dönemlerde uzaktan eğitim sistemini uygulayan bir dil okulu kurmuştur. Uzaktan eğitim sahasındaki ilk planlı, programlı girişim olarak kabul edilen Langenscheid Dil Okulu'nun açılmasının ardından 1884 senesinde yine Berlin'de öğrencileri üniversitelere giriş sınavına hazırlayan Rustinches Uzaktan Öğretim Okulu açılmıştır (Kaya, 2002).

Okuyucularına 1891 yılında Amerika'da yayınlanan bir gazete; madencilik yöntemlerini, maden ocaklarında meydana gelebilecek kazalara yönelik alınması gereken tedbirleri yayınladığı bir broşürle öğretim faaliyetine başlamıştır. Bütün bu girişimlerin sonucunda 1891 senesinde Wisconsin Üniversitesi'nde bulunan yönetim kurulu uzaktan eğitim sistemindeki derslerin geniş kitlelere ulaşabilmesi amacıyla yaygınlaştırılması adına bir karar almıştır. 1892'de ise, Chicago Üniversitesi'nde bir uzaktan eğitim bölümü oluşturulmuştur (Kaya, 2002).

1898 senesinde Hans Hermod adında bir kişi İsveç'te kendi adıyla anılan ve uzaktan eğitim sistemini kullanan bir lise kurmuştur. Şimdiki adı Hermods-NKI Skolan olan kurum kurulduğunda mektup vasıtasıyla eğitim öğretim uygulamalarına başlamış, bu uygulamayı gerçekleştirmede Hermod kendi tecrübelerinden faydalanmıştır (Kaya, 2002).

1900'lü senelerde iletişim teknolojilerinin gelişmesinden dolayı radyo, teyp vs. araçlar iletişim sektöründe kullanıldığı gibi uzaktan eğitim sisteminde de kullanılmaya başlanmıştır. Avustralya uzaktan eğitim sistemini 1914 senesinde ülkede bulunan insanların birbirlerinden oldukça uzak mesafelerde yaşamalarından dolayı Mektupla Eğitim Sistemi adında bir sistem başlatarak girmiştir. Dünyada uzaktan eğitim sistemi özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra eğitim seviyesini yükseltmek amacıyla daha önemli bir hale gelmiştir. Uzaktan eğitim

sisteminin ilk ortaya çıktığı ülkeler Avrupa ülkeleriyle, ABD ve Avustralya'dır (Yadigâr, 2010).

Güney Afrika Üniversitesi 1946 senesinde uzaktan eğitim sistemiyle öğrencilerine ulaşan dünyadaki 11 üniversiteden birisi olmuştur. Güney Afrika Üniversitesi (UNISA) uzaktan eğitim sistemiyle öğrencilerine hizmet verebilmek amacıyla *Division of External Study* adında bir bölüm oluşturmuştur (İçten, 2006).

Japonya da uzaktan eğitim sistemine önem veren, uzaktan eğitim sistemine yönelen ülkelerin başında bulunmaktadır. 1948 senesinde öğretim yasasıyla birlikte askerlere, örgün eğitime herhangi bir sebeple devam edemeyen veya evleri okullarından çok uzakta bulunan öğrencilere ders verebilmek için uzaktan eğitim sistemi uygulamaları başlamıştır. Bu bağlamda bütün öğrencilere ortaokul, lise ve üniversite aşamalarında eğitim öğretim fırsatı sunulmuştur. Japonya'nın eğitim öğretimde kullanmayı tercih ettiği uzaktan eğitim türünün İngiltere'nin uzaktan eğitim sistemine çok benzer yönleri bulunmaktadır (Kırık, 2014).

Kanada ise uzaktan eğitim sistemi konusunda ABD'den esinlenerek geniş kapsamlı bir hizmet sunmaya çalışmıştır. Kanada'da çok eski bir tarihi bulunan uzaktan eğitim sistemi uygulamaları bütün dünya çapında günümüzde de kullanılmaktadır. Yaklaşık olarak bir sayı verilecek olursa 5 milyona yakın insan her yıl Amerika'da uzaktan eğitim sistemiyle eğitim almaktadır (Kırık, 2014).

1993 yılında internet ve bilgisayarları olan 30.000 insan normal yükseköğretim kurumlarında verilen eğitim öğretimle denkliği kabul edilen aynı seviye ve kalitede eğitim görmüşlerdir. Kanada ve Amerika'da bulunan normal yükseköğretim kurumlarında verilen eğitim öğretimle denkliği kabul edilmiş aynı kalite ve seviyede 390 üniversite öğrencilerle etkileşim kurabilmek amacıyla çift yönlü bilgisayar teknolojisi kullanılmaktadır. Bunun sonucunda 1995-1996 seneleri arasında 6 aylık bir süreçte 150 adet uzaktan eğitim sistemi için kullanılacak olan eğitim programı pek çok okulda düzenlenmiştir (Aker, 2002).

Bugünlere gelindiğinde ise teknolojiadaki ilerlemeler ve gelişmeler sayesinde uzaktan eğitim sistemi kapsamına giren faaliyetler CD-ROM, disket ve özellikle tabii ki internet gibi bilişim teknolojileriyle sağlanmaktadır (Yadigâr, 2010).

Bilgisayar ve internete erişim maliyetleri düştükçe uzaktan eğitimin kabulü ve yaygınlaşması hızlanmış günümüzde ise neredeyse tamamen internet üzerinden gerçekleştirilen bir eğitim faaliyetine evrilmiştir (Allen ve Seaman, 2011).

Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi beş aşamada ele alınmıştır. Bunlar (İşman, 2008):

Birinci dönem: Mektupla öğretimden önce olan dönemi kapsamaktadır. İletişim teknolojileri henüz icat edilmediği için etkileşim söz konusu değildir. Bu dönemde yazışma yaygın olarak kullanılmış ve ilk yazışmalı uygulama, gazete ilanları ile başlamıştır.

İkinci dönem: Mektupla öğretimin yoğun olarak uygulandığı dönemdir. Bu dönemde posta hizmetleri kullanılarak öğrencilere kitap ve diğer öğretim materyalleri gönderilmiştir.

Üçüncü dönem: Öğretimsel tek yönlü radyo ve televizyon uygulamalarının yaygın olduğu dönemdir. Bilgi ve iletişim alanındaki gelişmeler 1950'li yıllarda meydana gelmiş ve bu durumdan uzaktan eğitim sistemleri de etkilenmiştir. Radyo ve televizyon kanalları aracılığıyla uzaktan eğitim derslerinin yayınları gerçekleştirilmiştir.

Dördüncü dönem: Öğretimsel çift yönlü radyo ve televizyon uygulamaları dönemi 1960-1990 yılları arasında kapsamaktadır. Çift yönlü etkileşimli video konferans çalışmaları çok yoğun olarak yapılmıştır.

Beşinci dönem: Bu dönem artık günümüzü kapsamaktadır. Çeşitli iletişim teknolojileri, bilgisayar, uydu vb. üzerinden uzaktan eğitim dersleri verilmektedir.

2.3.2. Uzaktan Eğitimin Türkiye' deki Gelişimi

Uzaktan eğitimin gelişim evrelerinin belirlenmesinde bu eğitim sürecine dâhil olan teknolojiler ve bunları etkileyen durumlar dikkate alınmıştır. Türkiye'deki bu eğitim sürecinin belirlenmesinde de aynı kriterler dikkate alınmıştır. Bu durumlara göre Türkiye uzaktan eğitim sürecinde dört dönemden geçmiştir. Bu dönemler şunlardır;

1. Dönem: Tartışma ve öneriler dönemi: Bu dönem 1923 – 1955 yılları arasında kapsamaktadır. Uzaktan eğitimin kavramsal olarak tartışıldığı ve önerilerin getirildiği dönemdir.

2. Dönem: Yazışarak: Bu dönem 1956 – 1975 yılları arasında kapsamaktadır. Uzaktan eğitim mektup ile yapılmıştır.

3. Dönem: Görsel ve işitsel araçlarla: Bu dönem 1976-1995 yılları arasında kapsamaktadır. Televizyon ve radyo gibi teknolojinin gelişimiyle hayata geçirilen yenilikçi uygulamalar uzaktan eğitimde kullanılmaya başlanmıştır.

4. Dönem: Bilişim tabanlı internet ve web araçları: Bu evrede de 1996 yılından günümüze kadar ki süreci kapsamaktadır. İnternet ve web araçları eğitimde büyük ölçüde yerini almıştır (Bozkurt, 2017).

Türkiye'deki uzaktan eğitimin geçirdiği bu dönemlerin hepsi birbirlerine altyapı oluşturmuştur. Her bir dönem kendinden bir sonraki döneme zemin hazırlamıştır. Türkiye'de tam anlamıyla uzaktan eğitimden ilk kez 1927 yılında bahsedilmiştir. Bu yılda bahsedilen uzaktan eğitim yöntemi ise dünyada ilk kez kullanılan uzaktan eğitim yöntemi olan mektup ve posta yoluyla uzaktan eğitim olmuştur. O dönemde Milli Eğitim Bakanı olan Mustafa Necati halkın okuryazar oranını artıracaklarını düşündüğünden bu fikri desteklemiştir. Ancak bu yıllarda halkın %90'ı okuma – yazma bilmediğinden bu düşünce hayata geçirilememiştir (Alkan, 1987).

Türkiye'deki eğitim sorunlarını ele almak üzere 2 Haziran 1927'de Milli Eğitim Bakanı, Müsteşar, Milli Talim ve Terbiye Üyeleri, 11 Maarif Emni ve Umum Müdürü bir araya gelmişler ve Türkiye'deki eğitim problemlerinin çözümünün mektupla öğretim yöntemi olduğu konusunda karar kılmışlardır. Bu toplantıda, gelişmişlik seviyesi yüksek ülkelerin eğitim sistemleri de incelenmiştir. Türkiye'de uzaktan eğitimin gelişim göstermesinde belirleyici rol oynayan durumlardan biri de eğitim kurumlarındaki fiziki yetersizlikler olmuştur. Mektupla uzaktan eğitim sistemi, eğitimin her kademesinde uzun yıllar kullanılmıştır (Arar, 1999).

1928 yılında Türkiye'de alfabe değişikliği yaşanmış, Latin Alfabesine geçilmiştir. Bu da ülkede yeni bir okuma – yazma seferberliğinin başlatılmasını zorunlu kılmıştır. Uzaktan eğitim imkânlarından da faydalanılarak yoğun çaba sarf edilmiştir. 1950'li yıllara gelindiğinde bakanlık ve özel kuruluşlar uzaktan eğitime olan teşviki büyük oranda artırmışlar, yapılan yatırımlar da buna paralel artış göstermiştir. 1927'de ortaya atılan bu uzaktan eğitim fikri tam anlamıyla 1950'li yıllarda hayata geçmiştir. Ancak bu yıllardan sonra mektupla öğretimin ömrü çok uzun vadeli olmamıştır. Radyo ve televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte mektupla uzaktan eğitimin yerini radyo ve televizyon yayınları almış ve uzun bir süre etkili şekilde yayınlar yapılmıştır (Büyükaslan ve Papi, 2007).

Türkiye'de uzaktan eğitim 1982'ye kadar çoğunlukla video ve mektup gibi kolay ulaşılabilir iletişim araçlarıyla yapılmaktadır. Yeni dönemin başlangıcı 1981 yılı olmuştur. Türkiye için bu yıl uzaktan eğitim konusunda bir dönüm noktası konumundadır. Bu yıllarda uzaktan eğitim yeni bir ivme kazanmıştır. Anadolu Üniversitesi'nin uzaktan eğitime yönelik

çalışmalarıyla daha planlı, bilimsel temellere dayandırılabilen, toplumsal ihtiyaçları karşılayabilen niteliklere sahip olan yeniliklerle başlayan bu süreç günümüzde birçok kurum ve kuruluşun daha profesyonel hale getirip kullandığı bir eğitim – öğretim modeline dönüşmüştür. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise internet ve web teknolojileri ön plana çıkmıştır. İnternetin erişiminin eğitime dahil edilmesi ile birlikte uzaktan eğitimin de kapsamı oldukça genişlemiştir (Çukadar ve Çelik, 2003).

Bu tarihten günümüze kadar olan süreçlere bakıldığında uzaktan eğitim artık her eğitim kademesinin içerisinde yer almaktadır. Birçok üniversite, özel sektör, kamu kuruluşları uzaktan eğitim faaliyetlerinden faydalanmaktadır. Türkiye’deki mevcut yükseköğretim kurumlarının yaklaşık %80’i uzaktan eğitim faaliyetleriyle eğitim vermektedir. Uzaktan eğitim sistemi, en yaygın şekilde pandemi döneminde kullanılmıştır. 12 Mart 2020 tarihinde eğitim – öğretimin uzaktan eğitim şeklinde dijital platformlarda devam etmesine karar verilmiştir. İnternet ortamında öğrenciler sınavlara, dijital kitaplara, kayıtlı olan ders videolarına kolaylıkla ulaşım sağlamaktadırlar. Türkiye’de uzaktan eğitim faaliyetlerini destekleyici projeler de bulunmakta ve yüz yüze eğitimde dahi sıklıkla kullanılmaktadır. MEB’in eğitsel elektronik içeriklerinin oluşturulması ve yönetilmesi bileşeni kapsamında Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ve Uzaktan Eğitim Merkezi (UZEM) kurulmuştur. UZEM, EBA’nın alt yapısını kullanmaktadır. Bu tarz projeler uzaktan eğitim yöntemiyle hayat boyu öğrenmeyi amaçlamaktadır (Özbay, 2015; YÖK, 2020).

2.3.3. Uzaktan Eğitimin Özellikleri

Wedemeyer’a göre uzaktan eğitim modelinde olması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Diehl, 2013):

1. Uzaktan eğitimde öğrencilere daha fazla sorumluluk yüklenmeli ve eşitlik sağlanmalıdır.
2. Mekân ve zaman kısıtlaması olmadan öğrenciler istedikleri şekilde çalışabilmelidirler.
3. Farklı ortam ve yöntemler kullanılarak anlatılan konunun en iyi şekilde öğretilmesi gerçekleştirilmelidir.
4. Öğrenciler ders çalışma sürelerinde özgür bırakılmalıdır.
5. Kursların yeniden düzenlenmesi, ders ve kurs içeriklerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.
6. Öğrencilere, kursiyerlere farklı format ve metotlarda eğitim imkânı sunulmalıdır.

7. Uzaktan eğitim uygulamalarının başarılı olabilmesi için öğretmenlerin öğrencilere daha fazla zaman ayırması gerekmektedir.
8. Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların ortadan kaldırılabilmesi için öğrencilere farklı imkanlar sunulmalıdır.
9. Bütün öğretim ortamları ve metotlarının etkin bir şekilde geliştirilmesi ve eğitim programlarına entegre bir hale getirilmesi gerekmektedir.
10. Öğrenci başarısının değerlendirilmesi noktasında bir kısım kıstasların ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Yapılan araştırmalar uzaktan eğitim ile eğitim almak isteyen öğrenenlerin büyük bir bölümünün yetişkinlerden oluştuğunu söylemektedir (Schlosser ve Anderson, 1994).

Senkron (eş zamanlı) uzaktan eğitim, öğretmen ve öğrencinin fiziksel olarak farklı ortamlarda bulunmalarına rağmen iki yönlü iletişimin sağlandığı ve karşılıklı etkileşimin eşzamanlı olarak gerçekleştiği modeldir. Asenkron (eş zamansız) uzaktan eğitim ise, derste öğretileceklerin önceden hazırlandığı, hazırlananların çevrimiçi yollarla öğrencilere ulaştırıldığı, zaman ve mekândan bağımsız, esnek bir iletişim modelidir (Yorgancı, 2014).

İnternetin eğitimde kullanılması ve öğretme-öğrenme sürecinde; öğrenmeyi öğretmede, yaşam boyu eğitim sağlamada, bireysel farkları dikkate alarak öğrencinin öğrenme sürecini kendi öğrenme hızına göre programlamasını yapma imkânı sunmaktadır (Erturgut, 2008).

2.3.4. Uzaktan Eğitimin Avantajları

Uzaktan eğitimin avantajları şu şekilde sıralanabilir;

1. Kesintisiz öğretme/öğrenme
2. Fiziki ve coğrafi engellere bağlı kalmama
3. Öğrencileri yaşam koşullarına adapte edebilme
4. Yer ve zaman esnekliği
5. Çoklu öğrenim ortamları sunabilme
6. Etkinliklere katılımında etkililik
7. Bireysel öğrenmeyi destekleme
8. Bağımsız ve esnek öğrenme olarak çeşitli avantajlara sahiptir (Kaya, 2002, s.17-20).

Zamandan tasarruf, az maliyet sağlaması ve sınırsız katılımcı fırsatı tanınması uzaktan eğitimde en önemli etken olmasının yanı sıra uzaktan eğitim süreci bireylerin dijital öğrenme dünyasını da kavramasını sağladığı söylenebilir. Bu konuda literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde; “bireylerin hedeflenen bilgileri daha kolay, kalıcı ve ivedilikle öğrenmeleri bakımından oldukça yararlıdır” (Bozkurt, 2017). İnsanlara farklı eğitim olanakları sunar ve fırsat eşitsizliğini en aza indirger. Daha kolay bir şekilde kitle eğitimi yapılmasını sağlar (Kaya, 2002; Nizam, 2004).

Öğrenenlerin uzaktan eğitim sayesinde bağımsız öğrenme, eleştirel düşünme ve kendi kendine karar verebilme potansiyellerinde gelişmeler gözlemlenmiştir. Bu tür becerileri kazanan öğrenenler yaşam boyu öğrenme için de uygun hale gelirler. Dolayısıyla uzaktan eğitim yaşam boyu öğrenmeyi de desteklemektedir (Dinçer, 2006; Yurdakul, 2015).

Uzaktan eğitimde yürütülen faaliyetlerin sistemli ve planlı olması bu yönüyle kullanılan ders kitaplarını da etkilemiş, kullanılan kaynaklar dizgeli ve kurallı olarak arşivlenmiştir (İşman, 2008). Böylece öğrenen bilgiye ulaşabilip bilgiyi birincil kaynaktan edinebilirken, uzaktan eğitimin sistemli ve planlı olması da eğitimde asgari de olsa bir standardizasyon sağlamaktadır (Kaya, 2002). Uzaktan eğitim, toplumdaki tüm bireylerin eğitim imkânlarından yararlanması için dezavantajlı gruplara imkân sağlar (Odabaş, 2003).

Uzaktan eğitim, geniş bir ortam ve zaman seçeneği sunarak öğreticilere rahat eğitim verme (Varol ve Türel, 2003), öğrenenlere de eğitimlerini daha verimli ve esnek ortamlarda devam ettirebilmesine imkân verir (İşman, 2008).

Uzaktan eğitim, coğrafi sınırların olumsuzluğunu bilgi ve eğitim teknolojileriyle minimuma indirerek geniş kitlelere ulaşabilmekte ve aynı eğitsel medyayla fazla sayıda kişiye eğitim verdiği için öğrenci başına yapılan harcama ve maliyet tutarını azaltır (Pope, 2014).

2.3.5. Uzaktan Eğitimin Dezavantajları

Uzaktan eğitimin dezavantajları şöyle sıralanabilir;

Uzaktan eğitim, öğrenenin kendi eğitim sürecini bir bakıma bireysel planlayabileceği ve bu süreci kendisinin yönetebileceği bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bu durumda öz düzenleme becerilerinden yoksun olan öğrenenlerin uzaktan eğitimde başarısız olduğu görülmüştür (İşman, 2008).

Uzaktan eğitim teknolojiyle temellendirildiğinden gerek öğretmenin gerekse öğrencilerin belirli düzeyde teknoloji okuryazarı olması gerekir. PC veya internet üzerinden

alınan ders sürecinde oluşabilecek teknik problemler, öğrenen ve öğretene eğitsel açıdan kısıtlayabilmektedir. Bu durumda teknoloji okuryazarlığı eksik olan bireyler eğitsel açıdan sınırlanabilmektedirler (Kaya, 2002).

Medya okuryazarlığı eksikliği sonucunda ders esnasında ortaya çıkan sorunların halledilmesi beklenenden daha fazla zaman alabilmektedir. Gerek asenkron (eş zamansız) ders materyalinin hazırlık sürecinde, gerekse de senkron (eşzamanlı) derslerin işleniş safhasında ortaya çıkan bu sorunlar ile baş etmeye çalışan paydaşların zamanı bu problemler ile beraber verimsiz hale getirmektedir (Odabaş, 2003).

Uzaktan eğitimde öğrenen kitlesinde elverişli ders ve materyal tasarımı gerçekleşmediği durumlarda uzaktan eğitime yönelik olumsuz tutumlar oluşmakta ve eğitsel başarısızlıklar gözlemlenmektedir (Todhunter, 2013).

2.4. Uzaktan Eğitim Sürecinde Kullanılan Araçlar

Özkul ve Aydın'a (2020) göre; uzaktan öğrenme kavramını “öğrenenlerin birbirlerinden ve öğrenme kaynaklarından zaman ve/veya mekân bağlamında uzaktan olduğu, birbirleriyle ve öğrenme kaynaklarıyla etkileşimlerinin uzaktan iletişim sistemlerine dayalı olarak geliştirildiği öğrenme süreci” olarak tanımlamaktadır.

Uzaktan eğitim kişilerin kendilerinin seçtikleri yerlerde, diledikleri zamanda, diledikleri teknolojik araçlarla (bilgisayar, tablet akıllı telefon vs.) eğitim öğretim görmelerine olanak sağlayan bir eğitim türüdür. İnsanların bilgiyi aktaran kişiyle (öğretmen, öğretim elemanı, akademisyen vs.) aynı anda iletişim kurabilme gereksinimlerinin karşılanması en kolay yöntem olan görüntülü konuşma yöntemiyle de sağlanabilmektedir. En basit tanımıyla uzaktan eğitim, bilgiye ihtiyacı olan kişiyle, bilgileri eksiksiz bir şekilde aktaracak kişinin farklı yerlerde olmalarına rağmen teknolojik iletişimle yapılan eğitim çeşididir (Pekuslu, 2019).

Birbirlerinden ne kadar uzakta olurlarsa olsunlar aynı amaç doğrultusunda hareket ederek bilgiyi aktaracak olan kişiyle, bilgiyi almayı bekleyen kişi genellikle bilişim teknolojilerinden herhangi birini (bilgisayar akıllı telefon tablet vs.) kullanarak eşgüdümlü olarak ilerlenen sürece, uzaktan eğitim denir. Uzaktan eğitimde; öğreticiyle öğrenci birbirinden çok uzakta olabileceği gibi çok yakında da olabilirler. Uzaktan eğitimde her türlü dış etkiden uzak bir etkileşim olması her iki taraf için de eğitimin verimi ve kalitesi için de oldukça önemlidir (Pekuslu, 2019).

Uzaktan eğitim; bilgiyi, beceriyi öğrenmek isteyen bireylerle, bilgiyi, beceriyi öğreticinin farklı mekânlarda olmaları sebebiyle bilgiyi alan ile bilgiyi veren arasındaki karşılıklı etkileşimin internet, bilgisayar, tablet, akıllı telefon, televizyon, video konferans vb. araçların kullanılmasıyla uygulanan bir eğitim türüdür. Bu eğitim sistemi, öğrencilere diledikleri zaman diliminde, arzu ettikleri mekânda istedikleri eğitimi alabilme fırsatı sunmaktadır (Koçdar, 2006). İnternetle birlikte yeni medya araçlarının birey yaşamındaki yeri, önemi ve kullanım alanı her geçen gün biraz daha artmaktadır. Günümüzde inanılmaz bir hızla gelişmekte olan teknoloji, bireylerin yaşamlarının bir parçası olmayı sürdürmekte ve her gün biraz daha çok sayıda bireyin yaşamının daha fazla alanında yer edinmektedir (Dinç, 2017).

Dünya çapında uzaktan eğitim ilk defa İngiltere’de görülmüştür. Bu ilk uzaktan eğitim örneğinin aracı mektup olmuştur. Eğitimin iletişim tekniği olarak, bilgiye aç olan birey ile bilgiyi aktaracak olan bireyin etkileşimidir. İletişim tekniği öğrenme gereksinimi olan bilgiye aç kişiyle, öğreten kişinin aralarında kurdukları etkileşimli ilişkidir (Moore, 1993).

Bu bahsedilen etkileşimli ve eş güdümlü olan ilişki herhangi bir bilişim teknolojisiyle yapılabilmektedir (Bozkurt, 2017). Özetleyecek olursak, uzaktan eğitim sisteminin alışlagelmiş eğitimden farklı bir şekilde teknolojik araç, gereçler vasıtasıyla öğrencilerin zaman ve ortamdaki bağımsız olarak, öğrenen ile öğreticinin farklı mekânlarda olduğu, planlı, programlı ve sistematik şekilde yapılan eğitim olduğunu söyleyebiliriz. Uzaktan eğitim sistemiyle öğrenen bireyin yaşı ve eğitim düzeyi göz önünde bulundurulmadan her yaşta ve kültürden insanın, her türlü mekânda eğitim öğretim alabilme özgürlüğünün sağlanması açısından düşünülürse oldukça önemli bir sistemdir (Ülkü, 2018). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi tüm alanları olduğu gibi eğitimi de çok fazla etkilemiş ve eğitime bakış açısı ile yorumlama biçimini değiştirmiştir (Bozkurt ve Sharma, 2020). Pandemi süreci ile başlayan uzaktan eğitim ile birlikte geleneksel eğitim anlayışı büyük bir değişikliğe uğrayarak yerini yeni nesil öğretmen, öğrenci ve dokümanlara bırakmıştır (Harasim, 2000).

2.5. Covid-19 Salgınının Ortaya Çıkışı

Çin’ in Wuhan kentinde ortaya çıkan zatürre vakaları ile devam eden araştırmalar sonucunda Sars virüsü ortaya çıkmış ve bu hastalık Covid- 19 olarak isimlendirilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Önce hayvanlarda görülen daha sonra da insanlara bulaşan bu hastalık oldukça geniş bir alana yayılmıştır.

Bir virüsün pandemi olarak adlandırılabilmesi için çok geniş bir alana yayılmış olması gerekmektedir (Arslan ve Karagül, 2020). 113 ülkede görülen bu durum DSÖ tarafından acil bir durum olarak nitelenmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Semptomları; vücut ısısının artması, nefes darlığı ve öksürük olan Covid-19 hastaları boğaz ağrısı başta olmak üzere halsizlik, burun akıntısı, kas ağrıları ve tat koku kaybı ile ishal gibi birçok belirtiyeye rastlanılabilmektedir. Kimi hastalar virüsü belirti göstermeden geçirirken kimisi de zatürre, böbrek yetmezliği ve ölümlerle sonuçlanabilecek derecede ağır etkiler görülen vakalar bulunmaktadır. Havaya saçılan damlacıkların nefesle alınmasıyla bulaşan Covid-19 kirlenen yüzeylere temas edilmesi sonrasında, eller yıkanmadan göz, ağız, burun ve yüze götürülmesi ile alınabildiğinden, kirli eller ile vücudun bu bölgelerine temas etmek zarar görme olasılığını artırmaktadır. Mevcut veriler kimi bireylerin ciddi semptomlar geliştirme ve daha çok hastalanma riski olduğunu göstermektedir. Bu hastalığı taşıyan hastaların %20' si hastane şartlarında tedavi edilirken %80' i kolaylıkla atlattığıdır. Ancak bu virüsten etkilenen 60 yaş üzeri olan ve kronik hastalığı bulunan bireylerin etkilendiği görülmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

WHO kayıtlarına göre; 29 Mart 2021 itibarıyla dünya genelinde Covid-19 nedeniyle yaşamını yitirenlerin sayısı 2.776.175 olup teyit edilmiş vaka sayısı ölüm sayıları da dâhil olmak üzere 126.697.603'e ulaşmıştır (WHO, 2021).

2.5.1. Covid-19 Salgınının Eğitime Etkisi

Dünya genelinde hızla yayılan Covid-19 salgını sosyal hayatta, sağlık alanında ekonomik anlamda ve eğitim alanında çok ciddi sorunlar teşkil etmiştir. Özellikle eğitim alanında salgının yayılma hızını en aza indirmek için ve eğitim hayatının sekteye uğramaması için çeşitli önlemler ile çözüm arayışına gidilmiştir (Emin, 2020).

Covid-19 salgının anlaşılabilmesi o sürecin yaşanması ve etkisinin hissedilebilmesiyle de ilişkilidir. Dünya üzerinde yaşayan bütün insanları etkileyen Covid 19 salgını, insanların uğraş alanı olan sektörleri de derinden etkilemiştir. Salgının etkisi altına aldığı bu sektörlerden biri de eğitimidir. Ülkemizde bakanlık yetkililerinin almış olduğu önlemler neticesinde aileler, öğretmenler ve öğrenciler salgın sonucunda oluşan uzaktan eğitim sürecine bir şekilde uyum sağlamıştır (Kırmızıgül, 2020).

Korana virüsten kaynaklı salgın döneminde, insanların sokağa çıkamaması, öğrencilerin okula gidememesinden dolayı eğitimdeki en önemli çözüm yolu uzaktan eğitim olmuştur. Ülkeleri yönetenler, sağlıklı bir yaşam için çok zorlu mücadeleler vermiştir.

Devletler, sağlıklı bir yaşam kadar, ellerindeki olanakları da kullanarak eğitimdeki sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla eğitimi uzaktan yapmaya çalışmıştır (Telli-Yamamoto & Altun, 2020). Uzaktan eğitimin bu süreçte bir çözüm yolu olmasıyla birlikte yüz yüze eğitimin yerine geçemeyeceği gerçeğiyle birlikte sınırlıklarının da olduğu bilinmektedir (Lau, Yang ve Dasgupta, 2020).

UNESCO'nun verilerine göre, 17 Nisan 2020 itibarı ile tüm dünya genelinde ilkokuldan yükseköğretime kadar toplam 1.724.657.870 öğrenci etkilenmiştir. Covid-19 salgınının ortaya çıkmasıyla beraber tedbirler kapsamında birçok ülkede yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Türkiye'de ise ilk olarak 2019- 2020 eğitim öğretim yılı mart ayında geleneksel eğitim faaliyetlerine ara verilmiş ve uzaktan eğitim ile devam edilmiştir. Mart 2021 de virüs tedbirleri sonuç vermeye başlamış ve kontrollü normalleşme dönemine geçilmiştir (Unesco, 2021).

Alan yazın incelendiğinde, Anderson (2020)'ye göre; pandemi sürecinde öğrenciler ve öğretmenler bu süreçte yaratıcı olmak, iş birliği yapmak, eleştirel ve hipotetik düşünmek durumunda kalmaktadırlar.

Giannini ve Lewis (2020)'e göre; salgın sürecinde okulların açılmaması sağlık sistemlerinin üzerinde hızla artan yükü hafifletmiştir. Halk sağlığı için büyük önem arz eden bu tedbirler bir sivil dayanışma çabası olmaktan çıkıp yerini zorunluluğa bırakmıştır.

Uzaktan eğitim sürecinde Atchoarena (2020), uzaktan eğitimi efektif bir şekilde yönetebilmek için kullanılabilir eğitim platformlarında fırsat eşitliği sağlayabilmek için interneti olmayan öğrencilere nasıl erişilebileceği, öğrenme sürecinin ve çıktılarının izleme/ değerlendirmesi ile ilgili çalışmalar yürütmüştür.

Chang ve Satako (2020), salgının eğitime etkisi ile ilgili dezavantajlı bölgedeki çocuklar için okullardaki beslenme fırsatlarından yararlanamaması, ebeveynler ile bakıcıların iş yükünün artması, Sınav takviminin ertelenmesi eğitimcilerin eğitimi yürütürken yaşadığı aksaklıklar olarak açıklamıştır.

Anderson (2020)'e göre ise; okulun sosyalleşme, koçluk sağlama ve toplumsal ortak alan olarak bir öğrenme alanından çok daha fazla rolünün olduğunu ve okulun eğitsel rolleri dışında da varlığının fark edilmesinin kolaylaştığını vurgulamıştır.

YÖK'ün sunduğu uzaktan eğitim uygulama çeşitliliğini geniş ve kapsamlı tutarak paydaşlarına daha zengin uzaktan eğitim uygulama yöntemleri sunarak, derslerin yapısına,

kazanımlarına ve öngördüğü edinimlere göre uzaktan eğitim yöntemini senkron ve asenkron olarak seçme özgürlüğünü üniversite rektörlüklerine bırakmıştır (YÖK, 2020).

Uzaktan eğitim; aynı zaman, ayrı mekânlarda uygulanan ve planlı katılım sağlanan bir düzenlemedir (Demir, 2014). Pandemi ile birlikte eğitim ve sosyal hayatta yadsınamaz bir yer tutan uzaktan eğitim kavramı, farklı yerlerdeki öğretmen ve öğrencilerin, teknolojiye erişme yöntemi olarak tanımlanır. Öğretmen ve öğrenciler için uzaktan eğitim, örgün ve yaygın eğitimin en önemli bileşeni haline gelmiştir (İşman, 2008).

Senkron derslerin verimli geçebilmesi için öğretmenlerin özverili çalışmalar yapmasını gerektirmesi, geleneksel öğretim yöntemlerinin uzun süre uygulanması sonucu oluşan öğretmenlerin mesleki alışkanlıklardan vazgeçememesi, öğretmenlerin çeşitli nedenlerden dolayı uzaktan eğitime karşı olumsuz bakış açılarının olması, onların senkron derslere karşı hazır bulunurluklarını düşürmektedir (Dada, 2006).

Senkron ders sürecindeki öğretme-öğrenme ortamlarının yönetimi ders süreci planlamasının kaliteli olmasına, öğrenci davranışlarının iyi yönetilmesine, süreçteki teknolojik araç-gereçlerin ve materyallerin etkili kullanılmasına, öğretmenlerin motivasyon düzeylerinin yüksek olmasına, senkron ders süreci için gerekli teknolojinin yazılım ve donanımının kalitesine, senkron ders sürecinin yürütüldüğü sistemin erişebilir olmasına, derslerin yürütüldüğü sistemin güvenilirliğine bağlıdır (Can, 2020).

Sosyal bilgiler alanında Pandemi sürecini ele alan lisansüstü tezleri mevcuttur. Aras (2022), sosyal bilgiler öğretmenleriyle nitel ve nicel yöntem kullanarak yapmış olduğu araştırmada uzaktan eğitimin genelde internetten kaynaklı problemler olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bulut (2020), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminin uzaktan eğitim yolu ile yapılmasına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada, bireylerin uzaktan eğitime diledikleri zaman katılmalarına olanak sağladığı konusunda olumlu katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime alternatif olarak görmedikleri, yüz yüze eğitimi uzaktan eğitimden daha verimli gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Koronavirüs (Covid-19) salgını sürecinde tüm dünyada toplamda yaklaşık 770 milyon öğrenci, okul ve üniversitelerin kapanmasıyla okullarından uzaklaşmış ve bu olağanüstü durumdan doğrudan etkilenmiştir (Zhong, 2020).

Uzaktan eğitim birçok yönden önemli olanaklar sağlamanın yanında bazı yönlerden de sınırlılıkları bulunmaktadır. Uzaktan eğitimde öğrencinin sosyalleşmesi engellenmektedir. Beceri ve tutuma yönelik davranışların gerçekleştirilmesinde etkili olmamakta ve uygulamaya dönük derslerden yeterince yararlanmaya sebep olmaktadır. Kendi kendine öğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterli yardım sağlanmasına ve öğrencilerin teknolojiye bağımlı olmasına yol açmaktadır (Kaya, 2002).

Uzaktan eğitim faaliyetlerinde zaman ve mekân sınırlandırması yoktur. Dünyanın diğer ucunda yaşayan, öğrenmeye istekli herkes eğitim şansına sahip olabilmektedir. Bu sistemden yararlanabilmek için gereken tek unsur, bu etkinliklerde kullanılacak teknolojiye sahip olmaktır. Ayrıca uzaktan eğitim, eğitim masraflarını da büyük oranda azaltmaktadır (Gülbahar, Kalelioğlu ve Madran, 2010). Uzaktan eğitim faaliyetlerinin verimli olabilmesi için, uzaktan eğitim ile ilgili olumlu ve olumsuz algılar uzaktan eğitimden alınan verim noktasında önemli bir etmendir (Başar, Arslan, Günsel ve Akpınar, 2019).

Teknolojinin henüz gelişmediği dönemlerde uzaktan eğitim faaliyetleri mektup ve radyo gibi iletişim araçları kullanılarak yerine getirilmişken çağımızda eşzamanlı ya da eş zamansız çevrimiçi yöntemlerin de artması sonucunda sıklıkla internet üzerinden yürütülmektedir (Beldarrain,2006).

Uzaktan eğitim süreci içerisinde öğrenenlerin bağımsız öğrenme, eleştirel düşünme ve kendi kendine karar verebilme becerilerinde gelişmeler gözlemlenmiştir (Dinçer, 2006; Yurdakul, 2015).

Uzaktan eğitim toplumdaki tüm bireylerin eğitim olanaklarından yararlanabilmeleri için fırsatlar sunmaktadır (Odabaş, 2003). Çalışan, engelli veya örgün eğitime uygun olmayan öğrenenler uzaktan eğitimin sunduğu kişiselleştirme, özelleştirme kabiliyetleri sayesinde kendi hızlarında eğitim alabilmekte ve kendilerinden uzakta olan katılımcılar ile (öğrenen veya öğreten) bağlantı kurabilmektedirler (İşman, 2008).

Uzaktan eğitim belirli bir zamana ve mekâna bağlı kalmadan öğretmenlerin eğitim verebilmelerini (Varol ve Türel, 2003), öğrenenlerin de eğitimlerini sürdürebilmelerini sağlar (İşman, 2008). Uzaktan eğitime zaman ve mekân esnekliği veren güç ise iletişimde kolaylık sağlayan teknolojilerdir (Özarlan, Kubat ve Bay, 2007). Uzaktan eğitimin sahip olduğu bu zaman ve mekân serbestliği eğitim sürecinde hem öğretene hem de öğrenene esneklik sağlar (Akça, 2006).

Uzaktan eğitim öğreten ve öğrenenin zamansal ve mekânsal olarak birbirinden farklı konumlarda olabildiği alternatif bir eğitim modelidir. Paydaşlarına zaman ve mekân esnekliği sağlayan uzaktan eğitim bunun için teknolojiden faydalanmaktadır. Yapılan araştırmalar uzaktan eğitimin teknoloji ile yön bulduğunu, kullanılan teknolojilerin niteliği arttıkça ders materyallerinin daha kaliteli ve fonksiyonel hale geldiğini ve bu ders materyallerinin daha geniş kitlelere ulaştığını göstermiştir (Gujjar ve Malik, 2007; Simonson, Smaldino ve Zvacek, 2015). Uzaktan eğitimde gerçekleştirilen faaliyetler sistemli ve planlı bir şekilde düzenlenmiş bir yapıdadır (İşman, 2008).

Faaliyetlerin sistemli ve planlı olması nedeniyle uzaktan eğitimde kullanılan ders kaynakları benzer şekilde sistemli ve planlı olarak arşivlenmektedir. Bu sayede öğrenen istediği zaman istediği kadar bilgiye ulaşabilip bilgiyi birincil kaynaktan edinebilirken, uzaktan eğitimin sistemli ve planlı olması da eğitimde asgari de olsa bir standardizasyon sağlamaktadır (Kaya, 2002). Karadağ ve Yücel (2020) araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin %23'ünün uzaktan eğitim süreçlerini devam ettiremediklerini beyan etmişlerdir.

Fidan (2020)'nin araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin uzaktan eğitimde erişim sıkıntısını en olumsuz yön olarak belirtmişlerdir. Baek, Jones, Bulger ve Taliaferro'nun (2018) çalışması da bu sonucu desteklemektedir. Yine, öğretmenlerin uzaktan eğitimin öğrenmeye motive ettiğine karşı olumsuz algılarının olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yapılan bir araştırmada çevrimiçi eğitimin en önemli belirleyicilerinden birinin içsel motivasyon olduğu sonucuna ulaşmıştır (Fırat, Kılınç ve Yüzer, 2018).

Arık (2020)'in çalışma sonucuna göre, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan tüm çalışmalara rağmen hem imkân hem şartlardan dolayı uzaktan eğitime katılmayan öğrencilerin olabileceğini belirtmiştir. Bu araştırmada da öğretmenler sınıf yönetimi bağlamında olumsuz görüşler belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiği, değerlendirme için veri kaynaklarını zenginleştirdiği, yeni ürünler ortaya koyma becerilerini geliştirdiği, tartışmaları zenginleştirdiği, bireysel farklılıklara hizmet etmeyi kolaylaştırdığı, katılımı artırdığı ve daha çok öğrenciye ulaşmayı sağladığı maddelerinin yararına karşı olumsuz algıya sahip oldukları ve bu yararlarına katılmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitimin kesintiye uğramaması için tüm dünyada uzaktan eğitim yöntemleri kullanılmaktadır. Bu durumun başarılı olup olmadığını tespit etmek henüz mümkün görülmemektedir. Ancak şu bir gerçektir ki; farklı maddi imkânlara sahip öğrenciler arasında

eğitsel farklar gün geçtikçe artmaktadır. Bu da pandemi sonrası öğrencilerin eşit eğitim alabilme hususunda büyük zorluklara sebep olabilecektir (Giannini ve Lewis, 2020).

Uzaktan eğitim; fırsat ve imkân eşitliği sağlayan, bireysel ve toplumsal amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunabilen, eğitim teknolojilerinden yararlanarak bireysel öğrenmeyi destekleyen bir disiplindir (Özen ve Baran, 2019).

Uzaktan eğitimi İşman, (2011) “Birbirlerinden kilometrelerce uzaklıkta, farklı ortamlarda olan öğretmen ve öğrencilerin, birbirleriyle görüntülü ve sesli olarak etkili iletişim kurabilmesidir.” şeklinde tanımlamıştır. Elbette birçok ülkenin hiç alışık olmadığı bu durum beraberinde sorunlarda getirmiştir.

Uzaktan eğitim belirli bir zaman ve mekân kısıtlaması olmadan resmi ya da gayri resmi süreçlerle düzenlenen, bireylerin ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlayan eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü uygulamalar olarak tanımlanabilir (Uzunboylu ve Tuncay, 2012). Canlı sınıflar, eğitimin internet aracılığıyla çevrimiçi olarak gerçekleşmesini sağlar (Kaya, 2002).

Eğitim imkânlarının çeşitlenmesi, iş hayatıyla birlikte eğitim hayatının da devam etmesi, bireylerin eğitimden eşit olarak yararlanması; hayat boyu öğretimin devam etmesi, eğitim ile teknolojiyi bir arada kullanarak çok boyutlu yaklaşımların sağlanması; düşük maliyet, yüksek etkililikle, bireysel ve toplumsal eğitim sağlanması için uzaktan eğitim uygulamaları önemli bir yaklaşımdır (Alkan, 1997).

Çoğu ülke yüz yüze eğitim öğretim faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştır. Türkiye’de de 16 Mart 2020 tarihinde yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Bu tarihten itibaren uzaktan eğitim yapılmaya başlanmıştır. Pandemi dönemi ile birlikte uygulamaya konulan uzaktan eğitim, bir kriz durumunda yüz yüze eğitimin geçici olarak dijital ortama aktarılmasıdır ve acil uzaktan öğretim veya acil durum uzaktan öğretim olarak adlandırılır (Akkoyunlu ve Bardakçı, 2020).

Clark (1994), uzaktan eğitimin geleneksel eğitimden ayrılan yanlarını şu şekilde özetlemiştir: Eğitim süresi boyunca öğrenci ve öğretmen birbirinden bağımsızdır. Öğrenme materyalleri, öğrenci destek hizmetlerinin sağlanması vb. konularda farklılıklar söz konusudur. Kitle iletişim araçlarından yararlanma bakımından da farklılıklar vardır. Uzaktan eğitim sisteminde bu araçlar daha çok öğretmen ile öğrenci arasında iletişimi sağlamak için kullanılmaktadır.

2.6. İlgili Araştırmalar

Kırık (2014) tarafından yapılan çalışmada; uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye’de geldiği nokta ortaya konmuş ve genel değerlendirmesi amaçlanmıştır. Son yıllarda kitle iletişim araçlarının eğitime adapte edilmesi, eğitimde değişime neden olup internet ile birlikte öğretim süreçlerinde “uzaktan eğitim” kavramı ortaya koyulmuştur. Araştırmada uzaktan eğitimin eğitim süreçlerine uyum sağlayabildiği ve efektif bir şekilde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Demir (2014) çalışmasında, eğitsel bir perspektif ile bilgiyi kullanmanın ve bilgi edinmenin sınırsız bir eylem olduğunu ortaya koymuştur. Sanal dünya üzerinde internet öğrenme öğretme sürecini içerisinde barındırır. Sanal dünyada uzaktan eğitim soyut olsa da bilgi edinme somut olarak ortaya çıkar. Araştırmada e içerik, sanal sınıf, ölçme ve değerlendirme kavramlarının uzaktan eğitimin temel bileşenleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Baz (2016) çalışmasında; “Web tabanlı bir uyarlanabilir çevrimiçi öğrenme ortamının harmanlanmış öğretim modeline uygun olarak tasarlanması ve öğrenci başarısına etkisi” ni bulmayı amaçlamıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre çevrimiçi öğrenme modeli konusunda çoğu öğrencinin olumlu görüşte olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, eğitim sürecine adapte edilen online öğrenmede deney grubu ile kontrol grubu arasında akademik başarı açısından anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2018) çalışmasında, çevrimiçi eğitim faaliyetleri sürdürülen ortamlarda öğrencileri; etkinliklerin kullanım sıklığına göre, katılım oranlarına ve akademik başarı seviyelerine göre gruplandırmayı amaçlamıştır. Uzaktan eğitim ve öğrencilerin akademik başarıları, etkileşim- gezinme örüntülerinin ilişkisel olarak çözümlenmesi, bu çözümlenmenin akademik başarıyla ilişkilendirilmesi amaçlanmıştır. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin canlı ders ortamlarında derslere göre etkileşimlerinin farklılaşması, öğretmenlerin derste kullandığı materyallerin öğrencinin derse ilgisiyle bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erfidan (2019) çalışmasında; derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesiyle ilgili öğretim elemanı ve öğrenci görüşlerine erişmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın bulgularına göre memnuniyet anketine yanıt veren öğrencilerin büyük birçoğunun memnuniyet ortalamalarının orta düzeyde olduğu görüşme sonucunda da öğrencilerin uzaktan eğitimi dezavantajlı bulduğu fakat dersin uzaktan eğitim yöntemleri ile işlenmesinden memnun kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Palas-Bozkurt (2019), “Uzaktan eğitimde kullanılan videolu yöntemlerin ön lisans öğrencilerinin matematik başarılarına etkisi” isimli çalışmasında videolu yöntemlerin öğrenci başarısı üzerindeki etkisini uzaktan eğitimde kullanımı ile tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda uzaktan eğitim sistemi ile gerçekleştirilen video derslerin, görüntülü anlatım (akıllı tahta) ile gerçekleştirilen video derslere göre öğrenci başarısını anlamlı derecede olumlu etkilediği saptanmıştır. Ayrıca çalışma sonuçlarına göre öğrencilerin video dersleri kullanmaya yönelik olumlu görüşler dile getirdikleri ve kullanılmayı destekledikleri tespit edilmiştir.

Arslan (2019), “Web tabanlı uzaktan eğitim deneyimi ve verimliliği analizi: İstanbul üniversitesi örneği” isimli çalışmasında, uzaktan eğitimden yararlanan öğrencilerin uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin öğrencilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin uzaktan eğitimi öncelikli seçmelerinin sebepleri arasında işlerine engel teşkil etmeyen uygun bir eğitim biçimi olduğu ve uzaktan eğitimin avantajlarından faydalandıkları belirlenmiştir. Çalışmada bu sonucun yanında öğrencilerin öğretim üyeleri ile belirli aralıklarla yüz yüze görüşme talepleri de önemli bir sonuç olarak belirlenmiştir.

Sinecan (2019), “Türk dili dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi” isimli çalışmasında, Türk Dili dersinin uzaktan eğitim yolu ile öğretiminin üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin cinsiyetine ve öğrenim türüne bağlı içerik ve genel değerlendirme algılarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilirken, sunum kalitesi algılarında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada öğrencilerin kişisel bilgisayarının ve internetlerinin olması uzaktan eğitim derslerinin bütün düzeylerini anlamlı kıldığı belirlenmiştir.

Kokoç (2019), “Uzaktan eğitim öğrencilerinin bağıllık düzeylerinin akıllı telefon bağımlılıkları, öz-düzenleme ve öz-yeterlik becerileri ile ilişkisinin modellenmesi” isimli çalışmasında, uzaktan eğitim yolu ile öğrenim gören öğrencilerin çevrimiçi öğrenme ortamlarındaki bağıllık seviyelerinin akıllı telefon bağımlılıkları, öz- düzenleme ve öz-yeterlik becerileri ile ilişkisini modellemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda uzaktan eğitim ortamları ile öğrenci bağıllığını (davranışsal, duyuşsal ve bilişsel bağıllık) belirleyen faktörlerin öz-düzenleme ve akıllı telefon bağımlılığında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada uzaktan eğitim ortamlarının öğrenci bağıllığı üzerinde etkisi en yüksek olan faktörün öz-düzenleme olduğunu, akıllı telefon bağımlılığının ise aracılık etkisiyle öz-düzenlemenin uzaktan eğitim ortamlarındaki öğrenci derse katılım düzeyinin oranını arttırdığı

belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre uzaktan eğitim alan öğrencilerin öz düzenleme becerileri arttıkça akıllı telefon bağımlılıklarının düşeceği ve uzaktan eğitim ortamlarındaki öğrenci bağımlılıklarının yükseleceği ifade edilmiştir.

Arslan (2020), araştırmasında öğretmen adaylarının pandemi öncesi ve pandemi sonrası öğrencilere kazandırılması gereken 21. Yüzyıl becerilerine dair görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden boylamsal tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini toplam 52 sosyal bilimler ve İngilizce öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada “Tricider” adlı mobil uygulama aracılığıyla veri toplanmıştır. Veri analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adayları mobil öğrenmeyi gerekli ve kullanışlı bulmuşlar ancak bağlantı ve teknik donanım sorunları nedeniyle maliyetli olabileceği tespit edilmiştir. Ayrıca pandemi sonrası 21. Yüzyıl öğrencilerini yetiştirecek öğretmen adaylarının “Bilgi, medya ve iletişim becerileri” alanına dair odaklanmaları ve “öğrenme ve yenilik becerileri” alanına dair uygulamalı eğitimlerin yürütülmesi sonucuna ulaşılmıştır.

Kuloğlu (2020) tarafından yapılan araştırmada; uzaktan eğitimle derslere katılan öğrencilerinin can sıkıntısıyla başa çıkmada kullandıkları stratejilerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada karma desen kullanılmış, Karabük Üniversitesi’nde uzaktan eğitim kapsamında ders alan 147 üniversite öğrencisinin katılımı ile “can sıkıntısıyla başa çıkma ölçeği” ile veri toplanması gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde hiyerarşik ve Word bağlantılı kümeleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin can sıkıntısıyla baş etmede bilişsel yaklaşma ve bilişsel kaçınma stratejilerini beraber kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin davranışsal yaklaşma ve davranışsal kaçınma stratejilerini de bir arada kullandıkları belirtilmiştir. Öğrencilerin yaklaşma ve kaçınma stratejilerini bir arada kullandıkları ve derslerde odaklanma problemleri yaşamalarına sebep olduğu sonucuna varılmıştır.

Karakuş, Ucuzsatar, Karacaoğlu, Esendemir ve Bayraktar (2020) tarafından yapılan çalışmada; Türkçe öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul’da bulunan bir devlet üniversitesinin Türkçe Öğretmen adayları oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarından “Google forms” üzerinden veriler toplanmıştır. Uzaktan eğitimin öğretmen adaylarının sosyal becerilerini olumsuz bir şekilde etkilediği tespit edilmiş ve öğretmen adayları uzaktan eğitim sürecini genelde olumsuz bir şekilde değerlendirmişlerdir.

Zorlu (2020) tarafından yapılan çalışmada; uzaktan eğitim sürecinde işbirlikçi öğrenme modelinde fen bilimleri öğretmen adaylarının görüşleri incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına örnektir. Çalışmanın örneklemini bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 8 fen bilimleri öğretmen adayından oluşturmaktadır. Araştırmada odak grup görüşmesi ve doküman analizi yöntemiyle veri toplanmıştır. Verileri içerik analizi yöntemiyle belirlenen çalışmada fen bilimleri öğretmen adaylarının görüşlerine göre, işbirlikçi öğrenme yönteminin uzaktan eğitim sürecinde uygulanmasının olumlu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca fen bilimleri öğretmen adayları uzaktan eğitim sürecinde işbirlikçi öğrenme modelinin sosyalleşme, etkileşim, aktif öğrenme ve iletişim sağlayacağı belirlenmiştir.

Dilekçi, Limon (2020); Covid-19 salgını bağlamında öğretmenlerin algıladıkları aşırı iletişim yükü düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır, tekil tarama modelinin benimsendiği çalışmada, çevrimiçi olarak üç farklı çalışma grubundan veri toplanmıştır. Faktör analizi kullanılarak elde edilen bulgular sonucunda eğitim örgütlerinin iletişimini yönlendiren yöneticiler açısından önemli içerikler barındırdığı söylenilebilir.

Özcan ve Saraç (2020); Covid-19 pandemisi sürecinde öğretmen çevrim içi uzaktan eğitim rol ve yeterlikleri belirlemek amacıyla beden eğitimi öğretmenlerinin çevrimiçi uzaktan eğitim rol ve yeterlilik algılarının, öğretmenlerin cinsiyetlerine ve öğretmenlik deneyimi sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve öğretmenlerin yaşları ile bu rolleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelenmektedir. Mersin ilinde görev yapan toplam 138 beden eğitimi öğretmeni katılmıştır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu ve 14 maddeden oluşan ve 5’li Likert tipinde ölçek kullanılmıştır. Sonuç olarak beden eğitimi öğretmenlerinin çevrim içi uzaktan eğitime yönelik rol ve yeterlilik algılarının yüksek olduğu, bu rol ve yeterlilik algısının cinsiyete ve öğretmenlik deneyimi sürelerine göre farklılaşmadığı ancak yaş ile ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türker ve Dündar (2020); Covid-19 sürecinde eğitim bilişim ağı (EBA) üzerinden yürütülen uzaktan eğitimlerle ilgili lise öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada pandemi sürecinde Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden gerçekleştirilen uzaktan eğitimin, bu eğitimde aktif rol alan lise öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu betimsel araştırmanın verileri “Uzaktan Eğitim Sürecinde EBA Kullanımı” isimli Webinar’a katılan öğretmenler arasından gönüllü olanlara gönderilen çevrimiçi formlarla toplanmıştır. Betimsel analize tabi tutulan veriler ışığında, uzaktan eğitim sürecinde EBA’nın etkin ve verimli

kullanılabilmesinin önündeki en büyük engeller; internet sorunları, donanım yetersizlikleri ve öğretmenlerin sistemi kullanma noktasındaki deneyimsizlikleri ile teknoloji kullanma becerilerinin zayıflığı olarak ifade edilmiştir.

Demir ve Özdaş (2020); Covid- 19 sürecinde ilkokuldaki uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesinin amaçlandığı araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu anket formu kullanılmıştır. İçerik analizi ile analiz edilmiştir. Çalışmada tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, farklı ilkokullarda görev yapan 44 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler Covid-19 sürecinde uzaktan eğitime hazırlık yapma, öğrencilerle paylaşımda bulunma, çevrimiçi ders verme, veli ve öğrencilerle iletişime geçme ve öğrencileri izleme gibi eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir.

Can (2020); çalışmasında, korona virüs Pandemisinin Türkiye'deki açık ve uzaktan eğitim uygulamalarına etkilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, pandemi döneminde uzaktan eğitime yönelik istek artışı olduğu ve uzaktan eğitimin öneminin yadsınamaz olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Bozkurt (2020) yaptığı çalışmada; ilköğretim öğrencilerinin pandemi süreci ve uzaktan eğitim ile ilgili deneyimlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) yöntemi kullanılmıştır. Çalışma verilerinin toplanıp yorumlanması sürecinde metafor analizi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 53 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecine ilişkin olumlu ve olumsuz gruplar bağlamında temalar belirlenmiş ve uzaktan eğitimde kuram ve uygulamanın dengeli bir şekilde uygulanmasının anlamlı öğrenme deneyimlerine yol açacağı tespit edilmiştir.

Balcı (2020), yaptığı çalışmada pandemi sürecinde salgınların eğitim sistemi üzerine kısa ve uzun vadede etkilerini incelemiştir. Çalışmada kısa vadede öğrencilerin temel derslerinin yanında uzaktan eğitim sürecinde eksik kalan çocuklar için telafi eğitimlerinin yapılmasını belirtmiştir. Uzun vadede ise pandemi sürecinde takviye planlarının geliştirilmesi ve yaşanabilecek pandemi durumları için plan ve politika geliştirilmesi tespit edilmiştir.

İmamoğlu ve Siyimer (2020) yaptıkları çalışmada, korona virüs salgını ve uzaktan eğitim süreci hakkında öğretmen görüşlerini incelemiştir. Araştırmada çeşitli branş öğretmenlerin korona virüs hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını, korona virüs salgınıyla

mücadelede eğitim politikaları hakkındaki bilgi düzeyleri, uzaktan eğitimin uygulanabilirliği ve öğretmenlerin uzaktan eğitim sonucunda karşılaştıkları problemler ortaya konulmaya çalışmıştır.

Durak, Çankaya ve İzmirli (2020), Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde fen bilimleri şube rehber öğretmenlerinin gözünden öğretmen, öğrenci ve velilerin değerlendirilmesi amaçlanan çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin Covid-19 sürecinde öğretmen, öğrenci ve veliler hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla özel durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Ağrı ili ve ilçe okullarında görevli olan 10 fen bilimleri öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin uzaktan eğitime ulaşamadıkları, EBA'yı az kullandıkları ve öğretmenlerin ders takibi yapamadıkları ve çocuklara ulaşmada sıkıntı yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Genç ve Gümrükçüoğlu (2020)'e göre, korona virüs sürecinde ilahiyat fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitime bakış açılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılan çalışmaya 1212 İlahiyat Fakültesi öğrencisi katılmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin bir kısmının uzaktan eğitimden memnun olduğu, uzaktan eğitimin sunduğu vakit tasarrufu, derslere kolay ulaşma ve dersin tekrarını dinleme gibi imkânlardan memnun olduklarını belirtmelerine rağmen, örgün eğitimin sosyalleşme ve yüz yüze etkileşiminden uzak olmaları nedeniyle uzaktan eğitimi eleştirmişlerdir. Ayrıca çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun sınavların adil bir şekilde yapılmadığını belirttiği sonucuna ulaşılmıştır.

Balaman (2021), Corona virüs nedeniyle mecburi yürütülen uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşlerinin alınması amaçlanan makalesinde öğretmen görüşleri araştırılmıştır. Araştırmaya Hatay il merkezinde 7 farklı devlet okulunda görev yapan 12 öğretmen katılmıştır. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada Covid-19 sonrasında uzaktan eğitim ile ilgili tespit edilen eksikler tamamlanıp, gereksinimler yerine getirildikten sonra yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitimin harmanlanabileceği sonucu çıkarılmıştır.

Deli (2021), Fen bilimleri öğretmenlerinin pandemi sürecindeki deneyimlerinin ve pandemi sonrası sürece ilişkin önerilerinin belirlenmesi amaçlanan yüksek lisans tezinde, fen bilimleri öğretmenlerinin pandemi sürecinde ve sonrasında karşılaştıkları öğretimsel problemleri araştırmak amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Şırnak'ta görev yapan 16 fen bilgisi öğretmeni oluşturmuş ve nitel araştırma desenlerinden olgu bilimi (fenemoloji) kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş ve fen bilimleri öğretmenlerinin

pandeminin ilk dönemlerinde öğretimsel problemler yaşadıklarını ve bundan mütevellit fen öğretim programı kazanımlarını ve sonrasındaki değerlendirme etkinliklerini gerçekleştirmediklerini belirtmişlerdir.

Ertekin (2022), Covid-19 pandemisi sürecinde okul öncesi öğretmenlerinin teknoloji kabul ve kullanım düzeylerinin incelenmesi amaçlanan yüksek lisans tezinin evrenini Çanakkale ilinde yer alan devlet ve özel okullardaki bağımsız anaokulu ve ilkokul bünyesindeki anasınıflarında çalışan 264 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, Ursavaş (2014) tarafından geliştirilen “Öğretmen Teknoloji Kabul ve Kullanım Ölçeği (Ö-TKKÖ)” kullanılarak toplanmış ve okul öncesi öğretmenlerin teknoloji kullanım oranının yüksek olduğu ve yaş, mesleki kıdem ve kurum türüne göre belirgin bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kılıç (2022), yüksek lisans tezinde uzaktan eğitim ve hibrit kavramları incelenip pandemi döneminde ilkokul öğrencilerinin uzaktan eğitim uygulamalarından yararlanma düzeyleri ve uzaktan eğitime yönelik görüşleri araştırılmıştır. Çalışma grubu, Şanlıurfa ili Siverek ilçesi Selçuk İlkokulunda öğrenim gören 100 ilkokul öğrencisinden oluşmaktadır. Modeli betimsel tarama olan bu çalışmada veriler, araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış anket aracılığıyla toplanmış, çözümlenmesinde eş zamanlı veri analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda görüşmeye katılan öğrencilerin çoğunun okula giden kardeşinin olduğu ve yarısının uzaktan eğitime katılabilmek için internetinin olduğu, öğrencilerin yarısından fazlasının derslere düzenli katılabildiği ve bir kısım öğrencinin de canlı derslere katılırken altyapı ve internet sorunu yaşadığı sonucuna varılmıştır.

Çakır (2022), yüksek lisans tezinde matematik öğretmenlerinin pandemi öncesi ve pandemi sürecindeki ev ödevleri yaklaşımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme aracı ile yazılı ve sözlü olarak toplanmış ve analizi içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanmıştır. Çalışmanın katılımcılarını 2021-2022 eğitim öğretim yılında MEB’e bağlı Sivas devlet okullarında çalışan veya Sivas ilinde özel ders veren, çalışmaya katılmaya gönüllü 18 matematik öğretmeni oluşturmuş, ev ödevi takibinin pandemi sürecinde daha zor olduğu ve geri bildirim sağlamada öğrenci ve veliye ulaşmada sıkıntılar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aras (2022), çalışmasında öğretmen görüşlerine göre pandemi öncesi ve pandemi sürecinde sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan güçlükleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Bitlis’teki ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler

öğretmenlerinden 129 öğretmen oluşturmuştur. Veri toplama aracı görüşme formudur. Araştırma sonucuna göre, sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin, birçok sorunla karşılaştığı görülmüştür. Bu sorunlar; ders saatinin az olması, müfredatın yetişmemesi, kat sayı problemi, sosyal bilgiler dersine olumsuz bakış açısı, öğrencilerin derse ilgisizliği, ders kitaplarının içerik açısından yeterli olmaması şeklinde sıralanabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu bölümde araştırmanın deseni, araştırmanın çalışma gurubu, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin toplanması ve çözümlenmesi, geçerlik ile güvenirlik ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının görüşlerini almaya yönelik temalar belirlenmiş, temalara uygun cevaplar kodlar halinde düzenlenmiş ve tekrarlanma sıklıklarına (f) yer verilmiştir.

Bu araştırma nitel bir çalışmadır. Nitel çalışmalarda, görüşme, gözlem, doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Verilerin analizinde, var olan durumu belirtmek için betimsel analiz, daha detaylı bulguları elde etmek ve yorumlamak için de içerik analizi yapılmıştır. Betimsel analiz, araştırma neticesinde elde edilen verilerin, temalar (ana başlıklar) üzerinde toplanmasına ve katılımcıların verdikleri cevaplar üzerinden yorumlanmasına olanak sağlayan bir araştırma yöntemidir. “Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada içerik analiz yöntemi ile verilerde sıklıkla tekrarlanan, katılımcıların en fazla vurgu yaptığı olaylardan kodlar çıkartılmıştır. İçerik analizi genel olarak verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod, kategori ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanıp yorumlanması sürecinden oluşmaktadır (Patton, 1990). Ayrıca, çalışmada örnek öğretmen adayı cevaplarına yer verilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Nitel yöntem esas alınarak yapılan çalışmada, araştırmanın bölgesi olan Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler öğretmenliğinde öğrenim görmekte olan 1, 2, 3 ve 4. sınıftaki öğrencilerin tamamı ile görüşme yapmak mümkün olmayacağından, gönüllülük esasına dayanarak, 16 erkek ve 24 kadın olmak üzere toplamda 40 gönüllü sosyal bilgiler öğretmen adayı ile görüşülmüştür.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışma veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi ile yapılmıştır. Katılımcıların görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile alınmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu uzman görüşüne sunulmuş, eleştiriler neticesinde forma son hali verilerek öğretmen adaylarına uygulanmıştır.

Görüşme yöntemi verilerin birincil kaynaklardan toplanmasına imkân sağlamaktadır. Görüşmeler; yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme olmak üzere üçe ayrılır. Bu çalışmada da olduğu gibi yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarında araştırma probleminin çözümüne dair sorular araştırmacı tarafından hazırlanmaktadır. Özellikle yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırma esnasında sorulacak soruların çalışmanın gidişatına göre araştırmacıya görüşme formu ve sorular üzerinde değişiklik yapma avantajı sağlamaktadır (Beltekin, 2018).

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından oluşturulan açık uçlu soruların olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımı ile 30.05.2022 tarihli izin doğrultusunda toplanmıştır. Katılımcı sayısı gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Veriler öğretmen adaylarının görüşlerini almak amacıyla hazırlanmış olan görüşme soru formu aracılığıyla toplanmıştır.

3.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; nitel araştırmalara yöneltilen en önemli eleştirilerden birisi, özellikle güvenilirlik konusunda nicel araştırmalarda olduğu gibi yaygın olarak kullanılan tanımların, yöntemlerin ve testlerin olmayışıdır. Oysa nitel araştırmada gerek güvenilirlik gerekse geçerlik ile ilgili alınan birtakım önlemler vardır. Bu önlemler nicel araştırmadaki önlemlerden farklıdır. Bu farklılığın nedeni, nitel araştırmaların temel varsayımlarından ve sosyal olayların araştırılmasında dikkat edilmesi gereken öğelerden kaynaklanmaktadır. Nitel araştırmaya temel oluşturan ilkelerden birisi, gerçeklerin bireylere ve içinde bulunulan ortama göre sürekli bir değişme içinde olduğu ve araştırmanın benzer gruplarda yinelenmesini ve aynı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılmadığını en baştan kabul etmektir. Bu araştırma sürecinde geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması için araştırmanın yöntemi, süreci ve sonuçlarına yönelik çalışmalar açık ve ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

Katılımcılarla görüşme zamanlarında bir araya gelmiş, uzun süreli bir etkileşim ortamında bulunulmuştur. Derinlemesine araştırma ve inceleme anlayışı (verilerin toplanması,

analiz edilmesi ve değerlendirilmesi) benimsenmiştir. Verilerin toplanmasından analiz edilip sonuçlara ulaşılmasına kadar birbiriyle bağlantılı ve tutarlı bir süreç takip edilmiştir.

Veriler analiz edilirken her alanda hazırlanan kategoriler uzaktan eğitim uzmanı ve sosyal bilgiler eğitimi uzmanı tarafından incelenmiş, hem araştırmacı hem de iki alan uzmanı aynı kodları inceleyerek kategori oluşturmuştur. Araştırmacı iki alan uzmanının oluşturduğu kategorileri kendi kategorileri ile kıyaslamıştır. Bu süreçte uzlaşmanın olup olmadığını belirlemek için sistematik olmayan bir işlem kullanılabilir (Creswell, 2017). Fikir birliği ve fikir ayrılığı belirlenerek araştırmanın güvenilirliği ve Miles ve Huberman'ın (1994) Güvenilirlik = (Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)) formülü kullanılarak sağlanmıştır. Bu formüle göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin %86 olması çalışmanın güvenilirliği açısından yeterli bir değer olarak belirtilmektedir. Nitel veri analizinin geçerlik ve güvenilirlik yöntemini arttırmak için veri üçlemesi, dış denetim odağı (alan uzmanı, araştırmacı), tema ve kategorilerin içindeki kodların uyumu, verilerden doğrudan alıntılar sunmak, ayrıntılı betimleyici tanımlarla geçerlik ve güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır (Creswell, 2017). Katılımcıların sık sık görüşlerinden alıntılar yapılarak güvenilirlik arttırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, Dicle Üniversite'sinde okuyan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Covid 19 Pandemisinin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi incelenmiş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. Yapılan araştırmaya katılan gönüllü sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen nitel veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Verilerin analizinde, var olan durumu belirtmek için betimsel analiz, daha detaylı bulguları elde etmek ve yorumlamak için de içerik analizi yapılmıştır. Betimsel analiz, verilerin araştırma sorularının ortaya çıkardığı temalara göre düzenlenmesine ve görüşmede kullanılan soruları dikkate alarak yorumlanmasına imkân vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Bu çalışmada, katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntı yapılarak pandemi döneminde eğitimde yaşanan sıkıntıları belirlemek amacıyla betimsel analiz tercih edilmiştir. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra ortaya

çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve bu veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada, içerik analizi sürecinde, sözcükler ve cümleler organize edilerek ve yorumlanarak kodlara ulaşılmış, bunlar arasındaki ilişkiler ise yorumlanarak ve yapılandırılarak temalar oluşturulmuştur. Bu makro uygulamalar sürecinde öğretmen adaylarının görüşleri daha iyi organize edilmeye, uygulamadaki sorunlar ve çözüm önerileri anlaşılır hale getirilmeye çalışılmıştır.

3.6. Verilerin Toplanması

Şekil 1: Verilerin Toplanması

Yukarıdaki verilerin toplanması şeması incelendiğinde; ilk olarak öğretmen adaylarıyla görüşülmüştür. İkinci adım olarak görüşme formunun kod listeleri hazırlanmıştır. Temaların belirlenmesi ve belirlenen temalara kodların atanması, araştırma sonuçlarına göre tema ve kodların organize edilmesi ve son olarak temalara göre verilerin açıklanması, yorumlanması, alıntılara yer verilmesi ve bunların bilimsel bir formatta yazılması sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler bölümü öğretmen adaylarına göre Covid 19 pandemisinin eğitim öğretim sürecine etkisi ile ilgili bulgulara yorum, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Nitel araştırmaların okunabilirliğini artırmak için bulgular kısmının mantıklı, açık, akıcı bir dille yazılması gerekmektedir. Bulguların araştırmacı ve okuyucu kitlesinin ortak dil kullanımına göre düzenlenmesi, ortak kavramlara uygun olarak yazılması, gereksiz yere aşırı teknik sözcüklerden ve kavramlardan kaçınılması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Nitel araştırmalarda bulgular kısmında ve bulguların alt başlıklarında öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntı yapılarak ortak görüşü temsil mahiyetindeki düşünceler tercih edilmiştir.

4.1. Öğretmen Adaylarına Ait Demografik Bilgiler

Aşağıdaki tablolarda (1-9) araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyet Durumu

<u>Cinsiyet</u>	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>
<u>(f)</u>	24	16

Aşağıdaki tablolarda (1-9) araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1’ de görüldüğü gibi 24 kadın, 16 erkek olmak üzere toplam 40 öğretmen adayı araştırmaya katılmıştır.

Tablo 2*Katılımcıların Sınıf Düzeyi*

Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
(f)	10	11	10	9

Sınıf düzeyi değişkeni incelendiğinde; 1. ve 2. sınıftan 10'ar öğrenci, 3.sınıftan 11 öğrenci, 4. sınıftan 9 öğrenci olduğu görülmektedir.

Tablo 3.*Katılımcıların Yaş Durumu*

Yaş Aralığı	17-19	20-22	23-25	25 ve üzeri
(f)	9	16	11	4

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş özellikleri incelendiğinde; 17-19 yaş aralığında 9 kişi, 20-22 yaş aralığında 16 kişi, 23-25 yaş aralığında 11 kişi, 25 ve üzeri yaş aralığında ise 4 kişi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.*Katılımcıların Kardeş Sayısı*

Kardeş Sayısı	1	2	3	4	5 ve üzeri
(f)	7	13	9	3	8

Araştırmaya katılan öğrencilerin kaç kardeşi olduğu incelendiğinde, 1 kardeşi olan 7 kişi, 2 kardeşi olan 13 kişi, 3 kardeşi olan 9 kişi, 4 kardeşi olan 3 kişi, 5 ve üzeri kardeşi olan 8 kişi görülmektedir.

Tablo 5.*Katılımcıların Anne Eğitim Durumu*

Anne Eğitim Durumu	Okuma- yazma yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
(f)	10	12	7	7	3	1

Katılımcıların anne eğitim durumları incelendiğinde; 10 öğretmen adayının annesinin okuma- yazma bilmediği, 12 katılımcının annesinin ilkokul düzeyinde, 7 katılımcının annesinin ortaokul düzeyinde, 7 katılımcının annesinin lise düzeyinde, 3 katılımcının annesinin üniversite mezunu olduğu ve 1 katılımcının annesinin de lisansüstü düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir.

Tablo 6.*Katılımcıların Baba Eğitim Durumu*

Babanızın Eğitim Durumu	Okuma- yazma yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
(f)	8	5	5	14	6	2

Katılımcıların baba eğitim durumları incelendiğinde; babası okuma yazma bilmeyen 8 kişi, ilkokul düzeyinde olan 5 kişi, ortaokul düzeyinde olan 5 kişi, lise düzeyinde olan 14 kişi, üniversite düzeyinde olan 6 kişi ve lisansüstü düzeyde eğitim alan 2 kişinin bulunduğu görülmektedir.

Tablo 7.*Katılımcıların Anne Çalışma Durumu*

Anne Çalışma Durumu	Çalışmıyor (Ev Hanımı)	Memur	İsci	Emekli	Esnaf
(f)	11	9	10	7	3

Katılımcıların anne çalışma durumu incelendiğinde; çalışmıyor (Ev hanımı) seçeneğinde 11 kişi, memur olan 9 kişi, işçi kategorisinde 10 kişi, emekli kategorisinde 7 kişi ve esnaf kategorisinde de 3 kişi olduğu görülmektedir.

Tablo 8.

Katılımcıların Baba Çalışma Durumu

<u>Baba Çalışma Durumu</u>	<u>Çalışmıyor</u>	<u>İşçi</u>	<u>Memur</u>	<u>Emekli</u>	<u>Esnaf</u>
(f)	2	10	18	8	2

Katılımcıların baba çalışma durumu incelendiğinde; çalışmıyor kategorisinde 2 kişi, işçi kategorisinde 10 kişi, memur kategorisinde 18 kişi, emekli kategorisinde 8 kişi ve esnaf kategorisinde 2 kişi bulunduğu görülmektedir.

Tablo 9.

Katılımcıların Ailelerinin Aylık Gelir Durumu

<u>Aile Aylık Geliri</u>	<u>4000 tl' denaz</u>	<u>4000-6000</u>	<u>6000-10000</u>	<u>10000-15000</u>	<u>15000tl üstü</u>
(f)	4	14	9	6	7

Katılımcıların aile gelir durumu değişkeni incelendiğinde;

- Geliri 4000 TL' den az olan 4 katılımcının olduğu,
- 4000 - 6000 TL arasında olan 14 katılımcının olduğu,
- 6000 – 10000 TL arasında olan 9 katılımcının olduğu,
- 10000- 15000 TL olan 6 katılımcının olduğu,
- 15.000TL ve üstü olan 7 katılımcının olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

Tablo 10

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik düşünceleri

Tema	Kod	(f)
	Tekrar edilebilme	3
	Esneklik	4
	Vakit	7
	Bireysel çalışma	5
	Not	3
Olumlu	Ekonomiklik	3
	Ailesel Sosyalleşme	3
	Konfor	3
	Etkileşim yetersizliği	6
	Verimsizlik	15
	Alt yapı yetersizliği	3
	Adaptasyon sorunları	5
	Erişim sorunları	3
Olumsuz	Disiplin sorunları	7
	Etkileşiminin olmaması	3
	Konuların yetişmemesi	3
	Teknolojiden kaynaklı rahatsızlıklar	1

Tablo 10 incelendiğinde Covid 19 pandemisi döneminde karşılaşılan sorunları tespit etmek için öğretmen adaylarına şu sorular yöneltilmiştir: *“Pandemi uzaktan eğitimi nasıl etkilemiştir?”* ve *“Uzaktan eğitimin olumlu- olumsuz yanları nelerdir?”* Alınan cevaplar sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik düşünceleri teması ile kodlanmıştır.

Bu tabloda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitim döneminde yaşadıkları deneyimleri ve uzaktan eğitime olan bakış açıları olumlu ve olumsuz olarak iki ana temaya ayrılmıştır. Olumlu görüşte olan öğrencilerin çoğunluğu vakitten avantaj sağladığını belirtmiştir. Diğer görüşler ise eğitimlerin esnek oluşu, erişilebilirlik, notların yüz yüze eğitime göre yüksek olması, bireysel çalışma imkânı sunması ve derslere tekrar erişim imkânı sunması gibi kodlar üzerinde yoğunlaşmışlardır. Öğretmen adaylarının bir kısmı olumlu görüş belirtse de büyük bir kısmı, olumsuz görüşler üzerinde durmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu uzaktan eğitim süreçlerinin verimsiz geçtiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Diğer olumsuz görüşler ise etkileşimin yetersiz olması, disiplin sorunları, erişim sorunları, altyapı yetersizliği olarak kodlanmıştır.

Pandemi dönemindeki uzaktan eğitime yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

K-2 “Sistemin yeterli olmaması ve öğrencilerin sisteme ulaşamama ve sistemi yeterince verimli kullanamama sıkıntısı yaşamaması diyebilirim. Ayrıca çok boş zamanımız olduğu için ne yapacağımızı bilemedik sistemli ilerleyemedik, devamlı evde olmak ve hastalığın üzerimizde kurduğu psikolojik etki bizi rahatsız etti.”

K- 10 “Olumlu yanı olduğunu düşünmüyorum. Olumsuz yanları ise dersten çok fazla geri kalmamdı. Ayrıca aynı sınıfta ancak farklı ekonomik duruma sahip öğrenciler eğitimden bambaşka boyutlarda etkilendi mesela bilgisayarı olan öğrenci ile olmayan öğrenci ya da interneti olan öğrenciler ile olmayan öğrencinin uzaktan eğitimden aldığı verimin aynı olması beklenemez.”

K-12 "Olumlu yönü bireysel ve kendi kendine öğrenme sağlandı, zaman kaybı en aza indirildi. Böylece zaman kaybı yaşamadık. Derslerimize daha fazla odaklanmış olduk bu eğitim açısından çok verimliydi, olumsuz olarak sosyalleşemedik bir de eğitsel faaliyetler yetersiz kaldı.”

K-18 “Bana göre pandemi eğitimi elbette çok fazla etkiledi ama en fazla olumsuz olarak etkilediğini düşünüyorum. Çünkü derse katılan herkesin derse etkin şekilde girmesine imkân sağlanamıyordu, ayrıca herkesin interneti bilgisayarı yoktu buna ek olarak imkân ve fırsat eşitliği yoktu aynı odada birden fazla kişiyle kalanların yeterli verimi sağlaması mümkün değildi dolayısıyla bu arkadaşlarımız aynı hızda ilerleyemediler.”

K-7 “Pandemi eğitimi her yönden olumsuz etkilemiştir. Ben online olarak bir dersten ve pandemi zamanında eğitimde pek verim alınabileceğini düşünmüyorum. Dolayısıyla bu eğitim sistemine ayak uyduramadım. Derslere, yüz yüze eğitimde katıldığım gibi katılmadım ve verimsizlik yaşadım.”

K-30 “Bence pandemi eğitim sisteminin tamamını değiştirerek eğitimi oldukça olumsuz etkilemiştir çünkü sisteme ayak uyduramayan öğrenciler, öğretmenler vardı. Ülkenin internet altyapısı buna elverişli değildi. İlk zamanlar çok fazla sorun yaşasam da sonraki zamanlarda düzeldi adapte olabildik ve sistemi verimli kullanabildik. Dolayısı ile etkileşimimiz hızlandı. Ayrıca kendimize vakit ayıracak zamanı bulduk kitap okumak müzik dinlemek, yoga yapma gibi bizi rahatlatan etkinliklere daha çok yöneldik. Normal yüz yüze eğitimde bunu yapacak imkân kalmıyordu. Okula gidip gelirken yaşadığımız yorgunluk diğer faaliyetlerimizi de etkiliyordu.”

K-33 “Bence online eğitim sistemi, eğitimi çok fazla olumlu etkilemedi. Çünkü online eğitim üniversite düzeyine gelmiş, belli bir yaşa gelmiş, kendi öğrenme sorumluluğunu almayı başarabilen öğrenciler için oldukça faydalı kullanılabilse de bu saydıklarımın dışındaki öğrenciler için olumsuz bir süreçtir. Ayrıca uzaktan aldığım derslerin çoğunu hatırlamıyorum. Yan yana olunca aktif bir geri bildirim alıyoruz ama uzakta olunca yaptığımız hatanın bile hata olduğunu fark edemiyoruz. Olumlu yanına gelecek olursak kendi programıma, kendi planıma kendi kurallarına göre hareket ettim. Bu da stres düzeyimi azalttı ve benim için herhangi bir vakit kaybı yaşanmadı.”

K-28 “Bence uzaktan eğitim, eğitim sistemini alt üst etmiştir çünkü çoğu bölgede teknoloji gelişmemiştir. Öğrenciler bu doğrultuda disiplinsiz bir şekilde derse katılmıştır. Olumlu bir tarafının olduğunu düşünmüyorum.”

K-38 “Evden eğitime katılım az olduğu için ve öğrencilerin tamamı derse katılım sağlayamadığı için, büyük oranda aynı düzeyde yetişmeyen öğrenci profili ortaya çıktı.”

K-22 “Konforlu bir alanda eğitim gördük diyebiliriz ancak kişiler konfor alanından çıkmadan eğitim aldıkları için bu rahatlıktan dolayı çok verimli olduğunu düşünmüyorum. Konfordan dolayı gelen rahatlıkla bir süre sonra odaklanamamak, bağlantı sorunu yaşamak, verim alamamak yaşadığımız sorunlardan bazılarıydı. Eğitimin verimi düştü sosyal etkileşimin insanlarla yüz yüze iletişimin olmaması olumsuz yanlarından bir tanesi bana göre ekonomi ve para açısından ise olumludur diyebilirim çünkü yol yemek gibi masraflar için kullanacağım parayı biriktirdim.”

K-40 “Olumlu yanları ders çalışabilecek alanımız daha çok genişledi. Ailemizle daha çok vakit geçirdik. Ancak olumsuz yanlarına gelince de sosyalleşmeden, arkadaş ortamından uzak kalmamız büyük bir sorundu. İradesi zayıf öğrencilerin ise kendi sorumluluğunu alamayıp daha az çalışması teknolojik araçların daha çok kullanılması test sonucunda çıkan çeşitli hastalıklar duruş bozukluğu göz ile ilgili çok fazla ekranda kalmaktan göz hastalıkları yaşamamız örneğin göz numaramın büyümesi gibi ve yahut zihinsel olarak iyi hissedememe gibi hastalıklar olumsuz olarak nitelendirilebilir.”

K-20 “Uzaktan eğitim bence hiçbir şekilde sınıf eğitiminin yerini tutamaz, okullardan uzak kalmamız disiplini kaybetmemize neden oldu eğitime bir kere ara verince ne yazık ki toparlanmam epey güç oldu. Bu da benim eğitim sürecimi oldukça olumsuz etkiledi.”

K-39 “Bence öğrenciler sunumdaki tüm uyarılara rağmen görüp yaşadıklarını aklında tutmakta ve öğrendiklerimi hayata geçirmekte pandemiden önce daha etkili idi ayrıca evde fazla durmaktan miskinleşme sosyal hayatın azalması şeklinde olumsuzluklar yaşandığını söyleyebilirim. Olumlu olarak ise ders kayıtlarına 7/24 erişim imkânımızın olması olarak dinlenebilmemiz, kişisel gelişime zaman ayırabilmemiz ve dersleri sonradan izleme yönü, olumlu yönlerinden bir tanesi de çalışanlar için zaman kaybı olmadığı gibi, okul temposunu ve işi aynı anda yürütebildiler.”

Tablo 11*Motivasyon Sağlama Durumu*

Tema	Kod	(f)
Konsantre olmak	Kendiliğinden sağlandı	2
	Hobilere yönelerek	4
	Sessiz ortam	2
	Ödüllendirmek	3
	Gelecek Motivasyonu (Not)	8
	İletişim (Sosyalleşme)	4
Zorunluluk	Kendimi zorladım	4
	Sürecin geçici olduğuna dair beklenti	4
	Sağlık	2
	Disiplin	1
Başarısızlık	Motive olamadım	9

Tablo 11 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, online eğitim sürecinde motivasyonunuzu nasıl sağladınız sorusuna, sağlayamadım diyenlerin frekansı 9 olarak karşımıza çıkmaktadır. 3 farklı temada verilen cevaplara bakıldığında konsantre olarak, zorunlu bir süreç olması ve bu süreci başarılı bir şekilde atlatamama olarak gruplanmıştır. Konsantre olarak bu süreci geçiren sosyal bilgiler öğretmen adayları, gelecek motivasyonu ile

kendilerini konsantre ettiklerini yapılan görüşmelerde aktarmışlardır. Bunu sırasıyla sosyalleşme, çeşitli hobilere yönelme, kendilerini ödüllendirerek, sessiz bir ortam sağlayarak ve konsantrasyonlarını kendiliğinden sağladıklarını aktarmışlardır. Diğer bir tema olan zorunlu bir şekilde bu süreci geçiren sosyal bilgiler öğretmen adayları bu zorunlu süreci en fazla kendilerini zorlamak sureti ile motive olduklarını ve pandemi sürecinin elbette bir gün geçeceği motivasyonu olduğunu belirtmiştir.

Sağlıklarını korumak ve kendilerinin zorunlu bir şekilde disipline ederek motive olan öğrenciler de bulunmaktadır. Son tema ise tek bir koddan oluşan bu sürecin başarısızlık ile sonuçlandığını aktaran öğrencilerin verdiği cevaplar oluşturmaktadır.

“*Online eğitimde motivasyonunuzu nasıl sağladınız?*” sorusuna verilen örnek cevaplar aşağıdaki gibidir:

K-23 “Sağlığımız için olduğunu düşünerek, okuluma olan özlem en büyük motivasyonumdu ve kendimi sınıf ortamındaymışım gibi hissederek sağladım.”

K-19 “Bu sağlık sorunlarının ve ölümlerin bitme ihtimalini düşünerek motivasyonumu sağlamaya çalıştım.”

K-39 “Mümkün olduğunca paylaşılan materyalleri inceleyip o materyallerden ileriki bir süreçte de faydalanacağım ümidiyle bir havuz oluşturdum, verilen çalışmalarını sistematik hale getirerek programa sadık kaldım bu da çalışmalarımı güdülüyordu.”

K-38 “Daha çok arkadaşlarımdan ailemden ve sosyal medyamdan yardım alarak sağladım.”

K-25 “Dersleri geçmek yüksek bir ortalamaya sahip olmak motivasyonumu arttırdı.”

K-32 “Kendi alanımı uygun koşullara getirerek ve sosyal medyada kendim gibi kişilerin yaptıklarını ve önerilerini izleyerek motivasyonumu sağladım.”

K 12 “Sağlayamadım çünkü hep evdeydim.”

K-27 “Zamanla normale döneceğini düşünerek bugünlerde geçer tarzında bir ümitle erken kalkarak ve derslerimi düzenli takip ederek motivasyonumu sağlamaya çalıştım. Okulun bir gün açılacağını düşünerek ve okul açılınca diğer arkadaşlarımla aynı seviyede olmam gerektiğini düşünerek sağladım motivasyonumu.”

K-35 “Sınava hazırlanmam gerektiği için motivasyonumu ancak o şekilde sağlayabildim. Bir an önce işime kavuşup öğrencilerime ders işleyeceğim zamanın yaklaştığını düşünerek motive oldum.

Tablo 12

Uzaktan Eğitimde Kullanılan Araçlar

Kullanılan Araçlar	Tablet	Bilgisayar	Telefon
(f)	9	29	34

Tablo 12’deki veriler incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Pandemi döneminde derslere en çok telefonla erişim sağladığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde kullandığı diğer teknolojik araçlarına bakıldığında; toplam 72 cevap verildiği ve bunlardan 9 tanesinin tablet, 29 tanesinin bilgisayar, 34 tanesinin de telefon kullandıkları görülmektedir. Katılımcıların birçoğunun birden fazla teknolojik araç ile uzaktan eğitime erişim sağladığı görülmektedir.

“Uzaktan erişim sürecinde kullandığımız araçlar nelerdir?” sorusuna verilen örnek cevaplar aşağıda sunulmuştur:

K-18 “Uzaktan eğitim sürecinde kullandığım araçlar kolay kullanımından ötürü telefon ve bilgisayar oldu.”

K- 19 “3 kardeş aynı anda uzaktan eğitim aldığımız için sürekli olarak telefon kullanmak durumunda kaldım.”

K-25 “Genelde PC kullandım çünkü derse aktif şekilde katılabiliyordum. Söz hakkı almam rahat oluyordu telefonda arka planı yönetmekte çok zorlanıyordum.”

K-35 “Pek çok erişim materyaline sahiptim ancak en çok telefon ve tablet kullandım.”

K-20 “Zaman zaman bilgisayar ama daha çok telefon kullandım. Çünkü bir yere oturup dersi dinleme zorunluluğum ortadan kalkıyordu.”

K- 32 “Daha çok telefon ve tablet kullandım.”

Tablo 13*Derse erişim sorunları*

Kod	(f)
Yaşamadım	18
Ev ortamının olumsuzluğu	2
İnternet	8
Ses	3
Görüntü	3
Donma	2
Öğretmen yetersizliği	9
Elektronik eğitim materyali	4
Yüzyüze eğitimin yerini tutmaması	3

Tablo 13 incelendiğinde; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yarıya yakını (f=8) online eğitimler esnasında bir sorun ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun ile birlikte bir ve birden fazla sorun yaşayan öğrenciler çoğunluğu teşkil etmektedirler. Verilen cevaplara ilişkin düzenlenen kodlar incelendiğinde en fazla verilen cevap öğretim üyelerinin çeşitli sebeplerden dolayı yetersiz kalmaları sorun yaşayan öğrenciler arasındaki en büyük paya sahip cevap olarak karşımıza çıkmaktadır. Ardından internet ile ilgili sorunlar, ses, görüntü ve donma gibi teknik aksaklıklar verilen diğer cevaplardır. Son olarak da elektronik eğitim materyallerinin yetersizliği ve online eğitimin yüz yüze eğitimin yerini tutmaması gelmektedir.

Eğitimde teknolojinin kullanımı sonucunda öğretmenlerin rollerinde de değişim kaçınılmaz olmuştur (Cerezo vd., 2010). Uzaktan eğitimde benimsenen yaklaşım, geleneksel öğretmen merkezli eğitim yöntemlerinin aksine öğrenci merkezli eğitim yöntemleri yaklaşımıdır. İstenen değişimlerin gerçekleşmesi için öğretmen çok önemli bir role sahiptir (Işık vd., 2010). Dolayısıyla ders eğitimine erişim sorunları da uzaktan eğitimde yeni bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır.

Öğretmen adaylarına, ‘*Online eğitimde derse ve eğitmenine ulaşmakta sıkıntı yaşadınız mı, yaşadıysanız neler olduğunu belirtir misiniz?*’ şeklinde bir soru sorulmuş ve örnek cevaplar aşağıda verilmiştir:

K-12 “Köylerde internet altyapısının yeterli olmamasından dolayı, online eğitime katılım sağlama konusunda oldukça zorluk çekiyorduk ve çoğunlukla derslere katılım sağlayamıyorduk.”

K-10 “Evet sorun yaşadım, internet altyapısının zayıf olmasından kaynaklanan kesintiler ve elektrik kesintileri gibi sorunlar yaşadım.”

K-40 “Evet bazen yaşadığım oluyordu. Benden kaynaklı ya da öğretmenden kaynaklı sorunlar yaşadım. Bundan dolayı vakit kayıpları oldu. Oturduğum mahallede altyapı sorunu yüzünden internet kesintisi yaşadım ve birçok dersi kaçırdım.”

K-36 “Yaşadım konu eksikim çok oldu sorularım olduğunda sormadım ve sınav zamanı geldiğinde çalışamamıştım. Ayrıca yurt interneti kötü olduğundan dolayı ara sıra Wi-Fi ile sorun yaşıyordum. Bir de kimi öğretim görevlileri yeterli nitelikte ekipman kullanmadığı için ders esnasında sesin iletimi konusunda sıkıntılar yaşıyordum.”

K-2 “Evet epey sorun yaşadım bu yüzden de adapte olamama sorunu oluştu, internet erişiminin aksadığı dönemler oldu sınav esnasında bu sorunlarla karşılaştığımda mağdur olmak üzereydim.”

K-8 “Evet internet sorun yarattı ve her öğrencide internet olmadığı için fırsat eşitliği ortadan kalktı.”

K-23 “Evet yaşadım hoparlörüm bozuktu. Kulaklıkla dinlemek durumunda kalmıştım bu da hareket alanımı çok kısıtlıyordu.”

K-19 “Sistemin alt yapısı yetersiz kaldı. İnternet erişimi çoğunlukla sorunluydu.”

K-13 “İlk başlarda ses görüntü ve internet sıkıntısı yaşadık ama daha sonraları sisteme uyum sağlamayı başarabildik.”

Tablo 14*Fiziksel Uyarıcı Sorunları*

Tema	(f)
İnternet	18
Ev ortamı	2
Sistem/ Arayüz	3
Ses	6
Öğreten kaynaklı	7
Görüntü	2
Yaşanmadı	10

Tablo 14 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının online eğitimde fiziksel uyarıcılar ile ilgili yaşadıkları olumsuzluklara verdikleri cevaplar görülmektedir. Fiziksel uyarıcılar konusunda herhangi bir sorun yaşamayan öğretmen adaylarının frekansı 10 olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel uyarıcılar hususunda sorun yaşayan öğretmen adayları en fazla internet erişimi noktasında sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ardından öğreten kaynaklı sorunlar, ses alt yapısındaki sorunlar, eğitim platformundaki aksaklıklar, ev ortamının uygunsuzluğu ve online dersler esnasındaki görüntüden kaynaklanan sorunlar ifade edilmiştir.

Katılımcılara “*Online eğitimde fiziksel uyarıcılar (ses, internet erişimi) açısından sorunlar yaşadınız mı, yaşadıysanız belirtir misiniz?*”, diye sorulmuş ve aşağıdaki gibi cevaplar verilmiştir.

K-24 “Genellikle sistem üzerinden ulaştığım için sorun yaşamadım.”

K-38 “Bazı öğretmenler hiç ulaşılmazdı bazıları ise e-mail, Whatsapp vb. kanallardan hemen cevap veriyorlardı.”

K-39 “İnterneti aktif olarak kullanmayı bilmeyen hocalar vardı o nedenle bazı hocalara ulaşmada büyük problemler yaşadık.”

K-7 “Arada bağlantı kopukluklarından dolayı tabii ki yaşayabiliyorduk. İnternet kesintisi oluyordu zaman zaman ve paketler yetersiz kalıyordu. Anlamadığım soruları sormak için hemen ders öğretmeni ile görüşüyordum.”

K-21 “Öğretim görevlilerimizle birkaç uygulama denedik ve en sonunda Zoom uygulamasını beğendik onda sorun yaşamadık. Aktif olarak katılabildik.”

K-2 “En büyük zorluk internet sıkıntısıydı altyapı yetersizliğinden ötürü.”

K-23 “Evet yaşadım. Çoğu zaman ses kesiliyordu ya da oda arkadaşlarım gürültü çıkarıyordu. Aktif olarak da öğretmene erişemiyordum hoparlörüm bozulmuştu ve hocamla çok iletişim kuramamıştım ve soruları cevaplayamamıştım.”

K-34 “Yaşlı öğretmenlerimiz ya da bilgisayar kullanmasını bilmeyen öğretmenlerimiz ile dersler aşırı verimsiz geçiyordu. Sunuyu açmak için çok vakit harcıyorlardı ve çoğu dersimiz çöp oluyordu bu sebepten.”

Tablo 15

Hibrit Eğitim Sürecinin Zorlukları

Tema	Kod	(f)
	Hem Okul Hem Online Eğitimin Zorluğu	1
	Sağlık Riskleri	2
Hibrit Eğitim	Adaptasyon	9
	Ev Konforu	1
	Odak	1
	Sebep Belirtmeyen	5
	Yaşamadım	23

Tablo 15 incelendiğinde, öğretmen adaylarının online eğitimden daha sonraki süreçte yeni normaller ile birlikte hibrit eğitime (online ve yüz yüze eğitim bir arada) geçişte yaşadıkları sorunlara cevaplar verdiği görülmektedir. Buna göre öğretmen adaylarının yarısından fazlası hibrit eğitim sürecinde herhangi bir sorun yaşamamıştır. Hibrit eğitim sürecinde sorun yaşayan öğrencilerin çoğunluğu yeni sürece adapte olmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Ardından sağlık risklerini gerekçe gösteren öğretmen adaylarının, hibrit eğitimin hem yüz yüze hem de akşamları online olmasından dolayı yorucu geçtiğini ifade etmişlerdir. Diğer görüşler ise ev konforuna alışmaktan kaynaklanan zorluklar ve yeni sisteme odaklanamama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmen adaylarına, hibrit eğitim sürecine geçişte herhangi bir zorluk yaşadınız mı, açıklar mısınız? diye sorulmuş ve aşağıdaki gibi cevaplar alınmıştır:

K-13 “Pandemiden sonra herkes maske takmıyordu bu yüzden çok fazla sorun yaşadım. Bir başka değişken okulumuz sosyal mesafe kurallarını önemsememişti. Toplu taşımalar pandemi öncesi gibi yine çok kalabalıktı ayrıca okuldan sonra o yorgunlukla tekrar online derse girmek bana bayağı zor geliyordu açıkçası.”

K-11 “Evet ikisini bir anda pek fazla yürütemedim maalesef zihinsel olarak çok yorgun hissediyordum.”

K-9 “İki yıl evde oturunca okula gitme sürecine alışmak çok fazla zorladı beni.”

K-21 “Tekrar eskiye dönmek istedim. Zorlandım ama çabuk adapte oldum ve ikisine birden ayak uydurdum.”

K-40 “Evet ilk zamanlarda adaptasyon sorunu yaşadım. Sürekli bir uyku, yatma hali oldu. En büyük sorun sınıfta duramıyorduk çok sıkılıyorduk.”

K-19 “Evet oldukça zorluk yaşadım. Sosyal mesafe ve maske mecburiyeti her şeyi daha da zorlaştırıyordu.”

K- 34 “Çağın gerektirdiği yenilikleri yakından takip ettiğim için bu süreçte herhangi bir sıkıntı yaşamadım.”

K-18 “Yaşamıyordum hatta hibrit eğitimin sadece uzaktan ya da sadece yüz yüze eğitimden daha iyi olduğunu düşünüyorum.”

Tablo 16*Verimi Artırma Önerileri*

<u>Tema</u>	<u>Kod</u>	<u>(f)</u>
Fiziki Şartlar	Elektronik materyaller	4
	İnternet	9
	Ders Materyali	9
	Alt Yapı Düzeltilir	7
Beşeri Şartlar	Müfredat yoğunluğu	4
	Eğitimci Kalitesi	5
	Etkileşim	2
	Fırsat Eşitliği	3
	<u>Fikir Belirtmeyenler</u>	Boş

Tablo 16 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinin daha verimli, geçmesine dair bakış açıları 3 ana kategoriye ayrılmıştır. Uzaktan eğitimin daha verimli geçmesi için fiziki şartların iyileştirilmesi konusunda öğretmen adayları; elektronik materyallerin iyileştirilmesini, internet altyapısının geliştirilmesini, etkin ders materyalleri üretilmesini ve online eğitim alt yapısının geliştirilmesini önerdikleri görülmektedir. Beşeri şartlar ile ilgili olarak eğitimci kalitesi, müfredatın yoğunluğu, fırsat eşitliği ve etkileşim üzerinde yoğunlaşmışlardır. Görüş belirtmeyen 8 öğrenci bulunmaktadır.

Öğretmen adaylarına, uzaktan eğitim sürecinin daha verimli hale getirilmesi için önerilerinin neler olduğunu açıklar mısınız?’ diye sorulmuş ve aşağıdaki gibi cevaplar alınmıştır:

K-16 “Öğrencinin motivasyonunu artıracak daha fazla materyal kullanılmalı. Ders sürelerinin de çok uzun tutulmaması gerekiyor aksi halde dikkat dağılıyor ve bence görüntü açık bir şekilde ders işlenmeli.”

K-10 ”Yüz yüze olmasını tercih ederdim. Online eğitimden pek verim alamadım. “

K-34 ”Konuların yoğunluğunu azaltmak ve müfredattaki yoğunlaşmayı azaltmak daha mantıklı olabilirdi.

K-30” Öğrencinin ücretsiz internete ulaşımı sağlanmalı, hocalar dersi hızlı değil de daha yavaş anlatmalı ve dersi aksatmamaları, öğrencilerin derse aktif şekilde katılmaları sağlanabilir.”

K-22 “Her şeyden önce YÖK tarafından internet paketleri sağlanabilir ve herkesin erişebileceği bir program tercih edilebilirdi.”

K-24 “Eğitime ve etkileşime açık çeşitli uygulamalar gerçekleştirilebilir ve böylece verim artırılabilir.”

K-27 “Ders kayıtları sonradan izlenebiliyor olmalı ayrıca çevrimiçi kayıtlarının artırılması ders materyallerinin teknoloji destekli hazırlanarak güncellenebilmesi sağlanabilir.”

K-37 “Kameraların açık olması sağlanarak öğrencinin aktif şekilde derse katılımı sağlanmalı, sınıf ortamını yansıtmak için daha iyi olabilirdi ve öğretmenlerin daha fazla görsel kullanarak ders anlatması öğrencilerin ilgisini çeker diye düşünüyorum. Ayrıca tüm öğrencilere ve öğretmenlere ücretsiz olarak internet sağlanmalıydı.”

K-13 “Öneri olarak bence altyapı güçlendirilmeli. Ders saatleri programda belirtilen saatlerde uygulanmalı ve bu esneklikten kaynaklanan disiplinsizlik ortadan kaldırılabilir.”

K-23 ”Bence öğretmenlere çeşitli seminerler verilmeli ve öğretmenler teknolojiyi daha üst düzeyde kullanabilecekleri düzeye gelmelidir.”

Tablo 17*Uzaktan Eğitimin Öğretmenlik Becerilerine Etkisi*

Tema	Kod	(f)
	Krize baş edebilme becerisi	8
Olumlu	Teknolojik alet kullanma	7
	Çevrimiçi eğitim deneyimi	4
	Staj imkanının kısıtlanması	6
	Deneyimsizlik	7
Olumsuz	Sınıf yönetimi becerisi kazanamama	5
	İletişimbecerisinin olumsuz etkilenmesi	8
	Etkileşimin olmaması	6

Tablo 17 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlik becerilerine ne tür katkılar sağladığına cevap vermesi istenmiştir.

Bu doğrultuda yapılan görüşmeler neticesinde iki ana başlık üzerinde durulduğu gözlenmiştir. Olumlu ve olumsuz olmak üzere iki ana tema oluşmuştur. Olumlu görüşe sahip öğretmen adayları kriz ile baş edebilme becerisi kazandıklarını, teknolojik alet kullanma hususunda geliştiklerini ve çevrimiçi eğitim noktasında becerilere sahip olduklarını aktarmışlardır.

Diğer yandan öğretmen adaylarının diğer kısmı ise olumsuz kanaat belirtmiştir. En fazla kullanılan kod ise iletişim becerilerinin olumsuz şekilde etkilendiği kanısıdır. Diğer yandan öğretmen adayları, okul deneyimi (staj) dersinin yapılmamasından dolayı öğretmenlik

becerilerinin olumsuz yönde etkilendiğini belirtmişlerdir. Yine benzer bir cevap ise deneyim noktasında sorunlar yaşamalarıdır.

Öğretmenlik mesleğinin önemli bir konusu olan sınıf becerisi ve sınıfı yönetebilme becerilerinin olumsuz etkilenmesi bir diğer koddur. Son olarak da etkileşimin olmaması yine başka bir deneyim odaklı becerinin olumsuz etkilenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmen adaylarına, *uzaktan eğitim görmek öğretmenlik becerilerinizi hangi yönde etkilemiştir, açıklayınız?* şeklinde sorulmuş ve örnek cevaplar aşağıda belirtilmiştir:

K-3 “Aktif katılımımızı etkiledi ve daha az deneyim sahibi olduk staj konusunda okullar kapalı olduğu için staj yapamadık ve dolayısıyla mesleğe biraz daha deneyimsiz başlamış olacağız.”

K-13 “Öğretmenlik becerimi şu şekilde etkiledi herhangi bir durumda uzaktan eğitim yapmam gerekirse bu süreci daha aktif, olumlu ve verimli yürütebileceğimi düşünüyorum.”

K-6 “Bence teknolojik aletleri kullanma ve ekstrem durumlarda hazırlıklı olma konusunda bizi olumlu etkiledi.”

K-19 “Teknolojik donanımlar hakkında daha detaylı bilgi edinme şansına sahip oldum. Çevrimiçi bile olsa bir topluluğa hitap etme becerisi kazandım.”

K-25 “Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim almak daha sonraki süreçlerde herhangi bir pandemi ya da olası bir uzaktan eğitim durumunda krizi yönetme becerisini arttırdığını düşünüyorum.”

Tablo 18*Kullanılan Ders Materyalleri*

Kod	(f)
Verimli	1
Online materyaller	9
Kitap	4
Pdf	8
Zoom	4
Slayt	7
Döküman	5
Video	4
Kullanılmadı	
16	

Tablo 18 incelendiğinde, öğretmen adaylarının çevrimiçi eğitim sürecinde kullandıkları ders materyalleri sorulmuştur. Alınan cevaplar incelendiğinde yarıya yakın öğretmen adayı herhangi bir ders materyalinin kullanılmadığını aktarmıştır.

Diğer öğrenciler ise neler kullanıldığı hakkındaki deneyimlerini aktarmışlardır. Öğretmen adaylarının bir kısmı görüş belirtmeksizin “verimli” bir şekilde kullanıldığını ifade etmiştir. Basılı kitapların online derslerde kullanıldığını, bunun yanı sıra PDF formatında mail üzerinden öğretmen adaylarına dijital kaynakların gönderildiği anlaşılmaktadır. Yine çevrimiçi sunulan sunular (slayt), dijital dokümanlar ve videolar kullanıldığı görülmektedir. Fiziki sınıf ortamında kullanılması gereken atlaslar, küreler, haritalar ve görseller yerine bunların dijital muadillerinin çevrimiçi eğitim sürecinde kullanıldığı katılımcı görüşlerinden anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarına; *Pandemi sürecinde ders materyallerinin nasıl kullanıldığı, açıklayınız?* şeklinde sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar alınmıştır:

K-21 “Pandemi döneminde ders materyalleri somut olarak kullanılmadı örneğin harita küre gibi materyalleri kullanmak mümkün olmadı ancak yüzeyini keşfedebileceğimiz şekilde coğrafi bilgi sistemlerini aktif şekilde kullandık. Hiç gidemeyeceğimiz hiç göremeyeceğimiz ülkeler hakkında bilgi sahibi olduk. Bu da benim için oldukça keyifliydi.”

K-20 “Elimizde olan kaynaklar ekrana yansıtıldı ve hocalarımızın bizimle internet üzerinden paylaştığı dosyalar ve kaynaklar kullanıldı.”

K-30 “Öğretmenler tahta kullanmadığından not almakta çok zorlanıyordum. Onun dışında materyal kullanmadım çoğunlukla sadece izliyordum bu da verimimi oldukça azaltıyordu.”

K-33 “Ders materyalleri yalın ve anlaşılır olsa da kimi zaman bilgi kalabalığını artırdığı için verimli değildi bence.”

K-28 “PDF formatında, mail yolu ile öğrencilerle paylaşıldı. Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Pek çok somut materyaller kullanılmalı. Dolayısıyla beş duyu organımızı kullanmadığımız için de aktif öğrenmeler sağlanmadı ve kısa süreli bellekte depolandığı için hemen unutuldu.”

K-13 “Okul kitapları hiç kullanılmadı. Eğitim online olduğu için teknolojik aletlere yoğunlaştık tabii ki bu süreç suistimal edildi ve teknolojik aletler bağımlılığa kadar ilerledi.”

K-26 “Çok etkili değildi ekrandan izlediğimiz için takibi zor olduğundan sadece ekranı izliyordum.”

K-38 “Ders materyali yeterince verimli kullanılmadı bana göre ders öğretmenleri Covid- 19 ve uzaktan eğitimi neden olarak göstererek aktif materyaller hazırlamadılar sadece var olan sunuları kullandılar. Bu da belirli konulara yoğunlaşmamıza ve müfredatta olan bazı şeylerin hiç görülmemesine sebep oldu. Ancak sınav zamanı bütün müfredattan sorumlu tutuluyorduk Bu durum da düşük notlar almamıza sebep oluyordu ve beni demoralize ediyordu.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde mevcut çalışma sonuçları ile var olan alan yazın sonuçlarına yer verilmiştir.

Dünya’da ve ülkemizde Covid-19 salgını sürecinde olağanüstü tedbirler alınarak sosyal hayat devam ettirilmek istenmiştir. Bunların en başında eğitim süreci gelmektedir. Okulların uzun süre kapalı kalmak zorunda olması ve eğitimin gerekliliği uzaktan eğitimi zorunlu kılmıştır. Teknolojik imkânlar ile eğitim bütün kademelerde devam ettirilmeye çalışılmıştır. Bunlardan birisi de yüksek öğretimdir. Üniversiteler eğitime bir süre ara verdikten sonra önce uzaktan eğitim ile devam etmiş ardından “yeni normaller” ile birlikte hibrit eğitim modeline geçilmiştir. Bu çalışma gerek uzaktan eğitim döneminde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaşadıkları deneyimlerin görüşme yöntemi ile aktarılması sonucunda meydana gelmiştir.

Çalışmaya katılan öğretmen adayları kendilerine yöneltilen sorulara genel itibariyle uzaktan eğitim sürecinin olumlu ve olumsuz yönlerini ve bu görüşlerine sebep olan deneyimleri aktarmışlardır. Örneğin, uzaktan eğitime dair düşüncelerini aktarırken, olumlu kanaatte bulunan sosyal bilgiler öğretmen adayları buna gerekçe olarak uzaktan eğitimin sağladığı avantajlar üzerinde durmuşlardır. Uzaktan eğitimin, esnek olması, vakitten tasarruf sağlaması, bireysel çalışma imkânı vermesi, tekrar edilebilir olması, notların yüksek olması ve aile ile daha fazla zaman geçirme gibi imkânlar sağlaması olarak belirtmişlerdir.

Ekiz (2020), çalışmasında online eğitimin kolaylık sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca tekrar edilebilme ve zamandan tasarruf gibi alt temalara Serçemeli ve Kurnaz’ın (2020); Koray ve Pekbay (2022), Güven ve Uçar (2021) çalışmalarında da rastlanmıştır. Uzaktan eğitim faaliyetlerinin verimli olabilmesi için, uzaktan eğitim ile ilgili algılar önemlidir (Başar ve diğerleri, 2019). Olumlu algılara sahip bireyler, sistemin başarısının artmasında büyük önem arz eder. Uzaktan eğitimin avantajları için literatür incelemelerine bakıldığında uzaktan eğitimin akademik başarıyı arttırdığına yönelik birçok çalışmaya rastlanmaktadır (Kör, Çataloğlu ve Erbay; 2013). Ayrıca Fidan (2020)’ın yaptığı araştırma sonucuna göre; öğretmenlerin çoğunluğu uzaktan eğitimin eğitsel açıdan kullanılması açısından olumlu görüş sahibi olduklarını belirtmiştir. Bulut (2020) çalışmasında; olumlu fikir

beyan eden sosyal bilgiler öğretmen adaylarının online eğitimin esneklik sağladığını belirtmiştir.

Çalışma sonuçları incelendiğinde bu çalışma ile paralel sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir.

Olumsuz fikir beyan eden katılımcılar ise uzaktan eğitimin; etkileşim noktasında yüz yüze eğitimden daha kötü olduğunu vurgulamıştır. Uzaktan eğitimin verimsiz geçtiği fikrini beyan eden öğretmen adayları çoğunluğu teşkil ederken, sırasıyla, alt yapı yetersizlikleri, erişim sorunları, sosyalleşememe, disipline olamama ve etkileşim sorunları üzerinde durmuştur. Birçok yönden avantajlar sağlayan uzaktan eğitim sistemlerinin dezavantajları da mevcuttur (Kaya, 2002; Uşun, 2006; Karataş, 2008; Nizam, 2004). Şöyleki; Yüz yüze iletişim kolaylıkla sağlanamaz. İletişim eksikliği nedeniyle de tepkiler anında ölçülemez. Öğrencilerin sosyalleşmelerini engeller. Yardımsız ve kendi kendine öğrenme alışkanlığı olmayan bireylere yeterince yardım sağlayamaz. Çalışan öğrencilerin dinlenme zamanını elinden alır. Uygulamaya dönük derslerden yeterince yararlanılamaz. Beceri ve tutuma yönelik davranışların gerçekleştirilmesinde etkili olamaz. Ulaşım olanaklarına ve iletişim teknolojilerine bağımlı hale getirebilir. Öğrenme sürecinde karşılaşılan öğrenme güçlükleri anında çözülemez ve buna bağlı olarak sorunlar ortaya çıkabilir. Öğrenci sayısındaki fazlalık nedeni ile öğrenci iletişimde sıkıntılar ortaya çıkabilir. Sınıf psikolojisinin kaybolması sonucunda kontrol mekanizmasında boşluklar oluşabilir. Hedef kitlenin gerekli teknik donanım ve beceri eksikliği söz konusu olabilir. Türkiye’ de kitle iletişim araçlarının hızlı, hazırlıksız ve alt yapı eksikliği giderilmeden kullanılmasıyla sorunlar oluşabilir.

Yapılan bu çalışmada da online eğitimde yaşanan aksaklıklar benzer şekilde öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir.

Uzaktan eğitim hakkında yapılan çalışmalarda uzaktan eğitimin örgün eğitimi simüle edemeyeceği ve örgün eğitim seviyesine yaklaşamayacağına dair görüşler olduğu gibi, uygun teknoloji ve yöntemler kullanılırsa uzaktan eğitimin örgün eğitim kadar etkili olacağını (Hamzaee, 2005) söyleyen görüşler de mevcuttur. Fidan (2020)’ın yaptığı çalışmanın sonucuna göre; öğretmenlerin çoğunluğunun uzaktan eğitimle ilgili olumlu görüş sahibi olduklarını belirtmiştir.

Kırmacı ve Sami (2018) yaptıkları çalışmada uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunları bazı başlıklar altında toplamışlardır. Buna göre; alt yapıdan kaynaklanan sorunlar, bireysel tutum ve davranıştan kaynaklanan sorunlar, zamandan kaynaklanan sorunlar,

mekândan kaynaklanan sorunların olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karakuş, Ucuzsatar, Karacaoğlu, Esendemir ve Bayraktar (2020); Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin (2020); Güven ve Uçar (2021), Bakioğlu ve Çevik (2020), Yurdakul ve Susar-Kırmızı (2021), Cülha ve Yılmaz (2021) çalışmalarında paralel sonuçlara ulaşmışlardır.

Aktay & Keskin (2016)'a göre; Uzaktan eğitimde karşılaşılan sorunları öğrenciden kaynaklanan sorunlar, öğretmenden kaynaklanan sorunlar, kurumlardan kaynaklanan sorunlar başlıkları altında toplamıştır. Buna göre öğrencilerin ekonomik durumlarının yetersizliğinden teknolojiye erişimlerinin olmaması, bilgisayar kullanım yetersizliği, uzaktan eğitim derslerinde güvensizlik, alt yapı ve teknik açıdan yetersizlikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaya (2002)'nin uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin sosyalleşmesini engellediği sonucuna ulaşması çalışmamızla paralellik göstermektedir. Kurt (2021); Özdoğan ve Berkant (2020), Güven ve Uçar (2021), Turan ve Karasu-Avcı (2022) çalışmalarında online eğitimde yaşanan en büyük sorunlardan bir tanesinin de internet erişiminden kaynaklandığını belirtmiştir. Ayrıca Sahu (2020), eğitim altyapısının yetersizliğine değinmiştir.

Bulut (2021) çalışmasında buna paralel olmayan bir sonuç bulmuştur. Olumlu ve olumsuz görüşlerinin yanı sıra online eğitimin hem olumlu hem olumsuz taraflarının olduğunu belirten öğretmen adayları da bulunmaktadır. Bulut (2021), sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının sosyal bilgiler öğretiminin uzaktan eğitim yolu ile yapılmasına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada bireylerin uzaktan eğitime diledikleri zaman katılmalarına olanak sağladığı konusunda olumlu katılım gösterdikleri saptanmıştır. Ancak öğretmenlerin bir kısmının da uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime alternatif olarak görmedikleri, yüz yüze eğitimi uzaktan eğitimden daha verimli gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Çalışma sonuçları incelendiğinde; uzaktan eğitim sürecinde öğretmen adayları motivasyonlarını sağlamakta zorlandıklarını ifade etse de katılımcıların çoğunluğu bir veya birden fazla motivasyon kaynağı ile uzaktan eğitime kendilerini adapte ettiklerini görüşmelerde belirtmiştir. Motivasyonunu sağlayan öğretmen adayları iki ana temaya ayrılmışlardır. Konsantre olmak suretiyle motive olanlar ve bunu zorunluluk duyarak yapanlar olarak ikiye ayrılmışlardır. Katılımcılar özellikle gelecek kaygısı, not yükseltme ve derslere kendini vererek motive olduklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan yeni hobiler edinerek motive olan, sessiz ortamlar oluşturarak bunu başaran ve kendini ödüllendirerek motive olan katılımcılar dikkat çekmektedir. Sağlık, disiplin, sürecin geçici olduğuna dair inanç ve kendilerini zorlayarak bunu başaran katılımcıların görüşleri “zorunluluk” teması altında

toplanmıştır. Pandemi süreciyle beraber öğrencilerin öğrenme motivasyon hızları oldukça etkilenmiştir. Birçok öğrenci ve eğitimci bu süreç nedeniyle oluşan kısıtlamalara ayak uydurmada ve verimli çalışmada oldukça zorlanmıştır ve motive olamamışlardır (Özer, 2020).

Öğretmen adaylarının motivasyonlarını sağlayamama sebeplerinden birisi olan odaklanma sorunlarına Bayındır (2022), çalışmasında vurgu yapmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının çoğunluğunun motivasyonlarını sağlamakta zorlandıkları görülmektedir. Akgül ve Oran (2020) da çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin de benzer olumsuzlukları dile getirdiğini belirtmiştir.

Katılımcılara uzaktan eğitime erişme araçları sorulduğunda, 34 telefon, 29 bilgisayar ve 9 tablet cevabı alınmıştır. Öğretmen adaylarının genellikle birden fazla elektronik alet ile uzaktan eğitim sürecine dahil olduğu görülmektedir. Katılımcılar bu soruya bazen tek bir teknolojik alet ile katılım sağladığına dair cevap verirken bazen de farklı zamanlarda “telefon ve bilgisayar” gibi birden fazla teknolojik alet yardımı ile online eğitim süreçlerine dahil olduklarını aktarmışlardır. Uzaktan eğitim zaman ve mekândan bağımsız olarak ve bilişim teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilen ekonomik ve etkileşimli bir eğitim şekli olarak tanımlanabilir (Gökçe, 2008). Materyallerin zenginleştirilmesi bireysel farklılıkları ortadan kaldırabilir (Kettanurak, Ramamurth ve Haseman, 2001).

Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlara (fiziksel uyarıcılar) verdiği cevaplar incelendiğinde, öğretmen adayının yarıya yakının herhangi bir sorun yaşamadığı görülmektedir. Sorun yaşayan katılımcıların çoğunluğu internet alt yapısından kaynaklı sorunlardan söz ederken diğer çoğunluk ise eğiticiden kaynaklı sorunlardan söz etmiştir. Ayrıca, ev ortamının olumsuzlukları, ses, görüntü ve donma gibi aksaklıklar diğer cevaplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde online eğitimde fiziksel açıdan yaşanan problemlerin çoğunlukla internet kaynaklı olduğuna dair cevaplar verilmiştir. (Kırmızıgül, 2020; Özkan, 2022). Ayrıca, Russel (1999) yaptığı çalışma ile eğitim teknolojileriyle uzaktan eğitimin iyi yapılandırılmasıyla yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitim arasında bir farkın olmayacağı sonucuna ulaşmıştır. Buradan yola çıkarak eğitim teknolojilerine gereken yatırım yapılırsa uzaktan eğitimde yaşanan sorunların önemli bir kısmı giderilebilir.

Uzaktan eğitimin bitip okulların hibrit eğitim ile hem uzaktan hem de yüz yüze sürdüğü süreç ile ilgili katılımcı görüşlerinin alındığı kısımda verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların yarıdan fazlası bu süreçte herhangi bir zorluk yaşamadığını belirtmiştir. Kalan

kısım ise sağlık riskleri, yeni sürece adapte olamamayı, odak sorunları ve konfor sorunlarını yaşıadıklarını belirtmiştir. Eğitim-öğretim ortamında oluşacak sorunlar istenilen düzeyde eğitimin yapılmasına da engel olacağından, sorunlara sebebiyet verecek her türlü engeli ortadan kaldırmak bu sorunlara çözümler getirmekte bu açıdan önem arz etmektedir (Yılmaz ve Altinkurt, 2011).

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uzaktan eğitim sürecinin daha verimli geçmesi için önerileri sorulmuş, üç ana temada cevaplar verilmiştir. Fiziki şartlar, beşerî şartlar ve fikir belirtmeyenler bu temaları oluşturmaktadır. Müfredat yoğunluğu ve derslerin yetişmemesi, eğitici kalitesi, etkileşim sorunları ve fırsat eşitliği gibi kodlar beşerî şartlar teması altında toplanmıştır. Fizik şartlar teması altında en fazla verilen cevap internet ve ders materyallerinin iyileştirilmesi yönündeki önerilerdir. Sistem altyapısının düzeltilmesi ve elektronik materyallerin geliştirilmesi de fiziki şartlar ile alakalı önerilerdir. Son olarak da bir kısım katılımcı herhangi bir fikir beyan etmemiştir. Tam verim almak için öncelikle öğrencilerin uzaktan eğitime karşı olumlu tutum oluşturmaları sağlanmalıdır (Taşpınar, 2014).

Bireysel çalışmaya yatkın olmayan bireyler için etkili bir öğretim süreci gerçekleşemez. Uzaktan eğitim sistemlerinin ilk yatırım maliyeti yüksektir, kimi zaman beklenenden bile daha yüksek olabilir. Donanım yetersizliğinden dolayı bireyde strese sebep olabilir. Değerlendirme sürecinde güvenilirlik oranı düşüktür. Eğitim sürecinde anında geribildirim olmaması öğrenmeyi olumsuz etkilemektedir. Uzaktan eğitim sistemlerinde genellikle öğrenci destek hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmı için sadece uzaktan eğitim uygulamaları etkili bir şekilde gerçekleştirilmemektedir. Bu sebeple öğretim sürecinin yüz yüze eğitimle desteklenmesi gerekmektedir (Ayvacı ve Ernas, 2013).

Turan ve Karasu-Avcı (2022) Karadağ ve Yücel (2020); Karahan, Bozan ve Akçay (2020); Güven ve Uçar (2021); çalışmalarında uzaktan eğitimin etkisiz olma sebebini öğretmen adayları ‘öğretim elemanlarından kaynaklı yetersizlikler’ şeklinde belirtmeleri bu çalışmayla benzerlik göstermektedir. Koray ve Pekbay (2022), Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarıyla yapmış oldukları çalışmada online eğitim sürecinde teknolojiyi kullanma noktasında beceri sağlamaları, uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlik yeterliliklerine katkı sağladığı sonucu çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Öğretmen adayları, uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlik becerilerini ne yönde etkilediği hususunda iki ana tema üzerinde cevaplar vermiştir. Krizle baş edebilme becerisi, teknolojik alet kullanma becerisi ve çevrimiçi eğitim deneyimi olumlu olarak karşılanırken;

okul deneyimi dersini fiziksel olarak alamamaları, iletişim becerilerini geliştirememesi, etkileşim sorunları, deneyimsizlik ve sınıf yönetimi becerilerinden olumsuzluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Doğruer ve Güvendir (2020) İngilizce Öğretmen Adayları ile yaptığı çalışmasında öğretmenlik uygulamaları (staj) dersinin online eğitimde yetersiz kaldığını ve deneyim noktasında öğretmenlik becerilerine gerekli katkıyı sağlayamadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu husus, bu çalışmamız ile paralellik göstermektedir.

Aynı şekilde Aslan-Altan (2021) ve Kalkan ve Yıldız (2022) öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmalarda yine benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Pandemi sürecindeki eğitimin öğretmen adaylarının mesleki becerilerini olumsuz etkilediğini düşünenlerin oranı, olumlu etkilediğini düşünenlerden fazla olduğu saptanmıştır (Karaduman ve Eti, 2020) çalışmasında öğretmen adaylarının online eğitim sürecinde mesleki açıdan yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum mevcut çalışma ile paralellik göstermektedir. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları online eğitimde, etkileşimin yetersiz olması ve sosyalleşememe gibi alt temalarda sürecin olumsuz geçtiğine dair fikir belirtmiştir. (Başaran ve diğerleri., 2020; Güven ve Uçar, 2021) çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmıştır.

5.2. Öneriler

Pandemi ve benzeri salgınları verimli yönetebilmek için örneklem özelinde şu öneriler sıralanabilir:

Dezavantajlı olan öğrenciler göz önüne alındığında, çevrimiçi eğitimin olumsuz etkilerini minimuma indirmek için küçük gruplarla ders yapılmalı ve bütün öğrencilerle etkileşim kurmak amaçlanmalıdır.

Öğrencilerin tamamına ulaşmak uzaktan eğitimin nihai hedeflerinden bir tanesi olduğundan, kalitesi yüksek bir içerik sağlanması amacıyla öğretim elemanlarına çeşitli seminerler ve eğitimler verilmelidir.

Uzaktan eğitimde en çok kullanılan araçların başında bilgisayar, telefon, tablet vb. araçların kullanımına yönelik öğretmenler ve öğrenciler eğitilmeli gerekli bilgiler aktarılmalıdır.

Okulların açık olmadığı durumlarda yönetim erkleri tarafından tüm çocuklara fırsatlardan adil şekilde yararlanabilmeleri için en azından asgari kaynaklara sahip olmaları sağlanabilir.

Eğitimde normalleşme sürecinde dezavantajlı durumda olan öğrencilerin geride kalmalarını engellemek için telafi ya da destek eğitimleri sağlanabilir.

Araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde uzaktan eğitime ilişkin görüşleri ile sınırlıdır. Eğitim fakültesinin farklı programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının görüşleri alınarak kapsamlı ve karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

Araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde uzaktan eğitime ilişkin görüşleri ile sınırlıdır. Araştırma yapılan süreçte Covid 19 pandemi şartlarının olması nedeniyle yoğun bir şekilde kullanılan uzaktan eğitim platformları sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yanında mevcut özel ve kamu okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri açısından da değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). Etkili Öğrenme ve Öğretme. İzmir: Eğitim Dünyası. *Akademik Bilişim 2006, 9-11 Şubat*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Akça, Ö. (2006). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin İletişim Engelleri ile İlgili Öğrenci Görüşleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Akdağ, H. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-I. Refik Turan (Ed.). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri İçinde. (1. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Akkoyunlu, B. ve Bardakçı, S. (2020). Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitim. Yüksek Öğretim Kalite Kurulu. Erişim adresi: <https://portal.yokak.gov.tr/makale/pandemi-doneminde-uzaktan-egitim>.
- Akşit, Ş. (2011). İlköğretimde Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Güçlükler (Denizli- Erzurum Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale.
- Aktay, S. ve Keskin, T. (2016). Eğitim Bilişim Ağı (Eba) İncelemesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 27-44.
- Aktürk, A. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürece Dayalı Ölçme Ve Değerlendirme Yöntemlerini Kullanabilme Durumları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Alkan, C. (1987). Öğrenme-Öğretme Süreçleri İlkeler. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 20(1), 209-229.
- Alkan, C. (1997). Eğitim Teknolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Allen, I. E. ve Seaman, J. (2011). Going The Distance: Online Education İn The United States, 2011. Sloan Consortium. PO Box 1238, Newburyport, MA 01950.
- Anderson, J. (2020). Brave New World The Coronavirus Pandemic İs Reshaping Education. <https://qz.com/1826369/how-coronavirus-is-changingeducation/> (Erişim: 29.05.2022).

- Aras, M. (2022). Öğretmen Görüşlerine Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Süresince Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaşılan Güçlükler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Van.
- Arık, B. M. (2020). Türkiye’de Koronavirüsün Eğitime Etkileri-I. *Eğitim Reformu Girişimi*. Erişim adresi: <https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-koronavirusun-egitime-etkileri-i>
- Arslan, A. (2020). Öğretmen Adayları Perspektifinden Pandemi Öncesi ve Sonrası Öğrencilere Kazandırılması Gereken 21. Yüzyıl Becerilerinin Belirlenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 553-571.
- Arslan, İ. ve Karagül, S. (2020). Küresel Bir Tehdit (COVID-19 Salgını) ve Değişime Yolculuk. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 1-36.
- Arslan, V. (2019). Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Deneyimi ve Verimliliği Analizi: İstanbul Üniversitesi örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Arslantaş, S. (2006). 6 ve 7. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi (Malatya İli Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, Altan, B. (2021). Uzaktan Eğitimde Yeni Serüven: Çevrimiçi Öğretmenlik Uygulamaları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 753-76.
- Atbaşı, C. (2007). İlköğretim II. Kademe (6. ve 7. sınıfta) Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi Ve Öğretiminde Yaşanan Güçlükler (Aksaray örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atchoarena, D. (2020). Covid-19: Learning Cities On The Front Line <https://en.unesco.org/news/covid-19-learning-cities-front-line> (Erişim: 29.03.2021).
- Aydın, S. (2007). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sakarya.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilgiler Dergisi* 6(22), , 46-73.

- Ayvva, Ö. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Öğretme Süreci ile İlgili Öğrenci Görüşleri, *In International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11(13), 276-282.
- Ayvacı, H. ve Ernas, S. E. (2013). Fizik II Dersinin Uzaktan Eğitimle İşleniş Süreci ve Bu Sürecin Öğretmen Adaylarının Görüşleri ile Değerlendirilmesi. 1. *International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium Handbook*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 25-30.
- Baek, J. H. ve Jones, E., Bulger, S., Taliaferro, A. (2018). Physical Education Teacher Perceptions Of Technology-Related Learning Experiences: A *Qualitative Investigation*. *Journal of Teaching in Physical Education*, 37(2), 175-185.
- Bakioğlu, B. ve Çevik, M. (2020). Science Teachers' Views On Distance Education İn The Covid-19 Pandemic Process. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Balaman, F. ve Tiryaki, S. (2021). Corona Virüs Nedeniyle Mecburi Yürütülen Uzaktan Eğitim Hakkında Öğretmen Görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 10 (1), 52-84.
- Balcı, A. (2020). Covid-19 Özelinde Salgınların Eğitime Etkileri. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi*, 3(3),75-85.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Yayınları.
- Başar, M., Arslan, S., Günsel, E. ve Akpınar, M. (2019). Öğretmen Adaylarının Uzaktan Eğitim Algısı. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 3(2), 15-20.
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E. ve Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 179-397.
- Bayındır, N. (2022). Öğrenmeye Odaklanma Sorununun Nedenlerine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri. *Journal Of Sustainable Educational Studies (Jses)*, 3(1), 1-9.
- Baz, F. (2016). Web Tabanlı Bir Uyarlanabilir Çevrimiçi Öğrenme Ortamının Harmanlanmış Öğretim Modeline Uygun Olarak Tasarlanması ve Öğrenci Başarısına Etkisi. (Doktora tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi. Hatay.

- Beldarrain, Y. (2006). Distance Education Trends: Integrating New Technologies To Foster Student Interaction And Collaboration. *Distance Education*, 27(2), 139-153. doi:10.1080/01587910600789498.
- Beltekin, N. (2018). Veri Toplama Araçları, Ed. Beycioğlu, K., Özer, N. ve Kondakçı, Y. Eğitim Yönetiminde Araştırma, Pegem Akademi, Ankara.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü Ve Yarını. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Bozkurt, A. (2020). Korona virüs (Covid-19) Pandemisi Sırasında İlköğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik İmge ve Algıları: Bir Metafor Analizi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1- 23.
- Bozkurt, A. (2020). Korona Virüs (Covid-19) Pandemi Süreci ve Pandemi Sonrası Dünyada Eğitime Yönelik Değerlendirmeler: Yeni Normal ve Yeni Eğitim Paradigması. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Bozkurt, A. ve Sharma, R. (2020). Emergency Remote Teaching In A Time Of Global Crisis Due To Coronavirus Pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-6.
- Bozkurt, S. (2017). Uzaktan Eğitim Yayıncılığında Sinematografik Tasarımın Önemi ve Etkileri Bülent Ecevit Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinema Televizyon Anasanat Dalı, İstanbul.
- Bozkuş, T. (2014). A Research on Identifying the Need For Distance Education For National Athletes Who Study in School Of Physical Education And Sport. *TOJDE*, 15, 282-290.
- Bulut, İ. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminin Uzaktan Eğitim Yolu ile Yapılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, İnönü Üniversitesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Malatya.
- Büyükkarcı, S. (2003). İstanbul Ermeni Okulları. Konya: Yelken Basım-Yayım Dağıtım.
- Can, E. (2020). Korona Virüs (Covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye’de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.

- Cerezo, R. & Núñez, J. C., Rosário, P., Valle, A., Rodríguez, S. ve Bernardo, A. (2010). New Media for the promotion Of Self-Regulated learning in Higher education. *Psicothema*, 22(2), 306-315.
- Chang, G.C. & Satako, Y. (2020). How Are Countries Addressing The Covid-19 Challenges in Education. *A Snapshot of Policy Measures*.
- Clark, R. E. (1994). Media Will Never Influence Learning. *Educational Technology Research and Development*, 42, 21-29.
- Creswell, J. W. (2017). Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri (Çev. H. Özcan). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cülha, A. ve Yılmaz, S. (2021). Uygulamalı Derslerde Uzaktan Eğitime İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri: Beden Eğitimi Örneği. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(3), 81-92.
- Çakır, F. (2022). Matematik Öğretmenlerinin Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecindeki Ev Ödevleri Yaklaşımları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Çalıklan, Ö. (2019). 2017-2018 Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Gerçekleştirilme Düzeyinin Belirlenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Çukadar, S. ve Çelik, S. (2003). İnternete Dayalı Uzaktan Öğretim ve Üniversite Kütüphaneleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(1), 31-42.
- Dada, D. (2006). E-readiness For Developing Countries: Moving The Focus From The Environment To The Users. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries (EJISDC)*, 27(6), 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1002/j.1681-4835.2006.tb00183.x>.
- Demir, E. (2014). Uzaktan Eğitime Genel Bir Bakış. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (39), 203-212.

Diehl, E. W. C. (2013). Charles A. Wedemeyer: Visionary pioneer of distance education. In Handbook of distance education

<https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203803738.ch3>

Demir, F. ve Öztaş, F. (2020). Covid-19 Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 273-292.

Dilekçi, Ü. ve Limon, İ. (2020). Covid-19 Salgını Bağlamında Öğretmenlerin Algıladıkları “Aşırı İletişim Yüğü” Düzeylerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 231-252.

Dinç, M. (2017). Lise Öğrencilerinde Özgül İnternet Bağımlılığının Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Özellikler Açısından İncelenmesi. (Yayınlanmış Doktora Tezi.) Marmara Üniversitesi, İstanbul

Dinçer, S. (2006). Uzaktan Eğitime ve Bilgisayar Destekli Eğitime Genel Bir Bakış. *Akademik Bilişim*, (9-11) Şubat, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Doğanay, A. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Doğruer, S. ve Güvender, E. (2023). Opinions Of Pre-Service English Teachers On Distance Practicum In The Covid-19 Period: An Example From Turkey. *Bartın University Journal Of Faculty Of Education*, 12(1), 85-96.

Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. C. Şahin, (Edt). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler İçinde*. (31-41). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yay.

Durak, G., Çankaya, S. ve İzmirli, S. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Türkiye’deki Üniversitelerin Uzaktan Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi, *Necatibey Eğitim Fakültesi Fen ve Matematik Eğitimleri Dergisi*, 14(1), 787-809.

Durmuş, S. (2004). Matematikte Öğrenme Güçlüklerinin Saptanması Üzerine Bir Çalışma, *Eğitim ve Teknoloji Dergisi*, 48-63.

Ekiz, M. A. (2020). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Karantina Dönemindeki Uzaktan Eğitim ile İlgili Görüşleri (Nitel Bir Araştırma). *Spor Ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(Özel Sayı 1), 1 -13.

- Emin, N. M. (2020). Koronavirüs Salgını ve Acil Durumda Eğitim. *SETA Perspektif*. 268, 1-4.
- Eraslan, L. ve Babadağ, G. (2015). Eğitimin Hukuki Temelleri, Eğitim Bilimine Giriş. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erden, M. (2000). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yay.
- Erfidan, A. (2019). Derslerin Uzaktan Eğitim Yoluyla Verilmesiyle İlgili Öğretim Elemanı Ve Öğrenci Görüşleri: Balıkesir Üniversitesi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Ertekin, S. (2022), Covid-19 Pandemisi Sürecinde Okul Öncesi Öğretmenlerinin Teknoloji Kabul ve Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi: Çanakkale Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Erturgut, R. (2008). İnternet Temelli Uzaktan Eğitimin Örgütsel, Sosyal, Pedagojik ve Teknolojik Bileşenleri. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 1(2): 79-86.
- Ertürk, S. (1972). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelken Yayınları.
- Ertürk, S. (1982). Program Development in Education (Eğitimde program geliştirme) (4th Edition), Ankara: Metaksan.
- Eti, İ. ve Karaduman, B. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinin Öğretmen Adaylarının Mesleki Yeterlikleri Açısından İncelenmesi Araştırma Makalesi. *Millî Eğitim Dergisi*. 49(1), 635-656.
- Fırat, M. ve Kılınc, H. ve Yüzer, T. V. (2018). Level of Intrinsic Motivation Of Distance Education Students In E- Learning Environments. *Journal of Computer Assisted Learning*, 34(1), 63-70.
- Fidan, M. (2020). Covid-19 Belirsizliğinde Eğitim: İlkokulda Zorunlu Uzaktan Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 25-49. file:///C:/Users/firat/Downloads/746156.pdf
- Genç, M. ve Gümrükçüoğlu, S. (2020). Korona Virüs (Covid-19) Sürecinde İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Bakışları. *Turkish Studies*, 15(4), 403-422.
- Ghani, A. (2020). The Impact Of Covid-19 And Strategies For Mitigation And Suppression in Low- And Middle-Income Countries. *Science Magazine*, 369(6502), 413-422.

- Giannini, S. ve Lewis, G. (2020). Three Ways To Plan For Equity During The Coronavirus School Closures. <https://gemreportunesco.wordpress.com/2020/03/25/three-ways-to-plan-for-equity-during-the-coronavirus-schoolclosures/web> (Erişim: 29.03.2022).
- Gönenç, S. ve Açıklık M. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar Ve Bunlara Getirdikleri Çözüm Önerileri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 26-41.
- Gökçe, A. T. (2008). Küreselleşme Sürecinde Uzaktan Eğitim. D.Ü. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 1-12.
- Gujjar, A. A. ve Malik, M. A. (2007). Preparation of Instructional Material For The Stance Teacher Education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 8(1), 55–63.
- Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F. ve Madran, R. O. (2010). Sosyal Ağların Eğitim Amaçlı Kullanımı. *2010 Türkiye’de İnternet Konferansı*. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Güngördü, E. (2001). İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gürkan, B. (2009). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Güncel Olaylar: İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Eğitiminde Güncel Olayları Ele Alış Biçimlerinin Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gürel, D., Çetin, T. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Ve Kültür Aktarımında Edindiği Rol Üzerine Bir İnceleme1. *AJELI-Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction*, 6(2), 22-40.
- Güven, S., Özerbaş, M. A. (2018). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Pegem.
- Güven, S. ve Uçar, M. (2021). Öğretmen Adaylarının Uzaktan Eğitim ve Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Görüşleri. *Journal Of Awareness Journal Of Awareness*, 6(3), 165-183 <https://journals.gen.tr/joa>
- Hamzaee, R. G., A. Survey and A Theoretical Model Of Distance Education Programs. *International Advances in Economic Research* 2005; 11(2); 215–229. doi:10.1007/s11294-005-3017-6.

- Hansch, A., Hillers, L., McConachie, K., Newman, C., Schildhauer, T. ve Schmidt, P. (2015). Video and Online Learning: Critical Reflections and Findings from the Field. *HIIG Discussion Paper Series*, No. 2015-02. doi:10.2139/ssrn.2577882.
- Harasim, L. (2000). Shift happens: Online Education As A New Paradigm In Learning. *The Internet And Higher Education*, 3(1-2), 41-61.
- Işık, A. H., Karacı, A., Özkaraca, O. ve Biroğul, S. (2010). Web Tabanlı Eş Zamanlı (Senkron) Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*. 10-12 Şubat 2010. Muğla Üniversitesi.
- İmamoğlu, H. ve Siyimer, F. (2020). Korona virüs Salgını ve Uzaktan Eğitim Süreci Hakkında Öğretmen Görüşleri: Şehit Bülent Yalçın Spor Lisesi Ve Şehit Ertan Yılmaz Güzel Sanatlar Lisesi. (Sinop). Örneği, *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(4), 742-761.
- İşman, A. (2008). Uzaktan Eğitim (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- İşman, A. (2011). Uzaktan Eğitim. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- İşman, A. ve Barkan, M. ve Demiray, U. (2003). Online distance education book. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*.
- Kabapınar, Y. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5. Sınıf) Programları'ndaki Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *İlköğretim Online*, 9(2), 776-791.
- Kalkan, M. ve Yıldız, E. (2022). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersine Yönelik Görüşleri. *Eurasian Journal Of Teacher Education*, 3(1), 1-18.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye'de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Kaptan, S. (1993). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikler*. Ankara: Tekışık Web Ofset.
- Karacaoğlu, Ö. C. ve Acar, E. (2010). Yenilenen Programların Uygulanmasında Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 45-58.

- Karadağ, E. ve Yücel, C. (2020). Yeni Tip Koronavirüs Pandemisi Döneminde Üniversitelerde Uzaktan Eğitim: Lisans Öğrencileri Kapsamında Bir Değerlendirme Çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192.
- Karahan, E., Bozan, M. A. ve Akçay, A. O. (2020). Sınıf Öğretmenliği Lisans Öğrencilerinin Pandemi Sürecindeki Çevrim İçi Öğrenme Deneyimlerinin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Karakuş, F. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapıcı Öğrenme ve Otantik Değerlendirme Yaklaşımlarının Öğrencilerin Akademik Başarı, Kalıcılık ve Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Karakuş, N., Ucuzsatar ve N., Karacaoğlu, M. Ö., Esendemir, N. ve Bayraktar, D. (2020). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 220-241.
- Karataş, S. (2008). Temel Kavramlar ve Kuramsal Temeller. İnternet Temelli Eğitim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 125-128
- Kaya, Z. (2002). Uzaktan Eğitim (1. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaymakçı, S. ve Ata, B. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgilerin Doğasıyla İlgili Görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research*, 3(1), 35- 64.
- Kettanurak, V. N., Ramamurthy, K. ve Haseman, W. D. (2001). User Attitude As A Mediator Of Learning Performance İmprovement In An İnteractive Multimedia Environment: An Empirical Investigation Of The Degree Of Interactivity And Learning Styles. *International Journal of Human Computer Studies*, 54(4), 541- 583.
- Kılıç, Ü. (2022), Covid 19 Pandemisi Sürecinde İlkokul Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Ulaşabilme Durumlarının İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Kırık, A. (2014) Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, (21): 73-94.
- Kırmacı, Ö. ve Acar, S. (2018). Kampüs Öğrencilerinin Eşzamanlı Uzaktan Eğitimde Karşılaştıkları Sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 14(3), 276-291.

- Kırmızıgül, H.G. (2020). Covid-19 Salgını ve Beraberinde Getirdiği Eğitim Süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283-289. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1128111> adresinden 01.11.2020 tarihinde güncellenmiştir.
- Koçdar, S. (2006). Uzaktan Eğitim Ders Kitaplarının Geribildirim Açısından Değerlendirilmesi: Anadolu Üniversitesinin Uzaktan Eğitim Veren İşletme ve İktisat Fakülteleri Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Koçoğlu, E. ve Egüz, Ş. (2019). Türkiye’de, Sosyal Bilgiler Eğitimine İlişkin Alan Eğitimcilerinin Sorunsal Tespitleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), 26-37
- Kokoç, M. (2019). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Bağlılık Düzeylerinin Akıllı Telefon Bağımlılıkları, Öz-Düzenleme ve Öz-Yeterlik Becerileri İle İlişkisinin Modellenmesi. (Doktora tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Koray, A. ve Pekbay, C. (2022) Uzaktan Eğitimle Gerçekleştirilen Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi: Öğretmen Adayı Perspektifi. *Turkish Journal Of Primary Education*, 7(2), 117-131.
- Kör, H., Çataloğlu ve H., Erbay, H. (2013). Uzaktan ve Örgün Eğitimin Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisinin Araştırılması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*.1-12.
- Kuloğlu, M. (2020). Uzaktan Eğitimde Öğrencilerin Can Sıkıntısıyla Başa Çıkma Stratejileri.
- Kurt, K., Kandemir, M. A. ve Çelik, Y. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitime İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 88- 103. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubad/issue/62625/826114>.
- Küçük, S. (2020). Uzaktan Eğitim: Nereden Nereye? *Bahçem Eğitim ve Kültür Dergisi*. 22-28.
- Lau, J., Yang, B. & Dasgupta, R. (2020). Will The Coronavirus Make Online Education Go Viral The World Universty Rankings, 12 March.
- <https://www.timeshighereducation.com/features/will-coronavirus-make-online-education-go-viral> adresinden 01.03.2023 tarihinde güncellenmiştir.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar), Ankara, 29s. Arat, T. ve Bakan, Ö. (2011). Uzaktan

- eğitim ve uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1 -2), 363-374.
- MEB. (2005). İlköğretim Okulu Ders Programları ve Öğretim Kılavuzu. İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi.
- Memişoğlu, H. ve Köylü, G. (2015). Sosyal Bilgiler Dersindeki Sorunlar Ve Çözüm Yollarına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 10(11), 1099-1120.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Saga Publication.
- Moore, M. G. (1993). Theoretical Principle of Distance Education. *Theory of Transactional Distance*. In D. Keegan (Ed.), 22-38, London: Routledge.
- NCSS (National Council For The Social Studies), (1993). The Social Studies Professional. Erişim adresi: <https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-socialstudies>.
- Nizam, F. (2004). Eğitim-Öğretimde Kitle İletişim Araçlarının Kullanım Olanakları ve Avantajları. *KATÜ Akademik Bilişim*, 1-17.
- Odabaş, H. (2003). İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim ve Bilgi ve Belge Yönetimi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22-36.
- Özarıslan, M., Kubat, B. ve Bay, Ö. F. (2007). Uzaktan Eğitim İçin Entegre Ofis Dersinin Web Tabanlı İçeriğinin Geliştirilmesi ve Üretilmesi. *Akademik Bilişim*, 31 Ocak-2 Şubat, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Özbay, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Güncel Durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (5), 376-394.
- Özcan, B. ve Saraç, L. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Öğretmen Çevrim İçi Uzaktan Eğitim Rol ve Yeterlikleri: Beden Eğitimi Öğretmenleri Örneği. *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi*, 49(1), 459-475
- Özden, Y. (1999), *Öğrenme Öğretme*. Ankara: Pegem Yay.
- Özen, E. ve Baran, H. (2019). Uzaktan Eğitimde Yönelimler: 2016-2018 Yılları Arasında Proquest Veri Tabanında Yayımlanan Tezlerin İçerik Analizi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 28-40.

- Özer M. (2020) Educational policy actions by the Ministry of National Education in the times of Covid-19 pandemic in Turkey. *Kastamonu Educational Journal*, 28(3), 1124-1129. <http://dx.doi.org/10.24106/kefdergi.722280> adresinden erişildi.
- Özkul, A. E. ve Aydın, C. H. (2020). Açık ve Uzaktan Öğrenmenin Temelleri Ve Araştırmaları. (ed. K. Çağıltay & Y. Göktaş). *Öğretim Teknolojilerinin Temelleri: Teoriler, Araştırmalar Eğilimler* (s. 633-654). Ankara: Pegem Akademi.
- Özmen, C. (2010). Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. C. Öztürk (Editör). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları İçinde. (1-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller. Ankara: Pegem Yayınları.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R., (2002). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(15), 173-182.
- Palas-Bozkurt, E. (2019). Uzaktan Eğitimde Kullanılan Videolu Yöntemlerin Ön Lisans Öğrencilerinin Matematik Başarılarına Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Papi, C. ve Büyükaslan, A. (2007). Türkiye ve Fransa'daki Uzaktan Eğitimde Gelişmeler: Hangi Eğitim Hakkı. *In Marsilya: Colloque Tice Mediterranee-Uzaktan Eğitimde İnsan/Değişim Sorunsalı* (Vol. 2).
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative Evaluation And Research Methods*. CA: Sage.
- Pekuslu, M. N. (2019). 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri (Isparta İli Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Denizli.
- Pope, J. (2014). What are MOOCS Good For? *MIT Technology Review*, 68-71.

- Safran, M. (1993). *Tarih Öğretiminin Eğitsel Amaçları*. Ankara: Belleten. Türk Tarih Kurumu Yayınları, 57(220), 827-842.
- Safran, M. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. B. Tay, ve A. Öcal, (editörler).*Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde*,1-18. Ankara:Pegem Akademi.
- Sahu, P. (2020). Closure Of Universities Due To Coronavirus Disease 2019 (Covid-19): Impact On Education And Mental Health Of Students And Academic Staff *Cureus*, (4), 4–9. [Http://Doi.Org/10.7759/Cureus.7541](http://doi.org/10.7759/Cureus.7541)
- Sarıcı, S. ve Sarıkaya, Bulut, M. (2018). Bizim Mecmua’da Akıl Oyunları, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 568-591.
- Schlosser, C. A. ve Anderson, M. L. (1994). *Distance education: Review of the literature*. Ames, IA: Iowa Distance Education Alliance. (Eric No. ED382159).
- Serçemeli, M. ve Kurnaz, E. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Öğrencilerin Uzaktan Eğitim ve Uzaktan Muhasebe Eğitimine Yönelik Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53. Retrieved From [Https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Utsobilder/Issue/55152/741358](https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Utsobilder/Issue/55152/741358)
- Serttaş, F. (2019). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Bilim Teknoloji ve Toplum Ünitesi'nin Öğretiminde Argümantasyon Tabanlı Öğrenme Sürecinin Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Antalya.
- Simonson, M., Smaldino, S. ve Zvacek, S. (2015). *Teaching And Learning At A Distance. Foundations of Distance Education (Sixth Edit)*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Sinecan, F. (2019). Türk Dili Dersinin Uzaktan Eğitim Yoluyla Verilmesinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020a). Covid-19 (Sars-Cov-2 Enfeksiyonu) Genel Bilgiler, Epidemiyoloji ve Tanı. Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39551/0/covid-19rehberigenelbilgiler-epidemiyojivetanipdf.pdf> (Erişim: 29.06.2022).

- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020b). Covid-19 Bilgilendirme Platformu. Covid-19 Nedir? <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> (Erişim: 22.07.2022).
- Tanhan, H. (2020). Pandemi ve Eğitim. Ankara, Anı yayıncılık.
- Tanrıöğen, A. (2006). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Etkili Vatandaş Yetiştirme. A. Tanrıöğen (Ed.), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde,12-20. İstanbul: Arı Matbaacılık.
- Taşpınar, M. (2014). Mesleki Eğitimde Uzaktan Eğitim ve Toplumsal Algı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1-7.
- Tay, B. (2005). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 209-225.
- Tayan, T. (1996). "Açılış Konuşması" 1996 Bütçe Raporu. Ankara: MEB Yayınları.
- Tekindal, S. ve Cin, M. (2002). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Telli, Y. S. ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 25-34. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1051865> adresinden 01.11.2022 tarihinde güncellenmiştir.
- Todhunter, B. (2013). LOL- limitations of online learning - are we selling the open and distance education message short? *Distance Education*, 232–252.
- Tomei, L. A. (2010). Designing Instruction For The Traditional, Adult, And Distance Learner: A new engine for technology-based teaching. Hershey, PA: Information Science Reference.
- Tonga, D., Keçe, M. ve Kılıçoğlu, G. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kazanımların Vatandaşlık ve İnsan Hakları Konuları Açısından Değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171(171), 289-308.
- Töremen, F. (2010). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Turan, R., Sünbül, A. M. ve Akdağ, H. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar- I*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Turan, S. ve Karasu, E. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevrimiçi Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27),S. 624-643.

- Türk Dil Kurumu-TDK. (2022). Büyük Türkçe Sözlük. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türker, A. ve Dündar, E. (2020). Covid-19 Sürecinde Eğitim Bilişim Ağı (Eba) Üzerinden Yürütülen Uzaktan Eğitimlerle İlgili Lise Öğretmenlerinin Görüşleri, *Milli Eğitim Dergisi*. 49(1), 323- 342.
- UNESCO (2020). School Closures Caused By Coronavirus (Covid-19). <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> 05.02. 2023 tarihinde alıntılanmıştır.
- Uşun, S. (2006). Uzaktan Eğitim. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Uysal, G. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde İşbirlikli Öğrenmenin Erişime, Problem Çözme Becerilerine, Öğrenme Stillerine Etkisi ve Öğrenci Görüşleri, (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Uzunboylu, H. ve Tuncay, N. (2012). Uzaktan Eğitimde Sanal Değişimler. Ankara: Pegem A Akademi.
- Ülkü, S. (2018). İlkokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Varol, A. ve Türel, Y., K. (2003). Çevrimiçi Uzaktan Eğitimde İletişim Modülü. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 34-42.
- WHO (2021). WHO Coronavirus (Covid-19) Dashboard. <https://covid19.who.int/> (Erişim: 29.03.2021).
- Yadigâr, G. (2010). Uzaktan Eğitim Programlarının Etkinliliğinin Değerlendirilmesi (G.Ü. Bilişim Sistemleri Uzaktan Eğitim Tezsiz Yüksek Lisans Programı Örneği), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Yanpar, Ş. T. (1997). İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 2(1), 41-13.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

- Yıldırım, D. (2018). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Akademik Başarıları, Etkileşim ve Gezinme Örüntülerinin İlişkisel Çözümlemesi. (Doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, K. ve Tepebaş, F. (2011). İlköğretim Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Mesleğine Yeni Başlayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 157-177.
- Yılmaz, K. (2010). Sosyal bilgiler eğitimindeki sorunlar ve çözüm önerileri: öğretim elamanlarının görüşleri. *Türk Eğitim Dergisi*, 839-867.
- Yorgancı, S. (2014). Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Yönteminin Öğrencilerin Matematik Başarılarına Etkileri. K. Ü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 1401-1420. [https://www.researchgate.net / publication/299595258](https://www.researchgate.net/publication/299595258) adresinden 06.09.2020 tarihinde güncellenmiştir.
- YÖK (2020). Yüksek Öğretim Kurumu [Higher Education Council of Turkey] (2020, April 06). *Öğretmenlik Uygulamaları* [Teaching Practices].
- Yurdakal İ. H. ve Susar Kırmızı F., (2021). Covid- 19 Salgını Sürecinde Gerçekleştirilen Acil Uzaktan Eğitime İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*,11(2),290-302.<https://doi.org/10.5961/Jhes.2021.449>
- Yurdakul, B. ve Demirel Ö. (2010). Eğitimde Yeni Yönelimler İçinde (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Zhong, R. (2020). The Coronavirus Exposes Education's Digital Divide. [nytimes.com:https://www.nytimes.com/2020/03/17/technology/china-schools-coronavirus.html](https://www.nytimes.com/2020/03/17/technology/china-schools-coronavirus.html) (Erişim tarihi: 20 Haziran 2020).
- Zorlu, F. (2020). İşbirlikli Öğrenme Modelinin Uzaktan Eğitim Ortamlarında Uygulanmasına Yönelik Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Görüş ve Önerilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(14), 219-232.

EKLER

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Öğretmen Adayları,

Bu çalışma sosyal bilgiler öğretmen adayları perspektifinde pandeminin eğitim- öğretim sürecine etkilerini belirlemek amacıyla yürütülmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan ölçme aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm size ait kişisel bilgileri belirlemeye, ikinci bölüm ise pandemi öncesinde ve pandemi sürecinde eğitimdeki sorunları belirlemeye yönelik soruları içermektedir. Lütfen, her bir maddenin karşısındaki seçeneklerden uygun gördüğünüzü çarpı (X) ile işaretleyiniz. Ayırdığınız zaman ve gösterdiğiniz ilgi için hepinize şimdiden teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi

SUZAN ŞAHİN

BÖLÜM I- KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz
( ) Kadın 2. ( ) Erkek
2. Sınıfınız
1( ) 2( ) 3( ) 4( )
3. Yaşınız .....
4. Kaç kardeşsiniz?

1( ) 2( ) 3( ) 4( ) 5( ) Diğer(belirtiniz).....
5. Annenizin eğitim durumunu seçiniz.
Okuma-yazma yok( ) İlkokul( ) Ortaokul( ) Lise( ) Üniversite( ) Diğer(belirtiniz) .....
6. Babanızın eğitim durumunu seçiniz.
Okuma-yazma yok( ) İlkokul( ) Ortaokul( ) Lise( ) Üniversite( ) Diğer(belirtiniz)....
7. Anneniz çalışıyor mu, çalışıyorsa mesleği nedir?
.....
8. Babanız çalışıyor mu, çalışıyorsa mesleği nedir?
.....
9. Ailenizin aylık geliri ne kadardır?

4000 tl'den az( ) 4000-6000( ) 6000-10000( ) 10000-15000( ) 15000 tl ve üstü( )
Diğer (belirtiniz) .....

BÖLÜM 2-GÖRÜŞME SORULARI

1. Size göre pandemi eğitim sürecini nasıl etkilemiştir, açıklayınız.
 ~~~~~
2. Size göre uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?  
 ~~~~~
3. Online eğitimde motivasyonunuzu nasıl sağladınız?
 ~~~~~
4. Uzaktan eğitim sürecinde kullandığınız araçlar nelerdir?  
 ~~~~~
5. Online eğitimde fiziksel uyarıcılar (ses, internet erişimi) açısından sorunlar yaşadınız mı, yaşadıysanız belirtir misiniz?
 ~~~~~
6. Online eğitimde ders öğretmenine erişimde zorluklar yaşadınız mı, yaşadıysanız neler olduğunu belirtir misiniz?  
 ~~~~~
7. Hibrit eğitim sürecine geçişte herhangi bir zorluk yaşadınız mı açıklar mısınız.
 ~~~~~
8. Sizce uzaktan eğitim sürecinin daha verimli hale getirilebilmesi için önerileriniz nelerdir?  
 ~~~~~
9. Uzaktan eğitim görmek öğretmenlik becerilerinizi hangi yönde etkilemiştir, açıklayınız.
 ~~~~~
10. Pandemi sürecinde ders materyalleri nasıl kullanıldı, açıklayınız.  
 ~~~~~

ÖZGEÇMİŞ

Suzan ŞAHİN

Eğitim Geçmişi:

- Bursa Uludağ Üniversitesi /Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, Yüksek Lisans (2019)
- Bartın Üniversitesi / Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Lisans (2014-2018)
- Kulp Anadolu Lisesi, Diyarbakır

Çalıştığı Kurumlar:

- Bilgi Dünyası Eğitim Kurumları –Diyarbakır (2019- 2020)

İletişim Bilgileri:

- Mail:

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi

Sayı : E-63926596-100-289704
Konu : Anket İzni

24/05/2022

ÖĞRENCİ İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞINA

İlgi : 17/05/2022 tarihli ve E- 68508712-044-286428 sayılı yazısı.

İlgi'de kayıtlı, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans programı öğrencisi Suzan ŞAHİN'in, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Pandeminin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi" başlıklı anket çalışmasını Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerine uygulama talebi Dekanlığımızca uygun görülmüştür.
Bilgilerinizi rica ederim.

Doç. Dr. Osman SOLMAZ
Dekan a.
Dekan Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSC8TM9T66* Pin Kodu : 81752 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5539&eD=BSC8TM9T66&eS=289704>

Adres: Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, 21280-Diyarbakır
Telefon: +90 412 241 10 00 Faks: +90 412 248 82 57
e-Posta: egitimdekanlik@dicle.edu.tr Elektronik Ağı: <http://www.dicle.edu.tr/ziya-gokalp-egitim-fakultesi>
Kep Adresi: dicleuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Erkan Biter
Unvanı: Teknisyen

Tel No: 8812

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-68508712-044-293805
Konu : Anket İzni

30/05/2022

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 16/05/2022 tarihli ve 58193 sayılı yazı.

İlgi'de kayıtlı yazınız ile Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans programı öğrencisi Suzan ŞAHİN'in, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Pandeminin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi" başlıklı anket çalışmasını Üniversitemiz Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı öğrencilerine uygulama talebi Üniversitemizce uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Ahmet TANYILDIZ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSM8VU94AN Pin Kodu :39072

Belge Takip Adresi :

<https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5539&eD=BSM8VU94AN&eS=293805>

Adres:Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, 21280-Diyarbakır
Telefon:+90 412 241 10 10 Faks:+90 412 241 10 54
e-Posta:oidb@dicle.edu.tr Elektronik Ağ:http://www.dicle.edu.tr
Kep Adresi. dicleuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Cenan Meuteş
Unvanı Bilgisayar İşletmeni

Tel No: 8792

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı: E-20585590-302.14.02-6487

03.06.2022

Konu: Suzan ŞAHİN'in araştırma izni

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 21.04.2022 tarihli ve 68074201-302.14-6082 sayılı yazınız.

Ana Bilim Dalımız yüksek lisans öğrencisi Suzan ŞAHİN'in ilgi yazınızda bahsi geçen araştırma izni çalışması kapsamında Dicle Üniversitesi Rektörlüğünden alınan yazı ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve öğrenci ile danışmanı Doç. Dr. Selma GÜLEÇ'e bildirilmesi konusunda gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Kazım YOLDAŞ
Müdür

Ek:
Yazı Örneği

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: yDA8i3H5dEe-mgxN05P-Aw

Belge Doğrulama Adresi: <https://udos.uludag.edu.tr/Teyit/>

BUÜ Eğitim Bilimleri Enst. Üniversite 1 Cd. No: 221 Görükle Kampüsü 16059 Nilüfer/BURSA

Telefon No: 0224 29 42 884

e-Posta: egtbil@uludag.edu.tr

Kep Adresi: uhudag.rektorluk@hs03.kep.tr

Bu belge UDOS ile hazırlanmıştır.

Faks No: 0224 29 40 975

İnternet Adresi: uludag.edu.tr/egitimbilimleri

Bilgi için: Halil AYDOĞAN

Bilgisayar İşletmeni

Telefon No: 0224 29 40 978

